

KASVUN MAISEMA

Yhteisöllisyyttä, osallisuutta ja kokonaisvaltaista kohtaamista

KASVUN MAISEMA

Yhteisöllisyyttä, osallisuutta ja kokonaisvaltaista kohtaamista

Kasvun maisema

Yhteisöllisyyttä, osallisuutta ja kokonaisvaltaista kohtaamista

Toimittanut: Marja-Sisko Kataikko ja hankkeen julkaisutyöryhmä

Ulkoasu ja taitto: Lotta Paananen

Kannen kuva: Maiju Räsänen

Kuvat: Aimo Herneaho, Miska Hietala, Oula Hihnala, Marja-Sisko Kataikko, Kalle Koukkari, Ari Kovanen, Katrianna Mikkonen, Anne Pappinen, Anna Rautanen, Jenna Remes, Maria Rinne, Reeta Rita, Maiju Räsänen, Eeva Willberg

ISBN 978-952-5847-39-0

Painopaikka: Grano, Jyväskylä

Julkaisija: Kasvun maisema -ESR-hanke, Jyväskylän kaupungin nuorisopalvelut, Jyväskylä 2019

JYVÄSKYLÄ

GRADIA

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

SISÄLLYS

OSA 1

KASVUN MAISEMA –HANKE YHTEISÖLLISYYTTÄ, OSALLISUUTTA JA KOKONAISVALTAISTA KOHTAAMISTA

Katariina Soanjärvi	
KASVUN MAISEMA -HANKETTA HALLINNOIMASSA	8
Marja-Sisko Kataikko	
KASVUN MAISEMA -HANKKEEN LÄHTÖKOHDAT JA TOTEUTUKSEN PERIAATTEITA	11
Lyhyt hankeinfo	12
Tarpeet hankkeen taustalla	12
Hankkeen tavoitteet	15
Hankkeessa toteutettavat keskeiset toimenpiteet	15
Yhdyspinnat hankkeessa	18
Verkostot hankkeessa	18
Tämän julkaisun rakenne	19

OSA 2

PERUSOPETUKSEN PAJAVALMENNUS KASVUN MAISEMA –HANKKEESSA

Eeva Willberg	
YSIPLUSSASSA TAVOITELLAAN HYVÄÄ ELÄMÄÄ JA PERUSKOULUN PÄÄTTÖTODISTUSTA	21
Johdanto	22
Positiivinen psykologia ja dialogi oppimisen ohjaamisessa	23
Ysiplussassa opiskelee heterogeeninen ryhmä oppilaita	26
Ysiplussassa tavoitellaan nuoren hyvinvointia kokonaisvaltaisesti	29
Ysiplussassa opiskellaan yksilöllisesti ja ilmiölähtöisesti	31
Heta Orrain	
KASVUN MAISEMA -HANKKEEN TARKASTELUA OHJAUSALAN OPISKELIJAN SILMIN	35
Aika, kasvattava yhteisöllisyys, toimijuuden tukeminen ja verkosto-osaaminen	36
Käytännön interventiot ohjauksessa, toisen asteen yhteishaku ja vahvuuksien tunnistaminen	40
Maria Rinne ja Maiju Räsänen	
MIKÄ ON TOPO?	43
Lähtökohdat TOPolle: Opetussuunnitelma, elämyspedagogiikka ja kokemuksellinen oppiminen	44
Toimintaa TOPO:ssa	45
TAPAUS PERUSKOULUN YSI E.V.V.K.	53
OPEN MIETTEITÄ KASVUN MAISEMA -HANKKEESTA	59
”PROJEKTI ON TUONUT LUOKALLE PALJON”	59

OSA 3

TOISEN ASTEEN PAJAVALMENNUS JA TYÖELÄMÄVALMENNUS KASVUN MAISEMA -HANKKEESSA

Niina Ojanperä ja Marja-Sisko Kataikko

NÄKÖKULMIA KASVUN MAISEMA -HANKKEEN VIVO-VALMENNUKSEEN JYVÄSKYLÄN KOULUTUSKUNTAYHTYMÄSSÄ	65
Perustietoa Vivo-valmennuksesta	66
Hankkeen toiminnan esiin nostamia koulutukseen liittyviä ilmiöitä ja tarvittavia toimenpiteitä	67
Mitä pitäisi tehdä?	69

Reeta Rita

VOIMAANTUMISESTA ENERGIAA OPPIMISEEN JA KASVUUN VIVO! -VALMENNUKSESSA.....	71
Valmennusta opiskelijoiden tarpeista lähtien	73
Valmennusprosessi	74
Vivon viisi valmennusmuotoa.....	75
Tulokset	85

Tommi Hoikkala

KASVUN MAISEMAN SOSIOLOGIA.....	87
Kasvu	89
Väliportaan tuki.....	94
Välityömarkkinat.....	104
Lopuksi.....	106

Anne Liukkonen ja Heidi-Johanna Rannos

KASVUN MAISEMA –HANKKEEN TYÖELÄMÄVALMENNUS.....	111
Mitä Työelämävalmennus on?	112
Ilmiöitä Työelämävalmennuksen taipaleelta – oletuksia, itsestäänselvyyksiä ja odottamattomia onnistumisia	113

Hanna Kortteinen

OPPIMISEEN VAIKUTTAVIEN TEKIJÖIDEN TUNNISTAMINEN JA TUKEMINEN HYVINVOINNIN, KOULUTUKSEEN KIINNITTÄMISEN	119
JA TYÖLLISTYMISEN APUNA	119

OSA 4

ARJEN TAIDOT JA ASUMISVALMENNUS KANSANOPISTOSSA KASVUN MAISEMA -HANKKEESSA

Matti Virtala

KANSANOPISTOT NUORTEN ELÄMÄNTAITOVALMENTAJINA.....	125
--	-----

Miska Hietala ja Brita-Lisa Törmälä

ARJEN TAIDOT JA ASUMISEN TUKI JYVÄSKYLÄN KRISTILLISELLÄ OPISTOLLA	129
Jyväskylän kristillisen opiston taustaa	130
Kasvun maisema -hanke Jyväskylän kristillisellä opistolla.....	130
Jyväskylän kristillinen opisto kansainvälisenä keitaana	132

Hankkeen vaikuttavuus.....	135
Ammatillisen koulutuksen reformin hyödyt.....	137
Laatu.....	137
Pohdintaa.....	138

OSA 5

LOPUKSI

Marja-Sisko Kataikko

HAVAINTOJA, HYVIÄ KÄYTÄNTÖJÄ JA JATKOKEHITTÄMISKOHTEITA	141
Hankevalmistelu ja sen johtaminen.....	142
Tarvelähtöisyys, tavoitteellisuus ja tulosten mittaaminen.....	143
Kehittämistyö hankkeessa.....	144
Nuorilähtöisyys	145
Havaintoja ja nostoja hanketyön pohjalta.....	146

Tommi Hoikkala

EPILOGI: NIEMISEN JORMAN JÄLKISANAT:

KASVUN MAISEMAN SYNTY JA YDIN	151
-------------------------------------	-----

OSA 1

KASVUN MAISEMA -HANKE
YHTEISÖLLISYYTTÄ, OSALLISUUTTA JA
KOKONAISVALTAISTA KOHTAAMISTA

KASVUN MAISEMA -HANKETTA HALLINNOIMASSA

KIRJOITTAJA: Katariina Soanjärvi

KOULUTUS: nuorisotyöntekijä, KT

TYÖKOKEMUS: Moninainen nuorisoalan (kunta, järjestö, lastensuojelu sekä alan koulutus ja tutkimus) kokemus vuodesta 1986.

TEHTÄVÄ HANKKEESSA: Hankkeen hallinnoijan edustaja, ohjausryhmän jäsen

NÄKÖKULMA: Nuorisopäällikön

Kasvun maisema -hanketta hallinnoimassa

Jyväskylän kaupunki on nuorten kaupunki. Nuorisolakia (2016) mukaellen Jyväskylän asukkaista yli neljäkymmentä prosenttia on alle 29-vuotiaita. Kaupungin suurin ikäkohortti on 20 – 24 -vuotiaat, joita on 14 500. Ei siis ihme, että nuoret ja nuoriso näkyvät päivittäin Jyväskylän katukuvassa. Nuoret ovat Jyväskylälle myös imagollisesti tärkeä asia. Jyväskylä on tunnettu ja haluttu opiskelupaikkakunta, mutta Jyväskylä kiinnostaa myös asuinpaikkana. Sopivan kokoinen ja sopivan vireä kaupunki. Loistava paikka kiinnittyä opintojen jälkeen, perustaa perhe ja työllistyä. Näin varmasti moni Jyväskylässä opiskeleva ajattelee.

Toisaalta Jyväskylän vilkkuvat neonvalot kiinnostavat muutenkin nuoria. Väestön muuttoliike näkyy myös Jyväskylässä. Jyväskylään muutetaan ilman työ- tai opiskelupaikkaa. Tällä vetovoimalla on myös kääntöpuolensa. Jyväskylä onkin viimeisissä selvityksissä (mm. Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus 2018; Jyväskylän kaupunki 2019) niittänyt kyseenalaista kunniaa mm. nuorisotyöttömyyden ja nuorten asunnottomuuden epätoivotussa kehityksessä. Yleisen työttömyyden vähentyessä nuorten työttömien määrä ei olekaan laskenut samassa suhteessa kuin muilla verrokkikaupungeilla ja myös nuorten asunnottomuus on kääntynyt kasvuun. Asunnottomuus ja työttömyys saavat rinnalleen myös mielenterveyden ja päihteidenkäytön ongelmia, jotka erityisesti nuorille ovat yksilötasolla pahimmillaan tragedioita, mutta yhteiskunnan tasolla tuovat tullessaan isoja taloudellisia kustannuksia.

Jyväskylässä ei ole jääty ihmettelemään, vaan on tartuttu tosissaan ikäviin ongelmiin ja ryhdytty purkamaan ongelmavyöhytiä. Tavoitteena on vahvistaa ja rakentaa nuorten palvelut vastaamaan kasvavan kaupungin tarpeita ja toisaalta suunnata palveluiden painopistettä pikkuhiljaa korjaavasta työstä kohti ehkäisevää työtä. Nuorten palveluita rakennetaan yli toimialarajojen poikkihallinnollisesti ja monialaisesti. Myös koko kaupungin toimintojen osalta tavoitellaan koko nuorten palveluiden prosessin kirkastamista. Tästä kehittämistyöstä ei kuitenkaan saada pikavoittoja, vaan työtä on tehtävä pitkäjänteisesti ja varmastikin useita vuosia ennen kuin huomattavia vaikutuksia saadaan näkyviin ja taloudellisesti todennettua. Yhden valtuustokauden aikana tuloksen teko ei onnistu suuressa määrin, mutta hyvälle kehityspolulle päästään.

Kasvun maisema -hanke on yksi tärkeä lenkki koko Jyväskylän nuorten palveluiden kehittämistoiminnassa, vaikkakin hankkeen suunnittelu käynnistyi jo ennen kuin Jyväskylässä oli edes havahduttu laajemmin

paikallisesti nuorten palveluiden haasteisiin. Toki ruohonjuuritasolla nuorten ja työntekijöiden kohtaamisissa haasteet oli tunnistettu jo paljon aiemmin kuin hallinnollisessa ja poliittisessa päätöksenteossa.

Kasvun maisema -hankkeen valmistelu ja käynnistyminen ovat kulkeneet käytännössä käsi kädessä Jyväskylän uusien nuorisopalveluiden syntymisen ja kehittymisen kanssa. Kasvun maisema -hankkeen ympärillä pirskahteleva kehittämisenostus on osaltaan ollut vahvistamassa myös uusien nuorisopalveluiden asettumista ja tunnistamista entistä paremmin osaksi Jyväskylän kaupungin organisaatiota ja palveluita. Kasvun maisema -hankkeen ideassa Jyväskylän Nuorten taidetyöpajalla kehitetty työpajapedagogiikkaan perustava ”nuoren kokonaisvaltainen tuki” pureutuu erinomaisesti niihin haasteisiin, joihin nuori voi törmätä koulutus- ja työuransa nivelvaiheissa. Ajatuksellisesti ottaa koppi koko nuoresta ja tukea nuorta kokonaisvaltaisesti ovat tärkeitä oivalluksia. Nuoren tai nuoren aikuisen tilanteen kokonaisvaltainen selvittely ja tukeminen ovat lähtökohtia, töitä tehdään nuoren tilanteesta käsin. Nuori on silloin työn keskipisteessä - ei palvelut, organisaatiot tai asiantuntijat. Tässä Kasvun maisema -hanke on onnistunut erinomaisesti.

Kasvun maisema -hanke on myös hyvä esimerkki hyvin suunnitellusta ja toteutetusta kehittämishankkeesta. Hankkeen valmisteluun käytettiin aikaa, koottiin laaja, monialainen verkosto ja uskallettiin koota laajasti kehittämistoimenpiteitä yhteen. Nämä kaikki loivat vahvan perustan Kasvun maisema -hankkeen toimintojen osuvuudelle, sujuvuudelle ja vaikuttavuudelle. Tietysti oikeat henkilöt oikeilla paikoilla ovat myös hankkeen valmistelun ja toteuttamisen kannalta äärimmäisen tärkeitä. Myös näissä Kasvun maisema -hankkeessa on onnistuttu erittäin hyvin.

Kasvun maisema -hankkeen hallinnoijana on ollut hienoa tehdä tätä hanketta yhdessä yhteistyökumppaneiden Jyväskylän kristillisen opiston sekä Gradia Jyväskylän koulutuskuntayhtymän kanssa sekä tietysti rahoittajan eli Keski-Suomen ELY-keskuksen kanssa. Kiitos heille ja tietysti iso kiitos kaikille Kasvun maisema -hankkeen työntekijöille ja taustavaikeuttajille!

LÄHTEET

ASUMISEN RAHOITUS- JA KEHITTÄMISKESKUS. 2018. ASUNNOTTOMAT 2017. SELVITYKSIÄ 2/2018.

<https://www.ara.fi/download/noname/%7B0EC77B27-5E1A-4735-ACA0-E07B4D68D54E%7D/135737> (VIITATTU 3.9.2019)

JYVÄSKYLÄN KAUPUNKI. 2019. PITKÄAIKAISTYÖTTÖMYYS. TILANNEKUVA. POWERPOINT-ESITYS. [JULKAISEMATON]

NUORISOLAKI. 2016. 1285/2016.

KASVUN MAISEMA – HANKKEEN LÄHTÖKOHDAT JA TOTEUTUKSEN PERIAATTEITA

KIRJOITTAJA: Marja-Sisko Kataikko

KOULUTUS: YTM, Artenomi (AMK), kirkon nuorisotyönohjaaja, opettaja ja opo

TYÖKOKEMUS: Noin 15 vuoden kokemus ammattikorkeakoulun, toisen asteen ja vapaan sivistystyön tehtävistä; kehittämis- ja projektityötä sekä näiden tutkimista ja opetusta; nuorisotyötä ja yrittäjyyttä

TEHTÄVÄ HANKKEESSA: Hankepäällikkö

NÄKÖKULMA: Hankkeen kokonaisuus isoista linjoista pieniin yksityiskohtiin ja yksittäisen nuoren tilanteesta yhteiskunnallisiin kysymyksiin.

Lyhyt hankeinfo

Euroopan Sosiaalirahaston rahoittamassa laajassa Kasvun maisema -hankkeessa luodaan toimintamalleja nuoren yksilöllisen polun vahvistamiseen yhteistyössä eri hallinnonalojen, organisaatioiden, oppilaitosten, työelämän sekä kolmannen sektorin kanssa. Toiminnassa hyödynnetään Jyväskylän nuorisopalveluiden Nuorten taidetyöpajassa kehitettyä toiminnallista kokonaisvaltaiseen kohtaamiseen perustuvaa pajamallia.

Toimintalinja, jonka alla hanke toimii, on Euroopan sosiaalirahaston toimintalinja 4. *Koulutus, ammattitaito ja elinikäinen oppiminen*. Erytistavoite on 9.1. *Siirtymävaiheita ja koulutuksellista tasa-arvoa tukevien palveluiden parantaminen*. Hankkeen toiminta-aika on 1.5.2017 - 30.4.2020.

Kasvun maisema -hankkeen päätoteuttaja on Jyväskylän kaupunki ja osatoteuttajat Gradia Jyväskylän koulutuskuntayhtymä sekä Jyväskylän kristillinen opisto. Hankkeen päärahoittaja on Euroopan sosiaalirahasto, jolta tulee 75 % hankkeen rahoituksesta. ESR-rahoitus tarjosi sopivan – ja oikeastaan käytännössä ainoan mahdollisen – rahoitusmallin näin laajalle yhteistyöhankkeelle. Hankkeen kokonaisbudjetti on noin 2,7 miljoonaa euroa ja hanke työllistää laajimmillaan noin 17 työntekijää viidessä eri pajavalmennuksessa sekä hankkeen hallinnossa ja taloudessa.

Hankkeen budjetissa on varattu kohtuullinen summa nuorille ostopalveluina hankittaviin tutkimuksiin ja tukipalveluihin. Näin pystytään, paitsi tarjoamaan nuorille heidän tarvitsemiaan palveluita, myös saamaan samalla tietoa siitä, mitä ovat ne palvelut, joita vaille nuoret ovat jääneet tai ovat vaarassa jäädä.

ELY on hakenut hankkeen rinnalle toisen hankerahoituksen työvoimapoliittisia toimenpiteitä, kuten työllistettävien hankenuorten palkkatukea varten.

Tarpeet hankkeen taustalla

Kasvun maisema -hankkeen suunnitteluvaiheessa vuonna 2016 taustalla oli monenlaisia tarpeita. Runsaat 15 vuotta aikaisemmin perustetusta Nuorten taidetyöpajan pajatoiminnasta oli muodostunut Jyväskylässä nuoria kiinnostava toimintatapa ja tulijoita Nuorten taidetyöpajalle oli paljon enemmän kuin sinne pystyttiin ottamaan. Erityisesti haastavassa tilanteessa olevien nuorten määrä oli kasvanut ja NEET-nuorten (*no education, employment or training*) määrä Jyväskylässä oli suuri. Tämän

kehityksen seurauksena nousi esiin ajatus perustaa hanke, jossa paitsi kehitetään ja kokeillaan uudenlaista työpajatoimintaa, myös laajennetaan ja kehitetään pajojen toimintatapoja ja yhteistyöverkostoa yhä paremman, kattavamman ja nuoria paremmin palvelevan toimintamallin aikaansaamiseksi. Organisaatioiden ja erilaisten olemassa olevien hankkeiden välisen yhteistyön parantaminen ja myös rakenteellisten esteiden poistaminen nuorten tukitoimissa oli tärkeää.

Korjaavan toiminnan resurssitarpeen jatkuvasti laajetessa oli myös tarve kehittää pajatoimintaa entistä ennaltaehkäisevämpään suuntaan. Samalla, kun pajatoiminta on toisaalta kuntouttavaa ja korjaavaa, se voi myös ehkäistä ongelmien pahenemista ja uusien ongelmien syntymistä – varsinkin, jos nuori hakeutuu tai ohjataan valmennuksen piiriin varhaisessa vaiheessa, kun ongelmat eivät vielä ole ehtineet kasaantua.

Oppilaitoksissa oli myös nähtävissä tarve vaihtoehtoisille toimintatavoille opintoihin kiinnittymisessä ja opintojen suorittamisessa. Nuorisotakuun toteuttaminen oli aiheuttanut sen, että toisen asteen koulutus oli – ”toimettomia” nuoria koulutukseen aktivoidessaan – saanut samalla syliinsä suuren määrän erilaisia nuorten haasteita ja ongelmia, joihin vastaamiseen sillä ei ollut riittäviä resursseja, eikä ehkä aina tarvittavaa osaamistakaan. Oli käynyt ilmi, että nuoret eivät useinkaan olleet poissa koulusta tai työelämästä laiskuuttaan, vaan heillä oli elämässään suuria haasteita, jotka estivät kunnollisen opintoihin kiinnittymisen. Myös perusopetuksen puolella haasteet olivat yhä suurempia. Näitä ilmiöitä oli tarpeen tarkastella lähemmin ja etsiä niihin tuoreita ratkaisuja.

Kansanopiston näkökulmasta tilanteessa oli myös haasteensa ja mahdollisuutensa. Toiminnan mallit ja periaatteet kansanopistoissa ovat pitkälle yhteneviä työpajapedagogiikan, sen taustalla olevan sosiaalipedagogiikan ja miksei myös nuorisotyöllisen otteen kanssa. Kansanopistojen toiminnassa korostuvat yhteisöllisyys, osallisuus, yksilön itsetuntemuksen ja minäpystyvyyden lisääminen, sosiaalinen vahvistaminen sekä myös esimerkiksi elinikäinen oppiminen ja aktiivinen kansalaisuus. Kansanopistot ovat vanhastaan paikkoja, joissa on ymmärretty yksilön omaleimaisuus, osattu antaa tukea monenlaisissa haasteissa ja tehty asioita toiminnallisesti yksilön osallisuutta vahvistaen. Ikävä kyllä tämä valmis, nykypäivänkin haasteisiin hyvin vastaava opiskelumuoto on viime vuosikymmeninä ollut pikemminkin supistamisen kohteena, sen sijaan, että sen mahdollisuuksia asuntoloihin, palveluineen ja kasvattavine yhteisöineen olisi tehokkaasti käytetty hyväksi vaikkapa juuri haasteellisissa nivelvaiheissa olevien nuorten tukemisessa. Kansanopisto on koulutus- ja toimintamalli, jota yhteiskunta voisi

Jyväskylän kaupunki, sivistyspalvelut, Nuorten taidetyöpaja
 ESR, toimintalinja 4, Koulutus, ammattitaito ja elinikäinen oppiminen

Kuvio 1. Organisaation ja toiminnan luonnostelua hankkeen suunnitteluvaiheessa.
 Kuviota luetaan alhaalta ylöspäin.

käyttää paljon nykyistä monipuolisemmin ja rikkaammin nuorten ja miksei varttuneemmankin väen elämäkokonaisuuksien tukemiseen ja omien polkujen löytämiseen erilaisissa elämän nivelvaiheissa. Tätä asiaa haluttiin Kasvun maisema -hankkeessa myös tutkia lisää.

(Taustoista tarkemmin k.s. Kasvun maisema -hankkeen hankesuunnitelma sekä <http://www.hanketuloskortti.fi/hanketuloskortti/kasvun-maisema/>)

Hankkeen tavoitteet

Suunnitteluvaiheessa Kasvun maisema -hankkeen laajaksi tavoitteeksi määriteltiin ESR:n Toimintalinja 4:n mukaisesti parantaa siirtymävaiheita ja koulutuksellista tasa-arvoa tukevia palveluita. Tätä kehittämistyötä hankkeessa tehdään pajatoiminnan sekä siihen liittyvän vahvan tuen ja valmennuksen keinoin, yhteistyössä etsivän nuorisotyön, oppilaitosten, työelämän, eri organisaatioiden ja toimialojen, kolmannen sektorin sekä olemassa olevien muiden projektien kanssa, ja jo päättäneiden hankkeiden tuloksia hyödyntäen (mm. Voimalaitos, jonka pohjalta Nuorten taidetyöpaja vakinaistettiin Jyväskylän kaupungin vakinaiseksi toiminnaksi nykyisessä laajuudessaan).

Nuorten yksilöllisen tilanteen kartoitus sekä oikea, riittävä ja asiantunteva tuki ongelmissa ovat projektissa tapahtuvan toiminnan lähtökohdat. Tavoitteena on nuoren voimaantuminen, oman polun löytyminen ja sijoittuminen yhteiskuntaan sen toimivaksi jäseneksi.

Projektilla on liityntäkohtansa myös ESR-rahoituksen horisontaalisiin erityisteemoihin. Näitä ovat esimerkiksi yhdenvertaisuus, kestävä kehitys ja sosiaaliset innovaatiot. Tärkeänä tulevaisuutta koskevana tavoitteena Kasvun maisema -hankkeessa on yhteisen mallin kehittäminen ja juurruttaminen koskien pajatoiminnan ja sen mahdollisuuksien integroimista kouluihin, oppilaitoksiin ja työpaikkoihin.

(Hankkeen tavoitteet tarkemmin, k.s. Kasvun maisema -hankkeen hankesuunnitelma sekä <http://www.hanketuloskortti.fi/hanketuloskortti/kasvun-maisema/>)

Hankkeessa toteutettavat keskeiset toimenpiteet

Kasvun maisema -hankkeessa perustettiin viisi erilaista pajavalmennusryhmää eri koulujen ja oppilaitosten yhteyteen. Tässä luvussa on vain pajojen lyhyet esittelyt, tarkemmin toiminnot kuvataan tämän julkaisun eri teksteissä.

Perusopetuksen Ysiplus

Ysiplus-pajalla voi suorittaa peruskoulun puuttuvia opintoja 9. luokan jälkeen. Opetus toteutetaan toiminnallisina menetelmin jokaisen pajalaisen yksilöllisiä vahvuuksia tukien. Ryhmään osallistutaan se aika, jonka opintojen loppuun saattaminen ja pajaohjelmaan kuuluva jatko- ja muu ohjaus vaativat. Jos ryhmässä on tilaa, ryhmään voi hakea myös kesken lukuvuoden. Hakeutuminen pajalle tapahtuu yleensä yhteistyössä koulujen opinto-ohjaajien kanssa.

Toiminnallinen perusopetuksen paja – TOPO

TOPO:n tehtävänä on soveltaa ja kehittää toiminnallisia menetelmiä, elämyspedagogiikkaa ja kokemuksellista oppimista perusopetuksen kanssa, uuden opetus suunnitelman sisältöjä tukien. TOPO:n kohde-ryhmänä ovat peruskoulun yhdeksännet luokat. Toiminnan tavoitteena on tukea oppilaiden opiskelumotivaatiota, minäpystyvyyttä, itsetuntemusta, elämän ja arjen taitoja, sekä tarjota nuorille nivelvaiheen tukea. Toimintaa järjestetään Jyväskylän eri peruskoulujen 9. luokilla.

Vivo-valmennus Gradialla

Jyväskylän koulutuskuntayhtymän yhteydessä toteutetaan toisen asteen Vivo-valmennusryhmä. Valmennukseen voivat hakeutua lukion ja ammatillisen koulutuksen opiskelijat, joilla opintojen etene- mistä vaikeuttavat esimerkiksi sosiaaliset tai oppimiseen liittyvät ongelmat. Tavoitteena on puuttua varhaisessa vaiheessa opintojen esteisiin, ja tukea nuoren omaa polkua sekä opiskelun jatkumista. Vivo-valmennuksessa toteutetaan ryhmävalmennusta, yksilövalmennusta sekä opiskelutaitovalmennusta. Hakeutuminen valmennusryhmään tapahtuu kuraattorin tai opion kautta.

Työelämävalmennus

Työelämävalmennuksessa keskitytään ohjaamaan nuoria työelämän polulle. Työelämävalmennuksen kohderyhmänä ovat ammatillisista opinnoista juuri valmistumassa olevat ja/tai juuri valmistuneet nuoret. Työelämävalmennus tarjoaa nuorille kokonaisvaltaista tukea työelämäkontekstissa. Hakeutuminen valmennukseen tapahtuu ottamalla yhteyttä ohjaajiin joko suoraan tai ohjaushenkilöstön kautta.

Kuvio 2. Hankkeen rakenne (alkuperäinen piirros Anne Liukkonen)

Arjen taidot ja tuettu asuminen Jyväskylän kristillisellä opistolla

Jyväskylän kristillisellä opistolla toimii opiskelija-asuntolan yhteydessä Arjen taitojen paja. Osallistujat ovat pääasiassa opistolla asuvia, erilaisen tuen tarpeessa olevia, kantaväestöön kuuluvia ja maahanmuuttajataustaisia 15–29 -vuotiaita nuoria. Opistolla kehitetään hankkeen aikana myös mahdollisuuksia opiskelupaikasta riippumattomaan tuettuun asumiseen, johon liittyy verkostoyhteistyön kehittäminen eri toimijoiden ja hallinnonalojen kanssa.

Yhdyspinnat hankkeessa

Vaikka kullakin pajavalmennuksella on päätoteuttaja, kussakin valmennuksessa on työntekijöitä eri organisaatioista. Hankkeen toisen asteen Vivo-valmennuksessa työskentelee sekä Gradian että Jyväskylän kaupungin palkkalistoilla olevia työntekijöitä. Työelämävalmennuksessa samoin. Arjen taitojen pajalla, Jyväskylän kristillisellä opistolla on kaupungin ja opiston työntekijöitä. Perusopetuksen Ysiplussassa ja TOPO:ssa hanketyöntekijät työskentelevät yhteistyössä perusopetuksen opettajien sekä ohjaus- ja tukihenkilöstön kanssa.

Tämä järjestely on tietoinen ja tarkoituksenmukainen. Dialogisuus on yksi Kasvun maisema -hankkeen tärkeä toimintaperiaate, ja raja-/yhdyspinnoilla on taipumus synnyttää uutta. Kun kokeneet työntekijät eri organisaatioista ja eri toimintakulttuureista ryhtyvät yhdessä miettimään ja suunnittelemaan vaikkapa nyt pajavalmennuksen toteutusta, erilaiset tulokulmat väistämättä rikastuttavat keskustelua ja laajentavat näkökulmia, jolloin on mahdollisuus syntyä aidosti uusia ratkaisuja ja toimintamalleja. – Toinen puoli asiaa on se, että tilanne tällöin myös vaatii aitoa keskustelua ja vanhojen asetelmien ja raja-aitojen purkamista, mikä voi olla myös haastavaa ja kuormittavaa asianosaisille. Hankkeen arvoista ainakin positiivinen ajattelu ja ratkaisukeskeisyys tulevat näissä tilanteissa punnituiksi. Myös työnohjaus on tärkeä mahdollisuus tämänkaltaisessa kehittämistyössä.

Verkostot hankkeessa

Hankkeen verkostot ovat laajat. Käytännössä jokaisella pajatiimillä on omat verkostonsa, jotka osin risteävät ja ovat päällekkäisiä. Pajatiimien verkostojen ydintä ovat opettajat, opinto-ohjaajat ja erityisopettajat

sekä koulutuspäälliköt ja rehtorit. Lista täydentyy useimmilla pajoilla oppilas- tai opiskeluhuollon henkilöstöllä: kuraattorit, psykologit, terveydenhuolto. Erikoissairaanhoido. Jälkihuolto. Terapeutit. Myös perheiden ja huoltajien kanssa tehdään monesti tiivistä yhteistyötä. Sitten on tietysti Ohjaamo. Nuorisopalveluiden eri toimintamuodot kuten aluetyö, etsivät ja Nuorten taidetyöpaja. Nuorisovastaanotto ja J-nappi. Nuorisokodit. Kaupungin eri toimialueet, kuten sivistys, perusturva ja työllisyys. Nuorisotutkimusverkosto, AVI. TE-palvelut. Yritykset. Muut oppilaitokset ja oppilaitosten koulutukset. Toiset hankkeet. Kasvun maisema -hankkeen toiset pajat. Erilaiset järjestöt ja yhdistykset. Urheiluseurat. Avartti. Valtakunnallinen työpajayhdistys. Valtakunnallinen kansanopistoyhdistys. Karvi. Maahanmuuttajien kotoutumispalvelut. Elämyspedagogiikkaan liittyvät ohjelmanjärjestäjät ja luontoyrittäjät jne.

Tämän julkaisun rakenne

Tämä julkaisu kertoo Kasvun maisema -hankkeen toiminnasta ja tuloksista sekä nostaa esille hankkeessa tehtyjä havaintoja niin nuorten käytännöllisestä kohtaamisesta ja hankkeessa kehitetyn valmennuksen toteutuksesta kuin nuorten hyvinvointiin liittyvistä rakenteellisista ja organisaatioiden toimintaan liittyvistä kysymyksistäkin.

HANKKEEN ARVOT

Jo suunnitteluvaiheessa hankkeen arvoiksi määriteltiin toiminnan lähtökohtana olevan Nuorten taidetyöpajan arvot: toiminnallisuus, yhteisöllisyys, positiivinen ajattelu, voimavaralähtöisyys ja ratkaisukeskeisyys. Luetteloa on sittemmin täydennetty ainakin seuraavilla arvoilla: osallisuus, turvallisuus ja kunnioitus.

Arvojen toteutumista on hankkeen mittaan seurattu ja pohdittu paitsi suhteessa hankkeen pajavalmennuksessa oleviin nuoriin, myös suhteessa omaan tiimiin tai koko hankkeen eri tiimeihin ja työntekijöihin. Keskustelu näistä asioista on tärkeää, ja välillä arjen tiimi- ja verkostotyössä myös toiminnan arvot ovat koetuksella. Nuorilta saadun palautteen perusteella hankkeelle määritellyt arvot kuitenkin toteutuvat hankkeen pajojen toiminnassa varsin hyvin.

HANKKEEN NIMI?

Hankkeen suunnitteluvaiheessa sen nimeä mietittiin useaan otteeseen. Keskustelu hankkeen nimestä kiertyi näissä keskusteluissa aina uudestaan ajatukseen siitä, miten tärkeää on, että sen lisäksi, että nuoret kasvavat ja kehittyvät saamansa tuen myötä oman elämänsä subjekteiksi ja kiinnittyvät yhteiskunnan toimiviksi jäseniksi, myös nuorten kanssa työskentelevien tahojen ymmärryksen, osaamisen ja yhteistyökyvyn tulisi kasvaa ja kehittyä. Kasvun maisema ei siis tarkoita pelkästään nuorten kasvua, vaan koko palvelujärjestelmän kasvua ja kehittymistä niin, että eri toimijat voisivat yhdessä entistä paremmin työskennellä nuorten parhaaksi, nuoria kunnioittaen. – Kasvun maisemassa.

Hankejulkaisun ensimmäinen osa on johdatus seuraavien lukujen sisältöihin antaen lukijalle perustiedot käsiteltävänä olevasta hankkeesta. Toisessa osassa esittäytyvät Kasvun maisema -hankkeen perusopetuksen pajat, Ysiplus ja Toiminnallinen perusopetuksen paja – TOPO. Kolmannessa osassa saa vuoron toisen asteen Vivo-valmennus Jyväskylän koulutuskuntayhtymässä Gradialla sekä hankkeen Työelämävalmennus. Tässä luvussa myös nuorisotutkija Tommi Hoikkala paneutuu hankkeen sosiologiaan ja erikoispsykologi Hanna Kortteinen tarkastelee oppimiseen vaikuttavien tekijöiden tunnistamisen merkitystä hyvinvoinnin, koulutukseen kiinnittymisen ja työllistymisen apuna. Neljännessä luvussa käsitellään kansanopiston erityispiirteitä oppilaitoksena sekä kerrotaan Arjen taitojen pajan ja tuetun asumisen toteutuksesta Jyväskylän kristillisellä opistolla. Viides eli viimeinen luku vielä kokoaa ja nostaa esille Kasvun maisema -hankkeen keskeisiä havaintoja, hyviä käytäntöjä ja jatkokehittämiskohteita.

Toivotan lukijalle antoisaa matkaa – Kasvun maisemassa!

OSA 2

PERUSOPETUKSEN PAJAVALMENNUS
KASVUN MAISEMA -HANKKEESSA

YSIPLUSSASSA TAVOITELLAAN HYVÄÄ ELÄMÄÄ JA PERUSKOULUN PÄÄTTÖTODISTUSTA

KIRJOITTAJA: Eeva Willberg

KOULUTUS: KM, erityisluokanopettaja, nuorisotyön tutkinto

TYÖKOKEMUS: nuorisotyön erilaiset tehtävät 7 vuotta,
yliopistonopettajan tehtävät 10 vuotta, opetustehtävät
koulussa ja Ysiplussassa 6 vuotta

TEHTÄVÄ HANKKEESSA: Hanketyöntekijä, erityisopettaja

NÄKÖKULMA: Ysiplus-pajan opettajan

Johdanto

Uusi perusopetuksen opetussuunnitelma korostaa jokaisen oppilaan ainutlaatuisuutta ja arvokkuutta omana itsenään. Jokaisella ihmisellä on oikeus kasvaa täyteen mittaansa ihmisenä ja yhteiskunnan jäsenenä. Jotta oppilas voisi kasvaa ja kehittyä, hän tarvitsee kannustavaa ja oppilasta arvostavaa opetusta. Oppilaasta tulee välittää ja hänen hyvinvointiaan tulee edistää. Yhtä tärkeä oppilaalle on kokemus osallisuudesta ja siitä, että voi yhdessä toisten kanssa rakentaa yhteisönsä toimintaa ja hyvinvointia. (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014.)

Tässä artikkelissa tarkastelen Kasvun maisema -hankkeen Ysiplus-pajassa käytettyjä pedagogisia toimintamalleja ja oppimisen ohjaamisen tapoja. Oppimisen ohjaamisessa sovelletaan perusopetuksen opetussuunnitelman perusteita ja oppilaan oppimista tukevia vuorovaikutuksen malleja, kuten myötäelävää vuorovaikutusta ja dialogia. Pyrin tarkastelemaan sitä, minkälainen vuorovaikutus on opetuskokemukseni ja tutkimuksen pohjalta toimivaa ja edistää oppimista.

Olen koulutukseltani erityisluokanopettaja. Ennen nykyistä koulutustani olen työskennellyt useita vuosia nuorisotyössä ohjaten nuoria nuorisotaloilla. Minulla on myös nuorisotyön ohjaajan pätevyys. Olen työskennellyt lisäksi Jyväskylän yliopiston opetustehtävissä erityiskasvatuksen yksikössä, jossa olen perehtynyt pedagogisiin toimintamalleihin ja kasvatuksen teoriaan.

Kasvun maisema -hankkeen Ysiplus-pajalla pyritään toteuttamaan oppilaiden erilaisuuden hyväksyvää ja yksilöllistä lähestymistapaa niille oppilaille, joiden opinnot ovat syystä tai toisesta viivästyneet. Opiskelijat ovat yhdeksännen luokan jälkeen voineet ajautua tilanteeseen, jossa peruskoulun päätön suorittaminen on jäänyt kesken ja osa oppilaista ehtii täyttää 17 vuotta ennen opintojen valmistumista. Koulujen oppivelvollisuus päättyy tämän ikävuoden jälkeen ja oppilaan tulee löytää uusi mahdollisuus päättöopintojen suorittamiseen.

Ysiplussassa suoritetaan joko perusopetuksen nuoriso- tai aikuispäätö. Ysiplussalle hakeudutaan usein koulujen oppilashuollon kautta. Osa nuorista tulee etsivien kautta ja osa nuorisopsykiatrian palvelujen puolelta. Koulujen kautta tulevista nuorista osa oppilaista tulee yleisopetuksen luokista ja osa erityisen tuen pienryhmistä.

Ysiplus sijaitsee Jyväskylän nuorten taidetyöpajalla ja soveltaa oppimisen ja kasvun ohjaamisessa taidetyöpajan keskeisiä arvoja ja lähestymistapaa sekä perusopetuksen opetussuunnitelmaa. Nuorten taidetyöpajan ydintavoitteena on nuorten valmentaminen yksilö- ja ryhmävalmennuksen avulla.

Nuorten taidetyöpajan arvoja ovat toiminnallisuus, kasvattava yhteisöllisyys, myönteinen ajattelu, voimavarakeskeisyys sekä ratkaisukeskeisyys. Taidetyöpajalla olevat muut pajat tarjoavat mahdollisuuden järjestää Ysiplus-pajan nuorille erilaisia toimintatuokioita ja palveluja. Tällöisiä ovat olleet esimerkiksi yhteiset retket, liikuntatuokiot ja yksilölliset valmennustuokiot oppilaille. Oppilas voi myös päätön jälkeen siirtyä jatko-ohjauksen kautta toiselle pajalle kuntouttavaan työtoimintaan tai työharjoitteluun.

Positiivinen psykologia ja dialogi oppimisen ohjaamisessa

Opetussuunnitelman uudet painotukset tuntuvat oman opetuskokemukseni perusteella keskeisen tärkeiltä. Äärelän (2012) tutkimuksessa havaittiin, että koulun keskeisiä syrjäytymistä ennustavia tekijöitä ovat nuorten eriarvoisuuden kokemukset ja kokemukset väärinymmärretyksi tulemisesta. Nuoret toivovat, että opettajat välittäisivät oppilaista ja osoittaisivat välittämisen oppilaille. Opettajien vuorovaikutustaitojen merkitys korostuu, samoin kuin opettajan ymmärrys nuorten taustoja ja kotioleja kohtaan. Nuorella on tarve saada kuulua toisten nuorten joukkoon ja saada tuntea olevansa hyväksytty omana itsenään.

Ysiplussassa opetustyön keskeisinä lähestymistapoina on sovellettu positiivista psykologiaa ja dialogia. Positiivinen psykologia perustaa ajattelunsa hyveajatteluun ja sen tarpeellisuuteen. Sen juuret ovat antiikin filosofiassa ja Aristoteleen ajattelussa, jonka mukaan ihmisen tulee käyttäytyä hyveellisesti ja kehittää itsessään olevaa hyvää. Hyvän tutkimista tarvitaan, koska esimerkiksi maallinen mammona ja teknologiset innovaatiot eivät ole kyenneet lisäämään ihmisen hyvinvointia. Lähes joka toinen suomalainen kohtaa elämänsä aikana mielensä terveyteen liittyvän häiriön, kuten riippuvuuksia, masennusta tai ahdistusta. Suomalaiset koulut ovat myös eriarvoistuneet ja kouluissa on keskitytty liian paljon kognitiivisten taitojen kehittämiseen (Uusitalo-Malmivaara 2014, 65, 80.) Tämän vuoksi opetustyössä tarvitaan uudenlaisia lähestymistapoja ja arvoja edistämään oppilaiden hyvinvointia.

Positiivinen psykologia sai alkunsa tämän vuosisadan vaihteessa. Ajattelutavan juuret ovat sosiokulttuurisessa näkemyksessä, joka näkee oppimisessa keskeisenä emotionaalisen kasvatusalueen eli tunteet ja sosiaalisen kasvatusalueen eli sosiaalisen vuorovaikutuksen ja sosiaaliset suhteet. Se on saanut vaikutteita myös positiivisesta psykologiasta, joka tutkii sellaisia olosuhteita ja prosesseja, jotka vaikuttavat myönteisesti ihmisten ja ryhmien toimintaan. Positiivinen psykologia painottaa sosiaalisten suhteiden ja yhteisöjen merkitystä oppimisessa ja korostaa yksilön myönteisiä tunnetiloja, ominaisuuksia ja voimavaroja. (Kumpulainen, Mikkola, Rajala, Hilppö & Lipponen 2014, 224-227.)

Positiivinen psykologia nostaa hyvinvoinnin keskiöön lapsen osallisuuden ja lapsen oman näkökulman korostamisen. Lasten oppiminen ja hyvinvointi rakentuvat ekologisen teorian mukaan eri toimintaympäristöjen ja lapsen välisessä vuorovaikutuksessa. Huomion kohteena ovat ne asiat ja sosiaalisesti rakennetut merkitykset, jotka tuottavat lapselle hyvää oloa. Ajattelutavassa pyritään pois ongelmakeskeisyydestä ja korostetaan yksilön voimavaroja ja myönteisiä tunnetiloja. (Kumpulainen, Mikkola, Rajala, Hilppö & Lipponen 2014, 226-227.)

Opettajan tärkeänä tehtävänä luokassa on tuoda luokkaan hyvinvointia ja rakenteita, jotka mahdollistavat luokkayhteisön hyvinvoinnin. Opettajalla on oltava sekä taitoja että halua toimia vuorovaikutustilanteissa taitavasti ja osata ohjata ryhmää siten, että lapset oppivat yhdessä rakentamaan hyvää ilmapiiriä. Tähän mielestäni tarvitaan toimivia vuorovaikutustaitoja. Keskeisen tärkeää hyvälle opetustapahtumalla on antaa positiivista tukea kaikille oppilaille ja luoda myönteisiä kokemuksia oppimisesta. Pedagogisesti taitavat opettajat ovat oppilaita kohtaan reiluja ja välittävät oppilaistaan. Heillä on myös taito pitää yllä hyvää työjärjestystä luokassa ja he kykenevät luomaan myönteisen oppimisilmapiirin luokkaan. (Stronge, Ward, Grant 2011, 341, 348-349.)

Jokainen oppilas on ainutlaatuinen yksilö. Dialogisessa suhteessa oppilaaseen luodaan luottamukselliset välit ja oppilasta kunnioitetaan omana itsenään. Oppilaan näkemyksiä kuunnellaan ja dialogissa pyritään vastavuoroisuuteen. Dialogisen kasvatuksen päämäärä on, että oppilas itsenäistyy ja oppii ottamaan vastuun omasta elämästään. (Värri 2004.)

Ysiplussassa sovelletaan vahvuusperustaista kasvatuserittelyä. Peterson ja Seligman (2004) käynnistivät Values in action (VIA) eli hyveet toiminnassa nimisen hankkeen. Hankkeen lähtökohtana oli hyveiden liikkeellepano sekä hyvien asioiden ja hyvän luonteen määrittely. Tarkoituksena

oli luoda mielenterveyden käsikirja (*Manual of the sanities*) vastineeksi mielen sairauksien käsikirjalle (*DSM, Diagnostic and statistical manual of mental disorders*). VIA-taksonomian muodostavat kolme käsitteellistä ja hierarkkista tasoa, joita ovat tilanteelliset teemat, luontevahvuudet ja hyveet. (Uusitalo-Malmivaara 2014, 65.)

Päähyveitä ovat viisaus, rohkeus, inhimillisuus, oikeudenmukaisuus, kohtuullisuus ja henkisyys. Päähyveet jakaantuvat vahvuuksiin. Viisauden alla olevia vahvuuksia ovat luovuus, uteliaisuus, arviointikyky, oppimisen ilo sekä näkökulmanottokyky. Rohkeuteen kuuluvia vahvuuksia ovat urheus, sinnikkyys, rehellisyys ja innokkuus. Inhimillisyyteen kuuluvia hyveitä ovat rakkaus, ystävällisyys ja sosiaalinen älykkyys. Oikeudenmukaisuuteen kuuluvia hyveitä ovat ryhmätyötaidot, reiluus ja johtajuus. Kohtuullisuuteen kuuluvia hyveitä ovat anteeksiantavuus, vaatimattomuus, harkitsevaisuus ja itsesääätely. Henkisyyteen kuuluvia hyveitä ovat kauneuden ja erinomaisuuden arvostus, kiitollisuus, toiveikkuus, huumorintaju ja hengellisyys. (Peterson ja Seligman 2004; Uusitalo-Malmivaara 2014, 70.)

Ysiplussassa on haluttu löytää opiskelijoiden vahvuudet ja ottaa ne opetukseen olennaisesti mukaan. Apuna nuoren sosiaalisessa vahvistamisessa on käytetty dialogia ja VIA-luontevahvuuksiin perustuvia vahvuuskortteja, joiden pohjalta on arvioitu sekä omia että toisten oppilaiden vahvuuksia. Opiskelijaa on tuettu tulemaan tietoisiksi omista vahvuuksistaan ja toteuttamaan itseään.

Ysiplussassa opiskelee heterogeeninen ryhmä oppilaita

Pajalla arvokasvatuksen merkitys korostuu, sillä pajalle valikoituu oppilaita, joilla on voinut olla hyvin hajanainen koulutausta. Oppilaita on voitu kiusata, heillä voi olla erilaisia oppimisen ja osallistumisen esteitä tai heillä on voinut olla erilaisia ongelmia kotona tai koulussa. Osalla nuorista voi olla masennusta tai ahdistusta ja osalla nuorista voi olla erilaisia neuropsykiatrisia ongelmia. Osalla oppilaista voi olla oppimisen haasteita, jotka heijastuvat opiskeluun ja osalla oppilaista on tehty jo kouluikäisin erityisen tuen päätös ja henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma eli HOJKS.

Ysiplussassa opiskelee myös oppilaita, joilla ei ole havaittu mitään oppimisen ongelmia. Osalla oppilaista koulumenestys on voinut olla koulussa hyvää, osalla oppilaista on voinut olla ongelmia kotona ja/tai koulussa tai psyykkisiä ja/tai somaattisia sairauksia, jotka ovat

haitanneet koulunkäyntiä. Osalla oppimisvaikeudet on havaittu jo ennen pajalle siirtymistä, ja oppilaalla voi olla valmiina henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma eli HOJKS. Osan ongelmia ei ole koskaan löydetty tai tutkittu ja ongelmat havaitaan vasta pajalla ja oppimiskykykartoituksessa.

Ysiplussassa perusopetuksen opintojen kurssisisällöt sekä pajaan olennaisesti kuuluva jatko-ohjaus suunnitellaan yksilöllisesti kullekin opiskelijalle soveltuvaksi. Opintojen suunnittelussa otetaan huomioon opiskelijan omat vahvuudet, motivaatio ja mielenkiinnon kohteet. Myös mahdolliset oppimisen esteet otetaan huomioon, ja oppilaalle järjestetään tarvittava tuki niihin. Ysiplus myös seuraa oppilaan jatkoa pajalta siirtymisen jälkeen. Mikäli ongelmia ilmenee, nuori saa tarvittaessa lisäohjausta.

Kasvun maisema -hankkeen nuoret pääsevät tarvittaessa oppimiskykykartoitukseen, sillä hankkeella on ostopalvelusopimus psykologipalveluihin. Osalla nuorista on pajajakson aikana löydetty oppimiskykykartoitusten perusteella oppimisen vaikeuksia, joita ei ole aikaisemmin tunnistettu eikä osattu ottaa opetuksessa riittävän hyvin huomioon. Erikoiseksi ja huolestuttavaksi tilanteen tekee se, että osalla oppilaista on löydetty laaja-alaisia tai spesifejä oppimisen vaikeuksia, joita ei ole aikaisemmin tunnistettu tai havaittu. Tämä havainto antaa viitettä siihen, että peruskouluissa ei ole riittävästi resursseja tunnistaa ongelmia tai antaa ohjausta niille oppilaille, joilla on tuen tarvetta. Hankkeen aikana on havaittu, että kouluilla ei ole tarjota koulupsykologien tutkimuksia aina silloinkaan, kun se olisi tarpeellista oppilaan oppimiskyvyn kartoittamiseksi.

Osa nuorista ei pysty tulemaan ryhmiin mukaan lainkaan, vaan tarvitsee yksilöllistä ohjausta. Tällaisessa tilanteessa nuoren koulunkäynti on voinut olla hajanainen jo vuosia. Osalla nuorista koulu on voinut keskeytyä lähes kokonaan ja nuori on voinut jäädä kotiin ilman tukitoimia. Ysiplus-san kokemusten perusteella tällaisille nuorille tulee rakentaa yksilöllinen ja nuoren vahvuuksia tukeva kuntoutuksen polku. Niille nuorille, jotka eivät kykene tulemaan ryhmään, järjestetään yksilövalmennusta. Yhdelle nuorelle järjestettiin kotiopetus, joka sai nuoren jatkamaan koulunkäyntiä. Toisen nuoren ympärille koottiin moniammatillinen verkosto, jota koordinoi Ysiplussan erityisopettaja.

Ysiplussassa nuori kohdataan omana itsenään. Hän saa vahvistusta omille vahvuuksilleen ja näiden vahvuuksien esille tuomiseen. Kun nuori viihtyy pajalla ja saa harrastaa niitä asioita, mistä hän tykkää, alkaa myös koulunkäynti sujua. Hän alkaa tulla pajalle, koska saa toteuttaa siellä

itseään. Värin (2004,14, 24) mukaan opettajan tehtävänä on saada aikaan dialoginen suhde oppilaaseen, mikä mahdollistaa oppilaalle hyvää elämää ja oman persoonallisuuden ja itseyden löytämistä.

Ysiplussassa tavoitellaan nuoren hyvinvointia kokonaisvaltaisesti

Uudessa opetussuunnitelmassa todetaan, että jokaisella oppilaalla on oikeus hyvään opetukseen ja onnistumiseen koulutyössä. Oppimistilanteissa oppilas rakentaa identiteettiään, ihmiskäsitystään, maailmankuvaansa sekä paikkaansa maailmassa. Arvokasvatuksen merkitys korostuu. Arvokeskustelun avulla oppilaita ohjataan tunnistamaan ja nimeämään kohtaamiaan arvoja ja arvostuksia sekä pohtimaan niitä kriittisesti. Myös kasvatuskumppanuutta koteihin korostetaan. Kouluhenkilökunnan avoin ja kunnioittava suhtautuminen kotien erilaisiin kasvatusnäkökymiin ja katsomuksiin on rakentavan vuorovaikutuksen perusta. (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, 13.)

Ysiplussassa oppimisen ohjausta toteutetaan läheisessä yhteistyössä kotien ja verkostojen kanssa. Oppilaiden ympärille kootaan tarvittaessa moniammatillinen tiimi, jotta oppilaan hyvinvointia voidaan tukea parhaalla mahdollisella tavalla. Nuorten taidetyöpajan yhteisö, jonka sisällä Ysiplus-paja toimii, muodostaa vuorovaikutusyhteisön, josta voimme peruskouluissa vain haaveilla. Ysiplussan nuoret ovat ihmetelleet ääneen, miten he eivät ole nähneet kiusaamista Taidetyöpajalla.

Peruskoulun opetussuunnitelman perusteissa (2014) painotetaan oppilaan kasvua ihmisyyteen, jota kuvaa pyrkimys totuuteen, hyvyteen, kauneuteen ja oikeudenmukaisuuteen. Sivistykseen kuuluu taito käsitellä ristiriitoja eettisesti ja myötätuntoisesti sekä rohkeus puolustaa hyvää. Konfliktit ja ristiriidat ovat vääjäämätön osa elämää. Ristiriitojen avulla joudumme puntaroimaan omia arvojamme ja tekemään eroa sen välillä, mikä ei ole minulle yksilönä ja meille ryhmänä luontaista. Vain tutustumalla erilaisiin arvomaailmiin ja tapoihin ajatella sekä opettelemalla toimimaan erilaisten ihmisten kanssa voimme oppia sietämään erilaisuutta ja arvostamaan toisia ihmisiä. Näitä taitoja opimme parhaiten yhteisessä toiminnassa erilaisten ihmisten kanssa.

Jotta ihminen voisi toimia hyveellisesti, hänen on opittava toimimaan rakentavasti toisten ihmisten kanssa. Opettajan työssä nähdäkseni hyveellinen toiminta korostuu, sillä opettajalla on valitettavan paljon mahdollisuuksia toimia myös oppilaita vahingoittavasti. Oppilasta toistuvasti

epäoikeudenmukaisesti kohteleva vuorovaikutus voi vahingoittaa oppilasta, mikä voi pahimmillaan johtaa oppilaan syrjäytymiseen (Äärelä 2012).

Osa Ysiplussan oppilaista on voinut saada yläkouluaikanaan opettajilta kielteistä palautetta. Esimerkiksi yhden Ysiplussaan siirtyneen nuoren Wilma-merkinnöissä oli runsaasti punaista. Kun nuori ei Ysiplussassa enää saanut huomiota käyttäytymällä uhmakkaasti ja alkoi saada myönteistä palautetta onnistumisistaan, häiriökäyttäytyminen väheni muutamassa viikossa. Nuoren kanssa keskusteltiin ja hänelle järjestettiin aikaa, jossa sai puhua tunnoistaan.

Opettajan kielteinen palaute ei rakenna luottamusta opettajien ja toisten oppilaiden välille eikä edistä oppilaan hyvinvointia luokassa. Opettaja voi pahimmillaan olla sellainen, joka ei ymmärrä oppilaan erilaisuutta/yksilöllisyyttä eikä osaa ottaa sitä huomioon käytännön vuorovaikutustilanteessa. Hän on ”shakaali”, joka ei pyri rakentamaan inhimillisyyttä ja lämpöä ihmisten välille, vaan pyrkii voittamaan ja nolaamaan vastustajansa ja osoittamaan omaa erinomaisuuttaan verbaalisessa ja ei-verbaalisessa viestinnässä, johon kuuluvat ilmeet, eleet ja äänenpainot (Honkasilta 2015).

Ysiplussassa tavoitellaan myötäelävää vuorovaikutusta. Myötäelävä vuorovaikutus ei pyri alistamaan toisia ihmisiä vaan pyrkii rakentamaan siltoja toisten ihmisten välille. Myötäelävässä vuorovaikutuksessa ihminen kommunikoi toiselle kunnioittavasti ja dialogia tavoitellen. Toista ihmistä ei pyritä voittamaan vaan rakentamaan aitoa yhteyttä toiseen ihmiseen. Jos nuorella on ongelma, niin nuorta kuunnellaan ja tuetaan osoittamalla empatiaa. Myötäelävässä vuorovaikutuksessa ovat apuna kuunteleminen, puhtaiden havaintojen tekeminen, tulkinnan erottaminen havainnosta, toisen tarpeen ymmärtäminen ja empaattisen yhteyden rakentaminen toiseen. (Honkasilta 2015.)

Oppilaalla voi olla tarpeita, joita hän ei tiedosta tai osaa sanoa ääneen. Oppilaalla voi olla tarve empatiaan, hellyyteen, huolenpitoon tai kunnioitukseen. Oppilas voi tarvita myötätuntoa, kannustusta, tukea, välittämistä, kumppanuutta, yhteistyötä, vakautta, turvallisuutta tai hänellä voi olla tarve saada hyväksyntää osakseen. Kuunteleva osapuoli ei pyri ”ratkaisemaan” toisen ihmisen ongelmaa, vähättelemään ongelmaa tai muodostamaan toisen ongelmasta tulkintoja, jotka eivät osu oikeaan. Empaattisen yhteyden luominen on toisen ymmärtämistä ilman tulkintoja ja empatian antaminen on käytännössä sitä, että nimetään ääneen toisen henkilön tarve kyseisessä tilanteessa. Jos emme tiedosta toisen henkilön tarvetta tilanteessa, voimme kysyä

sitä häneltä itseltään. Esimerkiksi voimme kysyä oppilaalta: ”Haluatko puhua tilanteestasi?” tai ”onko sinulla paha mieli jostakin?”. Voimme myös yrittää arvata sanojen avulla, tunnistammeko toisen ihmisen tarpeen jossakin tietyssä tilanteessa. (vrt. Rosenberg 2003, 55).

Ysiplussassa opiskellaan yksilöllisesti ja ilmiölähtöisesti

Ysiplus-opiskelussa painotetaan eheytettyä opetussuunnitelmaa, joka perustuu perusopetuksen opetussuunnitelmaan ja Nuorten taidetyöpajan keskeisiin lähtökohtiin. Oppilaat osallistuvat jatkuvasti oman oppimisen suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin. Oppilaat itse kokevat, että saavat vaikuttaa opetukseen ja omaan oppimiseensa. Myös toimintoja, kuten retkiä ja leirejä, suunnitellaan yhdessä. Oppilailta pyydetään säännöllisesti palautetta ja toimintaa kehitetään palautteiden pohjalta.

Eheytyssä opetussuunnitelmassa keskeistä on elämyksellisyys ja oppiminen isommissa teemoissa. Yhtenä isona teemakokonaisuutena on tunnetaidot ja hyvinvointi. Toinen isompi teema on koulutus ja työ, jota tarkastelen tässä luvussa lyhyesti.

Ryhmän aloitusvaiheessa opiskelemme toiminnallisesti vuorovaikutustaitoja ja tunnetaitoja. Tutustumme toisiimme ja keskustelemme valmennuksen tavoitteista. Opettelemme stressinhallintaa, oman toiminnan suunnittelua, jaksamisen edistämistä ja hyvinvointia lisääviä harjoitteita, kuten esimerkiksi meditaatiota tai musiikkimaalausta. Oppilaat saavat itse esittää teemoja, joita tullaan käsittelemään.

Koulutuksen ja työn teemoja opiskellaan samaan aikaan useammassa oppiaineessa, kuten äidinkielessä, yhteiskuntaopissa, oppilaan ohjauksessa, englannissa, ruotsissa ja matematiikassa. Opintojen sisältöihin kuuluu olennaisesti myös jatko-opintoihin ohjaaminen sekä työelämän perusvalmiuksien hankkiminen esimerkiksi harjoittelujen avulla. Tutustumme erilaisiin ammatteihin oppilaiden omien kiinnostuksen kohteiden mukaisesti.

Oppilaanohjauksessa käymme tutustumassa koulutuspaikkoihin ja oppisopimuskoulutukseen. Vierailuja olemme tehneet mm. Gradian, Speiaan ja Kristilliseen opistoon. Olemme tehneet ammatinvalintatestejä ja alkaneet pohtia sitä, mihin opintoihin suuntaudumme peruskoulun päätön jälkeen. Haemme jo hyvissä ajoin tulevaa ammatti-identiteettiä

ja mietimme jatkoa. Katsomme videoita erilaisista koulutusvaihtoehdoista ja pyydämme puheenvuoroja asiantuntijoilta esimerkiksi oppisopimuksesta tai oppilaitoksessa opiskelusta.

Ruotsin ja englannin kielessä opiskelemme koulutus- ja työsanastoa. Äidinkielessä kirjoitamme oman CV:n ja harjoittelemme työhakemuksen tekoa tietokoneilla.

Yhteiskuntaopissa opiskelemme hyvinvointiyhteiskuntaa ja työasioita. Käsittelemme teemaa katsomalla videon suomalaisen yhteiskunnan kehittymisestä 1880-luvulta tähän päivään. Tavoitteena on rakentaa ymmärrystä siihen, miten suomalainen yhteiskunta on kehittynyt hyvinvointiyhteiskunnaksi. Lueimme tekstejä hyvinvointiyhteiskunnasta ja käymme keskustelua. Tutustumme ammattiliittoihin, työttömyysturvaan, äitiysasioihin, verotukseen ja opiskelemme matematiikkaa perehtyen mm. veroprosentteihin ja ennakonpidätykseen. Olennaisen tärkeää on tutustua kokonaisvaltaisesti ja myös käytännönläheisesti siihen maailmaan, johon nuori astuu opintojen jälkeen.

Oppilaat voivat aloitusvaiheessa olla opinnoissa eri vaiheissa. Osa oppilaista on aloittanut pajalla tekemään puuttuvia seitsemännen luokan tai kahdeksannen luokan opintoja. Osalta opiskelijoista puuttuu yhdeksännen luokan opintoja. Otamme huomioon opiskelijoiden omat toiveet opetuksen toteutuksesta ja siitä, missä järjestyksessä eri aineita opiskellaan. Osa opiskelijoista tykkää enemmän toiminnallisesta oppimisesta; osa tykkää lukea enemmän kirjoja. Kukaan oppilas ei ole samanlainen ja jokaiselle pyrimme tarjoamaan sellaista, mikä motivoi. Oppiaineiden opetusta kytketään jo olemassa olevaan toimintaan. Esimerkiksi matematiikkaa on opiskeltu kotitaloudessa (esim. kerto-, jako- ja tilavuuslaskut), teknisessä työssä (geometria) ja yhteiskuntaopissa (murtoluvut, jossa on laskettu esimerkiksi nettopalkkoja ja ennakonpidätyksiä).

Ysiplussassa kaiken ydin on oppilaan oma hyvinvointi ja jaksaminen. Vasta kun nuori voi hyvin, hän kykenee opiskelemaan tavoitteellisesti. Ysiplus-pajan opetuksen keskeisenä tavoitteena on se, että nuori oppii tuntemaan itsensä ainutlaatuisena yksilönä ja ryhmän jäsenenä ja oppii ilmaisemaan itseään rakentavasti. Vuorovaikutus- ja tunnetaidot kuuluvat olennaisena osana opintoihin. Ysiplus-pajan opetuksen ja ohjauksen keskeiset tavoitteet voidaan tiivistää seuraavasti:

Kuvio 3. Ysiplus-pajan keskeiset tavoitteet.

LÄHTEET

- CHARACTER STRENGTHS CLASSROOM CONNECTION. 2015.
<http://www.viacharacter.org/www/Professionals/Character-Development>
- HONKASILTA, J. 2015. LUENTO. JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO.
- KUMPULAINEN, K., MIKKOLA, A., RAJALA, A., HILPPÖ, J. & LIPPONEN, L. 2014.
 POSITIIVISEN PSYKOLOGIAN JÄLJILLÄ. TEOKSESSA L. UUSITALO-MALMIVAARA (TOIM.)
 POSITIIVISEN PSYKOLOGIAN VOIMA. JYVÄSKYLÄ: PS-KUSTANNUS, 224-244.
- PERUSOPETUKSEN OPETUSSUUNNITELMAN PERUSTEET 2014.
http://www.oph.fi/download/163770_Perusopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.docx
- PETERSON, C. & SELIGMAN, M.E.P. 2004. CHARACTER STRENGTHS AND VIRTUES:
 A HANDBOOK AND CLASSIFICATION. NEW YORK: OXFORD UNIVERSITY PRESS.
- POSITIVE EDUCATION WITH CHARACTER STRENGTHS. 2015.
<http://www.viacharacter.org/www/Professionals/Character-Development>
- ROSENBERG, M. 2003.
 LIFE ENRICHING EDUCATION. NONVIOLENT COMMUNICATION HELPS SCHOOLS IMPROVE PERFORMANCE, REDUCE CONFLICT AND ENHANCE RELATIONSHIPS.
 ENCINITAS: PUDDLE DANCER PRESS
- STRONGE, J., WARD, T., GRANT, W. 2011.
 WHAT MAKES GOOD TEACHERS GOOD? A CROSS- CASE ANALYSIS OF THE CONNECTION BETWEEN TEACHER EFFECTIVENESS AND STUDENT ACHIEVEMENT. JOURNAL OF TEACHER EDUCATION 62(4), 339-355.
- UUSITALO-MALMIVAARA, L. 2014. HYVEET JA LUONTEENVAHVUUDET. TEOKSESSA L. UUSITALO- MALMIVAARA (TOIM.)
 POSITIIVISEN PSYKOLOGIAN VOIMA. JYVÄSKYLÄ: PS-KUSTANNUS, 63-84.
- VÄRRI, V-M. 2004. HYVÄ KASVATUS. KASVATUS HYVÄÄN. TAMPERE: UNIVERSITY PRESS.
- ÄÄRELÄ, T. 2012. "AIKA PALJON VAIKUTTAA, MINKÄLAINEN ILME OPETTAJALLA ON NAAMALLA."
 NUORET VANGIT KERTOIVAT PERUSKOULUAJOISTAAN. ACTA ELECTRONICA UNIVERSITATIS LAPPONIENSIS 105.

KASVUN MAISEMA –HANKKEEN TARKASTELUA OHJAUSALAN OPISKELIJAN SILMIN

KIRJOITTAJA: Heta Orrain

KOULUTUS: KM, erityisopettaja, opo

TYÖKOKEMUS: Erityisopetus yläkoulussa, opetusharjoittelun ohjaaja

TEHTÄVÄ HANKKEESSA: Opinto-ohjauksen harjoittelija

NÄKÖKULMA: Opinto-ohjauksen harjoittelun kokemuksia

KASVUN MAISEMA -HANKKEEN TARKASTELUA OHJAUSALAN OPISKELIJAN SILMIN

Oma aiempi orientaationi on vahvasti erityisopetuksen puolella. Olen työskennellyt erityisluokanopettajana ja laaja-alaisena erityisopettajana ala- ja yläkouluissa. Kasvun maisema -hankkeessa pääsin opintoharjoitteluni myötä seuraamaan ja ohjaamaan opiskelijoita hieman erilaisella otteella toteutetussa koulumaailmassa.

Käsittelen artikkelini ensimmäisessä osassa keskeisiä asioita ja toiminnan periaatteita, joihin kiinnitin erityisesti huomiota työskennellessäni Kasvun maisema -hankkeen perusopetuksen Ysiplus-pajalla lukuvuonna 2018 - 19. Kirjoituksen toisessa osassa käsittelen käytännön interventioita ohjauksessa, konkreettisia työskentelytapoja, joita sovelsin pajanuorten ohjaamisessa toisen asteen yhteishaussa ja vahvuuksien tunnistamisessa.

Aika, kasvattava yhteisöllisyys, toimijuuden tukeminen ja verkosto-osaaminen

Kun aloitin opo-harjoitteluni Ysiplus-pajalla, ensimmäisenä kiinnitin huomion aikaan. Tavallisen koulumaailman pakkotahtisuus ei määritä opiskelua pajaryhmässä. Opiskelijat keskittyvät yhteen oppiaineeseen kerrallaan, kukin omista lähtökohdistaan käsin. Kun systeemin sisälle on rakennettu väljyyttä, on mahdollisuus vaikuttaa omaan työtapaan. Kun tämän lisäksi oppisisältö on omalla lähikehityksen vyöhykkeellä, tuloksena on usein motivaatio. Työt saatetaan prosessinomaisesti loppuun ja lopputulosta tarkastellaan ja arvioidaan yhdessä. Prosessi sietää päiviä, joina on tarve hengittämiselle ja aikuisen kuuntelulle. Korttipelien äärellä on aikaa keskustelulle, naurulle ja ihmetykselle.

Aidossa dialogissa esiin nousseet asiat voidaan luontevasti ottaa yhteiseen käsittelyyn, eikä vahva ainejakoinen lukujärjestys ole tätä estämässä. Burbules (1993, 36-41) mainitsee kuusi Kasvun maisemassakin aistittavissa olevaa dialogisuuden emotionaalista elementtiä opetuksessa: 1. osallisuus ja välittäminen (*concern*), 2. luottamus (*trust*), 3. kunnioitus (*respect*), 4. arvostus (*appreciation*), 5. kiintymys (*affection*) ja 6. toivo (*hope*). Opettajat ja ohjaajat ovat läsnä ja pysähtyvät ohjattavan asioiden äärelle näiden kuuden elementin kautta. Ohjattava pääsee oman äänensä kautta konstruoimaan omaa elämismaailmaansa ja häntä kuunnellaan ja kunnioitetaan. Tämä luo turvallisuutta ja luottamusta. Laine (2008, 269) yhdistää dialogisuuden määritelmässä kolmen vahvan teoreetikon Buberin, Gadamerin ja Bahtinin ajatuksia siitä, että

dialogisuus on kahden erilaisen perspektiivin välille syntyvää yhteyttä, yhteistä ymmärtämistä keskinäisen aidon dialogin kautta. Laine jatkaa, että tämä on halua ymmärtää toista ja kiinnostusta toisen merkitysmaailmaan. Voidaan käsitteellistää Kasvun Maiseman olevan myös tätä kautta vahvasti pedagogiseen rakkauteen ja vastuulliseen välittämiseen pohjautuvaa opiskelua ja elämistä.

Pedagoginen rakkaus on käsitteenä vanha. Urpo Harva toteaa kirjassaan (1955) "aikuiskasvattajan perussuhtautumisena opastettaviinsa täytyy olla pedagoginen rakkaus, kaikesta itsekkyydestä vapaa pyrkimys auttaa ihmistä rikkaampaan elämään ja oman itsensä löytämiseen" (Harva, 1955, 60). Kun nämä elementit: dialogi, pedagoginen rakkaus ja vastuullinen välittäminen nivoutuvat yhteen, syntyy prosessissa kasvua, jossa jokainen nuori maalaa oman maisemansa omilla väreillään.

Ysiplus-pajalla työskennellessäni huomioni kiinnittyi toiseksi ryhmään ja kasvattavaan yhteisöllisyyteen sekä toimijuuden tukemiseen. Ryhmän sisällä siedetään erilaisuutta, ketään ei syrjitä, kiusata tai arvostella. Yhteisen keskustelun kautta noussut luottamus tukee jokaisen elämäntilannetta.

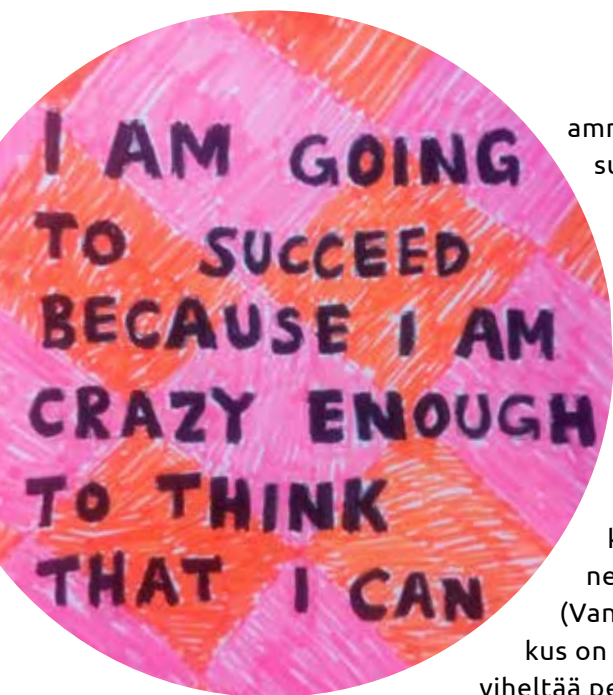
Ihminen tarvitsee tunnetta, että hän voi kuulua yhteisöön tai ryhmään. Parhaimmillaan yhteisö luo turvaa, takaa osallisuuden tunteen ja tukee autonomiaa, luo hyvinvointia. Arjen haasteet eivät aina luo otollista maaperää opiskelulle. Toisen elämämaailman huomioon ottaminen ja sen arvostaminen luo yhteistä luottamusta, joka on ensiarvoisen tärkeä osa ohjaussuhdetta. Nuorelle tulee pajallakin ajanjaksoja, jolloin fyysisesti ei pysty olemaan läsnä. Tästä ei rangaista, ei moitita. Kasvun maisemassa jokaisen elämäntilanne huomioidaan ja sitä kunnioitetaan arjen työskentelyssä, niissä haastavissakin tilanteissa.

Elder (teoksessa Vanhalakka-Ruoho 2014, 193) määrittää yksilön toimijuutta myös suhteessa toisiin: "yksilöt rakentavat elämänkulkuaan niiden valintojen ja toimintojen kautta, joita he toteuttavat sosiaalisen ympäristön avaamien mahdollisuuksien ja rajoitusten varassa". Myös Baltès (teoksessa Vanhalakka-Ruoho 2014, 194) jäsentää toimijuuden käsitettä lähipiirin lisäksi mm. koulutus- ja työympäristöihin sekä laajemmin yhteiskunnallisiin muutoksiin. Koulutuksen suunnittelijalta vaaditaan siis herkkyyttä olla avoin tietynlaiselle prosessille (konsultaatio) mallin rakentamiselle organisaatioihin, joissa työskennellään vielä kasvuvaiheessa olevien lasten tai nuorten parissa. Tähän tulisi alkaneella hallituskaudellakin todella syventyä ja pohtia, kuinka tavoitamme nämä nuoret oikealla otteella, toimijuutta tukien.

Kolmantena sain Ysiplus-pajalla ihailta työntekijöiden ratkaisukeskeisyyttä ja verkosto-osaamista. Moniammatillisen yhteistyön ja konsultatiivisen työotteen merkitystä ei voi liikaa korostaa toimivan arjen rakentamisessa. Scheinin (1969; 1999, teoksessa Puutio & Kykyri 2015, 25-26) prosessikonsultaatiomalli ei ole kaukana siitä, mihin Kasvun maisema -hankkeen työntekijät nojaavat omassa perustyössään. Yhdessä toimiminen ja haasteiden tutkiminen oppilaan tueksi jokaisen ammattitaitoa hyödyntäen, oppilaan autonomisuuden ja minäpystyvyyden (Bandura 2001) lisääminen sekä avoin, rehellinen keskustelu takaavat ”alhaalta ylöspäin” tapahtuvan prosessin, jossa vaikuttavuus suuntautuu opiskelijan ongelmien ytimeen. Opiskelijoiden moninaisten opiskelupolkujen ja elämäntilanteiden hallinta edellyttää vahvaa osaamista erilaisissa verkostoissa ja myös osaamista tunnistaa jokaisen primääritarpeet. Ainoastaan avoimella ja rehellisellä yhteistyöllä erilaisten sidosryhmien ja huoltajien kanssa päästään opiskelijaa hyödyttäviin interventioihin.

Lippitt & Lippitt (1986) ovat jäsentäneet konsultin osaamisalueita hyvinkin holistisen ihmiskäsityksen kautta suhteessa ihmisiin: metakognitiivisten taitojen opettaminen, erilaisten ihmisten kohtaaminen, ihmisten energian ylläpitäminen ja vapauttaminen. Toisaalta konsultilta itseltään he penäävät herkkyyttä tarttua tilanteisiin ratkaisukeskeisesti ja tavoitteellisesti erilaisia ongelmia nähden ja tilannetta analysoiden. Vaikka tämä vanha malli puhuu konsultin työstä ja ominaisuuksista, näen hyvin paljon samaa Kasvun maiseman toimintatavoissa moniammatillisessa yhteistyössä. Kasvatus- ja sosiaalialalla työskentelevien ihmisten työotteessa tulisikin ilmentyä edellä kuvattua tulokulmaa työskenneltäessä moniammatillisessa rajapinnassa. Sensitiivisyys käytännön ja arjen konsultoinnissa vaatii vuoropuhelua eri toimijoiden kesken yksilön eli opiskelijan ollessa kuitenkin vaikuttavuuden keskiössä. Kunkin sidosryhmän ammattitaidon huomioiminen ja hyödyntäminen asiaankuuluvalla tavalla ja yhteiseltä arvopohjalta edellyttää avointa ja rehellistä vuoropuhelua, joka voidaan saavuttaa ainoastaan rehellisellä ja reflektiivisellä työotteella.

Jotta kohtaamista tapahtuu ja eri ammattiryhmien tarjouiin osataan tarttua, tarvitaan tulkitsemishalukkuutta, dialogia, kommunikaatiota ja yhteistyötä. Monialaisen yhteistyön onnistuminen riippuu myös hyvin pitkälti siitä, miten eri organisaatioista tulevat jäsenet pystyvät sovittamaan yhteen omat eksistentiaaliset, episteemiset ja juridis-eettiset käsityksensä ja taustaolettamuksensa (ks. Nykänen ym. 2007, julkaisussa Monialainen yhteistyö ja sen arviointi nuorisopalvelussa, 6). Yksilötasolla ehkäpä kaikkein merkittäväintä on kuitenkin se, kuinka työntekijä osaa suhteuttaa oman

ammattitaitonsa osuuden kokonaisuuden kannalta yhteisessä prosessissa, kuten Kasvun maisema-hankkeessa. Kyky hahmottaa omaa toimintakenttäänsä ja vastuualuettaan ja siinä oman aktiivisen toimijuutensa astetta määrittää loppujen lopuksi jokaisen ammatillisen tarpeen ohjattavan kannalta. Joskus toimimatta jättäminenkin, odottaminen ja vetäytyminen työryhmästä on toimijuutta (Vanhalakka-Ruoho 2014, 198). Joskus on paikallaan todeta, että on aika viheltää peli poikki. Tämäkin on opiskelijan voimavarojen tunnistamista ja toimijuuden tukemista tulevaisuutta ajatellen. Pajoilla kunnioitetaan yksilöiden ratkaisuja arvottamatta niitä. Jokainen rakentaa omaa polkuaan ja tekee valintansa. Tekemättä jättäminenkin on valinta.

Harjoittelu Kasvun maisema-hankkeessa on vahvistanut ajatustani siitä, että tällaisessa toiminnassa nuorten on hyvä rakentaa itse aktiivisina toimijoina omaa elämäänsä. Kukin tavallaan ja omassa tahdissaan, omien voimavarojen ja lähtökohtiensa mukaisesti. Täällä aikuisten kesken on yhteistyön kautta hyvä olla, ja näin myös on nuorilla. Täällä luottamus mahdollistaa ikivanhojen tarinoiden kertomisen, täällä on aikaa kuunnella, maalata, tanssia ja laulaa.

Käytännön interventiot ohjauksessa, toisen asteen yhteishaku ja vahvuuksien tunnistaminen

Työskentelin Ysiplus-ryhmän nuorten kanssa tiiviisti toisen asteen yhteishaun myötä. Monilla Kasvun maisema-hankkeen nuorille tulevaisuus näyttäytyy pelottavana, epävarmana ja epämieluisena tarkastelulle. Omien vahvuuksien tunnistamisen heikkous ja minäpystyvyyden tunteen ohuus ei luo vakaata pohjaa tulevaisuuden suunnittelulle. Sairaudet ja oppimisen haasteet lisäävät usein haluttomuutta lähteä tarkastelemaan elämän suuria valintoja ja yhteiskunnan byrokratian pakkohakujärjestelmä lisää ahdistusta entisestään. Kuinka siis ohjaajana toimin?

Pidin muiden opettajien kanssa kotiväen illan yhteishakuun liittyen ja tapasin joidenkin nuorten huoltajia myös tämän jälkeen. Tutustuin paremmin opiskelijoiden taustoihin ja nämä loivat erityisen hyvää pohjaa luottamuksellisen ohjaussuhteen rakentamiselle. Yhteishaun alla päässäni kaikuivat Onnismaan sanat: anna aikaa, rauhaa ja kunnioitusta. Ja aikaa minulla oli.

Rauhallisessa hetkessä opiskelijan yksityisyyttä kunnioittaen lähdimme rakentamaan pienin askelin ohjaussuhdetta useamman nuoren kanssa. Aloitimme keskinäisen tutustumisemme korttipeleistä, teimme retkiä ja tutustumisia oppilaitoksiin ja näissä välittömissä siirtymissä talvisissa maisemissa kävellen, luontevien tilanteiden kautta, lukuisten keskustelujen avulla tutustuimme ja loimme luottamuksellista suhdetta. Välillä nauraen, välillä vakavammin keskustellen. Aitoa todellista kohtaamista, todellista elämää. Ytimessä tässä kaikessa: aika ja rauha. Minulla kun ei koskaan ollut mihinkään kiire, eikä Kasvun maisemassa mikään estänyt ajan ottamista silloin kun olin paikalla ja tavattavissa. Minulla oli onni, että nuoret suhtautuivat minuun välittömästi, rehellisesti ja luottamuksella. Sain osakseni juuri sitä yhteisöllisyyden tunnetta, josta aiemmin kirjoitin.

Kaikkien nuorten kanssa teimme AVO-testin ja Duunikone-ammatinvalintatestin. Näistä ei välttämättä löytynyt nuorelle motivoivia ja mieluisia aloja tai vaihtoehtoja, mutta toki monelle nämäkin antoivat suuntaa, ja pääsimme ansiokkaaseen keskusteluun omien vahvuuksien tunnistamisessa ammattialojen kautta. Joidenkin kohdalla monet testien ehdottamat alat ovat poissuljettuja erilaisten sairauksien vuoksi. Toki näiden lisäksi tein opiskelijoiden kanssa myös erilaisia itseensä tutustumisharjoituksia sekä – Peavyn oppeja noudattaen – oman elämänkentän hahmottamiseen liittyviä tehtäviä. Samalla toki myös tutustuin paremmin opiskelijoihin. Piirsimme elämänjanaan, johon merkkasimme itselle tärkeät tapahtumat, aluksi sen enempää niitä arvottamatta.

Erään nuoren kohdalla tätä kautta ilmeni erittäin konkreettisesti oma oppijaminäkuva. Arvokkaita olivat aiemmat onnistumiset koulumaailmassa ja harrastuksissa oleminen. Elämänjanaan kautta nousivat esiin myös oppilaan vahvuudet ja osaaminen. Näistä keskustelimme edelleen ja punnitsimme vaakamallilla eri vahvuuksia; kumpaan valintakohteeseen vaaka kallistuu? Pohdintaprosessi jatkui edelleen, mutta oli jo vakaammalla pohjalla.

Toisen nuoren kanssa lähdimme aivan suoraan tunnistamaan omia vahvuuksia kolmikantamallilla: 1. olen hyvä, 2. haluan oppia, 3. minua kiinnostaa. Kirjasin otsikot ylös ja alle kolme kohta, joihin halusin opiskelijalta

luettelomaisesti omia näkemyksiään. Näinkin yksinkertainen tehtävä antoi paljon tietoa esimerkiksi kiinnostuksen kohteista, joihin voi perustaa jäljellä olevia opintoja. Se toi esille myös osaamisalueita, joita en tiennyt opiskelijalla olevan ja mikä tärkeintä: mitä opiskelija ei itse ollut ajatellut vahvuutenaan. Tehtävän tekeminen loi mahdollisuuden kannustamiselle, positiiviselle palautteelle sekä luontaiselle vahvuusperustaiselle ohjauskeskustelulle. Saimme luotua vahvuuksista selkeän kuvan ja AVO-testin avulla siirryimme Opintopolkuun tarkastelemaan mahdollisia linjoja ja osaamisaloja. Loppujen lopuksi Opintopolussa painoimme Lähetä-nappia ja oppilas oli "aivan varma" valinnastaan, josta ei vielä aamulla tiennyt mitään. Oli aikaa, rauhaa ja kunnioitusta, löytyi polku opintoihin.

LÄHTEET

BURBULES, NICHOLAS. DIALOGUE IN TEACHING: THEORY AND PRACTISE. TEACHERS COLLEGE PRESS, NEW YORK 1993, 36-41.

HARVA, U. 1955. AIKUISKASVATUS. HELSINKI: OTAVA.

LAINEN, T. 2008. FILOSOFIAA DIALOGISISSA SUHTEISSA. TEOKSESSA TOMPERI, T. & JUUSO, H. (TOIM.) SOKRATES KOULUSSA.

ITSENÄISEN JA YHTEISÖLLISEN AJATTELUN EDISTÄMINEN OPETUKSESSA. EUROOPPALAISEN FILOSOFIAN SEURA RY. TALLINNA.

PUUTIO, R., & KYKYRI, V.-L. (2015) JOHDANTO KONSULTOINTIIN JA KONSULTATIIVISEEN TYÖOTTEESEEN.

TEOKSESSA KONSULTOINTI KESKUSTELUNA : VUOROVAIKUTUKSEN VIVAhteita JA TILANNEHERKKÄÄ TASAPAINOILUA. (s. 16-29). OULU: METANOIA INSTITUUTTI.

VANHALAKKA-RUOHO, M. TOIMIJUUS ELÄMÄNKULUSSA – OHJAUSTYÖN PERUSTA? AIKUISKASVATUS 2014:3, s. 192-201.

<https://docplayer.fi/79228-Jani-ursin-monialainen-yhteisty-ja-sen-arviointi-nuorisopalveluissa.html>, VIITATTU 9.3.2019

MIKÄ ON TOPO?

KIRJOITTAJA: Maria Rinne

KOULUTUS: Yhteisöpedagogi (AMK), ammatillinen opettajakoulutus, Metsämieli-ohjaaja

TYÖKOKEMUS: Kohta 15 vuotta nuorisotyötä eri kaupunkiorganisaatioissa ja kehittämishankkeissa

TEHTÄVÄ HANKKEESSA: Ohjaaja TOPO:ssa

NÄKÖKULMA: Päässä silmälasit, jotka on kyllästetty luovuudella, vahvalla ammattitaidolla ja nuotion savulla

KIRJOITTAJA: Maiju Räsänen

KOULUTUS: Yhteisöpedagogi (AMK), aikuiskouluttajan pedagogiset opinnot, taidekasvatuksen ja kulttuuriympäristön tutkimuksen opintoja Jyväskylän yliopistossa

TYÖKOKEMUS: Taidetyöpajojen ohjaajana, koulunuorisotyöntekijänä ja yhteisötaiteilijana lastenkulttuurikeskuksella ja kehittämishankkeissa.

TEHTÄVÄ HANKKEESSA: Ohjaaja TOPO:ssa

NÄKÖKULMA: Kokemukselliseen oppimiseen ja luovaan toimintaan suuntautunut yhteisöpedagogi, joka on kiinnostunut etenkin nuorten ympäristösuhteen rakentumisesta ja toimijuuden kokemuksista

MIKÄ ON TOPO?

Perusopetuksen toiminnallinen paja, eli TOPO, toimii Kasvun maisema -hankkeessa vuosina 2018-2020. TOPO:n tehtävänä on soveltaa ja kehittää toiminnallisia menetelmiä, elämyspedagogiikkaa ja kokemuksellista oppimista perusopetuksessa, uuden opetussuunnitelman sisältöjä tukien. TOPO:n kohderyhmänä ovat peruskoulun yhdeksännet

luokat. Toiminnan tavoitteena on tukea oppilaiden opiskelumotivaatiota, minäpystyvyyttä, itsetuntemusta, elämän ja arjen taitoja, sekä tarjota nuorille nivelvaiheen tukea. Lukuvuonna 2018–2019 TOPO toimi viidellä Jyväskylän yläkoululla ja toimintaan osallistui yli 300 oppilasta.

Lähtökohdat TOPOlle: Opetussuunnitelma, elämyspedagogiikka ja kokemuksellinen oppiminen

TOPO ja opetussuunnitelma

TOPO:n toiminta pohjautuu uuteen opetussuunnitelmaan (2014), jossa toiminnallisuus sekä tekemällä ja kokemalla oppiminen ovat keskeisessä asemassa. Opetussuunnitelma kannustaa käyttämään monipuolisia työtapoja, jotka tukevat luovuutta, kokemuksellisuutta ja laaja-alaista osaamista sekä hyödyntämään vaihtelevia oppimisympäristöjä myös koulun ulkopuolella. TOPO:ssa on pyritty tukemaan opetuksen monialaisuutta, oppilaiden osallisuutta sekä antamaan tilaa oppilaille merkityksellisten teemojen käsittelyyn. Yhteistoiminnallinen ryhmätyöskentely on ollut vahva osa TOPO:n toimintamallia, jonka kautta on tuettu opetussuunnitelmassa vahvasti esillä olevia yhteistyö-, tunne- ja vuorovaikutustaitoja sekä luokan yhteenkuuluvuuden tunnetta.

Toiminnallista oppimista elämyksistä ja kokemuksista

Toiminnallisuus TOPO:ssa ei tarkoita vain tekemällä oppimista, vaan etenkin tekemisestä syntyvien elämysten ja kokemusten kautta oppimista. Oppimistavoitteita TOPO:n toiminnoissa on sidottu vaihtelevasti joko opetussuunnitelman oppiainesisältöihin, monialaisiin

oppimiskokonaisuuksiin tai nuoren itsetuntemuksen, vuorovaikutustaitojen ja minäpystyvyyden rakentumiseen. Elämykset ja kokemukset voivat olla suuria oivalluksia tai pieniä tuntemuksia, jotka tietoisien tarkastelun kautta kiinnittyvät nuoren omaan kokemusmaailmaan.

TOPO:n toiminta pohjautuu elämyspedagogiikkaan ja kokemukselliseen oppimiseen. Elämyspedagogiikka on kasvua ja oppimista tukevaa tavoitteellista toimintaa, jossa kokemusten reflektio on merkittävässä roolissa. Elämyspedagogiikan yleisenä tavoitteena on vaikuttaa ihmisen kasvuun kokonaisvaltaisesti, kehittäen identiteettiä ja toimijuutta elämysten ja yhteistoiminnan avulla. Elämyksellä viitataan voimakkaaseen tunnekokemukseen, joka usein TOPO:ssa syntyy itsensä ylittämisen, yhdessä tekemisen ja pystyvyyden kokemuksista. Kokemuksellinen oppiminen muodostuu TOPO:ssa toiminnallisista oppimismenetelmistä, erilaisista oppimisympäristöistä ja yhdessä tekemisestä. Totutuista rutiineista poikkeaminen ja uudella tavalla toimiminen altistaa oppimiselle ja uusille näkökulmille. Aina oppimiskokemus ei ole TOPO:ssakaan kiva tai miellyttävä, sillä toisinaan oppiminen syntyy epävarmuuden tai epämukavuuden kokemuksesta, joka avaa uuden näkökulman totuttuun. (ks. esim. Karppinen 2005, Malinen 2000, Tiihonen 2017).

Elämyspedagogista toimintaa on TOPO:ssa toteutettu mm. järjestämällä ryhmille luontoretkeä ja kaupunkiseikkailuita, joissa oppilaat ovat suorittaneet yhteistyötaitoja kehittäviä ja ympäristöä uusin silmin tarkastelemaan johdattavia tehtäviä. Elämykselliset lajit, kuten melonta ja yläköysiradalla kiipeily, ovat haastaneet nuoria testaamaan omia rajojaan ja vahvistaneet pystyvyyden kokemusta. Kokemuksellisuutta oppimiseen on haettu esim. pelillistämällä oppiaineita, toimimalla pienryhmissä, sekä järjestämällä käytännön tilanteita, joissa oppilaat pääsevät käyttämään vierasta kieltä tai vierailemaan oppimista tukevilla kohteilla.

Toimintaa TOPO:ssa

Peruskoulu TOPO:n pelikenttänä

TOPO:n suunnittelu yhdessä koulujen kanssa käynnistettiin hyvissä ajoin keväällä 2018. Tavoitteena oli, että toimintojen raamit olisivat sovittuna niin hyvin, jotta toiminta saataisiin käyntiin heti koulujen alettua tulevana syksynä. Osalla kouluista suunnitelmat saatiin toteutusvaiheeseen lukuvuoden käynnistyessä, osan kanssa suunnitelmia vielä hiottiin ja toiminnot käynnistettiin syyslukukauden aikana.

TOPO:n ajatuksena oli se, etteivät hankkeen työntekijät tuo valmiita ratkaisuja tai toimintamalleja pöytään, vaan menetelmät ja toiminnot suunniteltaisiin yhteistyössä rehtoreiden, opettajien, koulunkäynninohjaajien sekä alueellisen nuorisotyön kanssa. Tavoitteena oli, että osallistamalla opettajat toiminnan suunnitteluun toteutuksen lisäksi, on sitoutuminen vahvempaa ja toimintojen sisällöt ovat helpommin siirrettävissä koulun arkeen hankkeen ulkopuolellakin. Moniammatillinen yhteistyö, vuorovaikutus ja molemminpuolinen joustavuus osoittautuivat oleelliseksi osaksi työskentelyä.

Toiminta muodostui erilaiseksi eri kouluilla, vastaamaan koulun tarpeita. Lukuvuoden aikana toteutettiin sekä pitkäkestoista samalle ryhmälle kohdistuvaa toimintaa että elämyspedagogisia teemapäiviä, työpajoja ja projekteja.

Pienryhmätoiminta

Pienryhmätoimintaa toteutettiin usealla eri koululla. Toimintamallit vaihtelivat kohderyhmän mukaan ja kestoiltaan ryhmät olivat muutamasta kuukaudesta koko lukuvuoteen. TOPO:n ohjaajien työpareina pienryhmätoiminnassa oli erityisopettajia ja alueellisen nuorisotyön nuorisonohjaajia. Osassa pienryhmiä, kokoontumiskerrat opinnollistettiin joko valinnaisiin oppiaineisiin tai laaja-alaiseen erityisopetukseen, jolloin toimintaan osallistuminen koulupäivän aikana mahdollistui joustavammin. Lukuvuoden aikana pienryhmätoiminta oli palkitsevaa niin oppilaille kuin hankkeelle, sillä tehdyn työn tulokset olivat selkeämmin erotettavissa nopeallakin tahdilla. Pienemmän ryhmän kanssa työskennellessä on luottamuksellisen suhteen muodostuminen jouhevampaa ja näin ollen esimerkiksi vuorovaikutus on luontevampaa. Lisäksi toimintamuoto vahvisti aluenuorisotyön ja koulun yhteistyötä sekä antoi välineitä koulun arkeen myös tulevaisuutta varten.

Toiminnalliset oppituntikonaisuudet

Toiminnallisia oppituntikonaisuuksia toteutettiin eri oppiaineissa erilaisilla sapluunoilla. Osa näistä kokonaisuuksista oli tietylle luokalle suunnattuja, tietyn oppiaineen opettajan kanssa suunniteltuja ja toteutettuja yhden jakson mittaisia kokonaisuuksia. Osa puolestaan oli muutaman tunnin mittaisia toiminnallisia pajoja, joissa oppilaat pääsivät perehtymään intensiivisesti tiettyihin teemoihin.

Ruotsia toiminnallisesti yhden jakson ajan

Erään koulun ruotsin opettaja innostui ajatuksesta lähteä kolmannelle jaksolle mukaan toteuttamaan opetustaan toiminnallisesti. Kyseessä oli

luokka, jolle ruotsin opiskelu oli todella haastavaa ja muutamilla oppilail-
la olikin nelosvaroitusta päällä. Toiminnan toteutukselle haasteellisuutta
lisäsi se, että oppitunteja ei saatu lukujärjestysteknisistä syistä muutet-
tua enää tuplatunneiksi, vaan varsinainen toiminta-aika oli yksi oppitunti
viikossa. Koska opettajalla oli kuitenkin kaksi ruotsin tuntia viikossa
kyseiselle luokalle, toivoi hän toiminnasta sellaista, että hän pystyy jatka-
maan samalla idealla myös seuraavan päivän oppitunnin aikana.

Toimintaa ruvettiin suunnittelemaan jo ennen joululomia. Koska oppi-
laiden motivaatio ruotsin tunnilla oli useammalla hakusessa, päätimme
motivoida nuoria antamalla heille mahdollisuuden kerätä pisteitä, jolla
he voisivat lunastaa ryhmäyttävän päivän jakson lopussa. Se, mitä päivä
piti sisällään, riippui pisteiden määrästä.

Opettajan toimesta luokalle määriteltiin kaksi tavoitetta, joiden täyt-
tyessä oli oppilaalla mahdollisuus tienata kyseisiä pisteitä luokan yhtei-
seen kassaan.

1. Minimizehtävän suorittaminen
2. Hyvä ja kunnioittava vuorovaikutus tunnilla

Toiminnan ja tavoitteen selkeys oli hyvä kokonaisuuden kannalta.
Ruotsin kieltä opiskeltiin perinteisten menetelmien lisäksi pelien ja
käytännön harjoitteiden kautta. Suosituimmiksi toiminnoiksi oppilaiden
palautteiden perusteella valikoitui Haluatko miljonääriksi -formaattiin
perustuva Haluatko pistenääriksi -peli, jossa nuorilla oli mahdollisuus
tienata lisäpisteitä luokan yhteiseen kassaan, sekä Ruotsalainen voilei-
päkioski, josta nuoret saivat tilata itselleen voileipää ja juotavaa ruotsin
kielellä. Myös kääpiöwillakoira Nippe toi oman osansa menetelmiin, kun
suullisen tehtävän sai jutella koiralle opettajan kuunnellessa vieressä.

Nuoret onnistuivat keräämään pisteitä, joilla toteutettiin heidän omasta
toiveestaan keväinen retki läheiselle laavulle, jossa yhdessä tehtiin ruo-
kaa muurikkapannulla ja nautittiin Suomen luonnosta.

Yhteiskuntaoppia toiminnallisesti: kansalaisvaikuttamisen työpajat

Kansalaisvaikuttamisen työpajat toteutettiin kolmelle luokalle osana
yhteiskuntaopin opetusta. Neljän tunnin työpajassa pohdittiin nuorten
omaa lähiympäristöä, paikkoihin liittyviä mielikuvia ja omaa toimijuut-
ta ympäristössä. Oppilaat tutustuivat erilaisiin kansalaisvaikuttamisen
tapoihin sekä aktivistiseen taiteeseen käytännön esimerkkien kautta.
Pienryhmissä toteutettiin oma projekti, jonka tavoitteena oli kehittää

lähiympäristöä mielekkäämmäksi nuorten omista lähtökohdista. Projekteissa oppilaat mm. keräsivät kansalaisadressia suunnittelemansa hengailupaikan puolesta, kirjoittivat aloitteen skeittiparkin parantamiseksi, lakkoilivat koulun lämpötilan nostamiseksi, tekivät roskaamisen vastaisia julisteita ja kirjoittivat vaikuttajille ympäristöhuolistaan.

Projektioppiminen

TOPO:ssa projektioppimisen tavoitteena on aktivoida nuoria itsenäiseen ongelmanratkaisuun. Nuoret itse organisoivat ja toteuttavat projektin aikataulut – resurssit, toteutuksen ja oppimistavoitteet huomioiden. Projektin aikana oppilailla on vahva tuki opettajalta ja ohjaajilta.

English afternoon tea

Yhdellä koululla toteutettiin englannin tunnilla projekti, jossa oppilaat tutustuivat englantilaiseen teekulttuuriin. Oppilaat tekivät pienissä ryhmissä aiheeseen liittyvän esitelmän, jonka esittelivät koko luokalle. Projektin aikana oppilaat tekivät tarkat laskelmat ja suunnitelmat myös elämysvierailusta. Oppilaat hoitivat itse myös varaukset ja yhteydenpidon kohdeyrityksen välillä. Keväällä projekti huipentui vierailuun Jyväskylän Teeleidiin. Vierailupakettiin kuului kahvilan omistajan pitämä esitelmä englantilaisesta teekulttuurista, sekä teehetki, jossa oppilaat saivat maistella erilaisia teelaatuja ja syödä pieniä tyypillisiä suolaisia ja makeita englantilaisia herkuja.

Retken jälkeen seuraavalla englannin tunnilla projektin aikana saaduista kokemuksista ja oivalluksista keskusteltiin ja projekti saatettiin loppuun.

Luokkaretkelle projektioppimalla

Projektioppimisen puitteissa toteutettiin myös yksi luokkaretki, jonka oppilaat suunnittelivat, organisoivat ja toteuttivat alusta loppuun hyvin itsenäisesti. Projektin tavoitteena oli kehittää nuorten projektityö-, vuorovaikutus- ja yhteistyötaitoja. Säännöllisten viikoittaisten tapaamisten aikana seurattiin projektin etenemistä, budjetin muotoutumista sekä suunniteltiin retken sisältöä. Oppilaat organisoivat varainkeruun tekemällä kahvituksia ja siivoustalkoita sekä tekivät itse tiedustelut, tarjouspyynnöt, mökkivaraukset ja ruokasuunnitelmat retkeä varten. Retken lopullinen kohde ja ohjelma muotoutuivat budjetin pohjalta nuorten toiveiden mukaiseksi kahden yön mökkireissuksi lähipaikkakunnalle. TOPO:n lisäksi retkeä olivat mukana mahdollistamassa luokanvalvoja sekä alueen nuorisotyöntekijät.

Teemapäivät

Kouluilla toteutettiin useita erilaisia teemapäiviä ja retkiä lukuvuoden aikana. Elämyspedagogiikkaa hyödynnettiin varsinkin ryhmätyksissä, valinnaisissa oppiaineissa sekä luokka- ja opintoretkillä. Lukuvuoden aikana järjestettiin oppilaille myös erilaisia luentoja, joissa osassa oli myös iltaluento huoltajille.

Pajakoulupäivä

Yksi koulu otti TOPO:n sisälle opetussuunnitelmaansa niin vahvasti, että halusi kokeilla yhden lukuvuoden ajan yhdelle luokalle ns. pajakoulupäivää. Toiminnan suunnittelussa ja mukana olevat opettajat olivat ilmoittautuneet vapaaehtoisesti mukaan toimintaan ja rehtori räätälöi heidän oppiaineidensa mukaan lukujärjestystä siten, että yksi päivä saatiin kyseiseltä luokalta kokonaan TOPO:n pajapäivän käyttöön. Mukana toiminnassa oli viisi aineenopettajaa, luokanvalvoja ja luokan koulunkäynninohjaaja.

Tavoitteena pajapäivässä oli erilaisten opetusmenetelmien ja oppimisympäristöjen hyödyntäminen haasteellisen luokan arjessa, jotta opiskelumotivaatio ja ryhmän yhteishenki saataisiin paranemaan. Tämän lisäksi tavoitteena oli oppiainerajoja ylittävä yhteistyö aineenopettajien välillä, sekä moniammatillinen yhteistyö eri hallintokuntien sisällä.

Lukuvuoden aikana hyödynnettiin ilmiöoppimista, projektioppimista sekä kokemalla oppimista elämyspedagogiikkaa hyödyntäen.

LÄHTEET

KARPPINEN, SEPPO J. A. 2005: SEIKKAILULLINEN VUOSI HAASTAVASSA LUOKASSA:

ETNOGRAFINEN TOIMINTATUTKIMUS SEIKKAILU- JA ELÄMYSPEDAGOGIIKASTA. OULUN YLIOPISTO. AKATEEMINEN VÄITÖSKIRJA.

MALINEN, ANITA 2000: TOWARDS THE ESSENCE OF ADULT EXPERIENTIAL LEARNING:

A READING OF THE THEORIES OF KNOWLES, KOLB, MEZIROW, REWANS AND SCHÖN. JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO. AKATEEMINEN VÄITÖSKIRJA.

PERUSOPETUKSEN OPETUSSUUNNITELMAN PERUSTEET 2014. OPETUSHALLITUS. MÄÄRÄYKSET JA OHJEET 2014:96.

TIIHONEN, ARTO 2017: LUENTOSARJA "KOKEMUS" 1/3. <https://www.youtube.com/watch?v=ra69aU1x97g>, OUTWARD BOUND FINLAND, VIITATTU 18.6.2019.

TAPAUS PERUSKOULUN YSI E.V.V.K.

– TOPO:n ohjaajien dialogi

Maria Rinne ja Maiju Räsänen

TAPAUS PERUSKOULUN YSI E.V.V.K.

Nuotion tuli leimuaa. Teevesi kiehuu tulen keskellä. On niin ihanan hiljaista ja tyyntä. Poissa on basson jytke ja tilalla on rauha. Takana on kiireinen vuosi haastavan ysiluokan kanssa. Silti kun taaksepäin katsoo, voi vain hymyillä.

*”Kannattaa olla rohkea ja yrittää vaikka ei olisikaan ihan varma.”
(9.luokkalainen nuori)*

Maria: ”Huh, huh, Maiju... Me selvittiin. Kevät on ollut niin kiireinen, mutta samalla en ole varmaan koskaan nauranut töissä niin paljon kuin tänä keväänä.”

Maiju: ”Haha, niinpä! Oli hauskaa, mutta myös monipuolista ja pääsi kokeilemaan ja kokemaan paljon uusia menetelmiä, työtapoja ja ilmiöitä. Kun hyppäsin TOPO:n kelkkaan kevätlukukauden ollessa jo hyvässä vauhdissa, en osannut arvata mitä kaikkea se tuokaan mukanaan. Tosi hieno kokemus, todellista kokemuksellista oppimista myös ohjaajalle!”

Maria: ”Olin kyllä niin iloinen, kun tulit, vaikka töitä oli kiva tehdä myös Tuomaksen ja Siirin kanssa. Ja olen kyllä niin onnellinen huippuopettajista ja ohjaajista, jotka meidän matkaamme lähti! Mieti, meillä oli luokka, jota ei olisi voinut vähempää kiinnostaa koko toiminta ja tiimi opettajista sekä ohjaajista, jotka hyppivät innosta uuden edessä.”

Maiju: ”Moniammatillinen yhteistyö meidän ja koulujen henkilökunnan välillä olikin ihan avainasemassa toiminnan järjestämisessä. Yhteinen tavoite, nuorten oppimisen ja hyvinvoinnin tukeminen, oli selkeä koko ajan, vaikka toiminta välillä hakikin muotoaan. Opettajatkaan eivät päässeet helpolla. Uudenlaiset toimintatavat lisäsivät opettajien suunnittelutyötä ja ohjasivat välillä selvästi oman mukavuusalueen ulkopuolelle. Palautteista päätellen samalla raottui jotain uusia näkökulmia, jotka voivat olla arvokkaita opettajan työssä.”

Maria: ”Me kaikki saatiin erilaisia näkökulmia ja uusia ideoita sekä menetelmiä.”

*”Opiskelu voi olla myös ihan kivaa pikku muutoksilla.”
(9.luokkalainen nuori)*

Maria: ”Elävästi mieleeni on jäänyt se kerta, kun päivän käsiteltävänä aiheena oli stressi ja vaikeat sekä haastavat tilanteet elämässä. Ruotsin tunnilla oppilaat joutuivat soittamaan valitsemaansa asiakaspalvelunumeroon ja kommunikoimaan koko puhelun ajan ruotsiksi. Puhelut suunniteltiin etukäteen, mutta kukaan meistä ei kuitenkaan voinut ennakoida sitä,

miten asiakaspalvelija esimerkiksi Prisman infossa vastaa. Se oli todella mielenkiintoinen ja hyvä tunti, niin opettajan kuin oppilaiden mielestä.”

Maiju: “Itselleni jäi tämän ryhmän kanssa mieleen etenkin kaupunkiseikkailupäivä Jyväskylän keskustassa ja leirikoulu Ähtärissä. Oppilaat olivat selvästi innokkaimmin mukana juuri näissä toiminnoissa, jotka tapahtuivat koulun ulkopuolella.”

Maria: “Oppilaat kertoivatkin palautteessaan, että mielekkäimpiä päiviä olivat retkipäivät. Syksyllä käytiin mm. melomassa, Hepokuuselassa ja kilpailemassa Prison Islandilla. Syksyllä nuorilta kysyttiin, mitä he haluaisivat mieluiten tehdä ja vastauksena oli, että mennä bussilla. Määränpäällä ei kuulemma ollut väliä, kunhan luokka saa mennä bussilla. Tämän vuoksi järjestimme ”bussiristeilyn”, jossa pääpainona olivat ryhmäyttävät bussimatkat ja sivuosassa vierailukohteet. Ja käytiinhän me keväällä myös Keskisuomalaisen toimituksessa ja vierailulla Handelsbankenissa.”

Maiju: “Mutta olihan niitä hyviä kokonaisuuksia kouluympäristössäkin! Esimerkiksi matematiikan pakuhuone, ruotsinkielinen voileipägrilli ja kirjailijaesitelmän tekeminen nykypäivän yhteiskunnallisiin ilmiöihin peilaten olivat tosi toimivia. Oppilaat motivoituivat yllättävän hyvin pohtimaan, mitä Minna Canth ajattelisi #metoo-kampanjasta tai Eino Leino kannabiksen laillistamisesta. Samalla tuli tutustuttua kirjailijan elämään ja ajatuksiin lähes huomaamatta. Myös kansalaisvaikuttamisen työpajassa päästiin hyvin kiinni konkreettisiin ilmiöihin ja vaikuttamisen tapoihin, kun oppilaat suunnittelivat esimerkiksi skeittiparkin parannusta ja yhteydenottoa kaupungin liikuntapalveluihin.”

Maria: “Totta. Koko systeemi lähti höyryjunan lailla liikkeelle alkusyksystä, ryhmäyttävien tuntien jälkeen, kun päätettiin toteuttaa ”posteripäivä”. Käytännössä posteripäivä toteutettiin niin, että kaikki mukana olevat opettajat käsittelivät samaa aihetta omalla tunnillaan ja jatkoivat ensimmäisellä tunnilla aloitettua posteria. Näin saatiin yhteistyötä luotua myös opettajien välille. Aiheena oli perhe.”

Maiju: “Miten aihetta sitten käytännössä käsiteltiin?”

Maria: “No, esimerkiksi yhteiskuntaopin tunnilla pohdittiin, minkälaisia eri perherakenteita meidän yhteiskunnassamme on. Matematiikan tunnilla mietittiin perheasioita tilastojen valossa. Ruotsin tunnilla mietittiin perheeseen liittyvää sanastoa. Äidinkielen tunnilla puolestaan mietittiin, minkälaisia perheitä Kalevalassa oli, sekä mietittiin mm. sitä, minkälaisia avioliittoneuvoja Kalevala tarjoaa. Terveyskasvatuksen tunnilla pohdittiin parisuhdetta ja perheiden merkitystä tunteen kautta. Tällainen posterityöskentely oli hyvä, vaikka oppilaat kokivatkin sen vähän raskaaksi. Käsiteltiin periaatteessa samaa asiaa ja tehtiin samaa tehtävää, vaikkakin eri näkökulmista, koko päivän ajan. Kaiken

kaikkiaan aika monipuolisesti toiminnallisuutta on luokan torstaipäiviin saatu koko lukuvuoden ajan.”

*”Osaamme olla luokan kanssa yhtä.”
(9.luokkalainen nuori)*

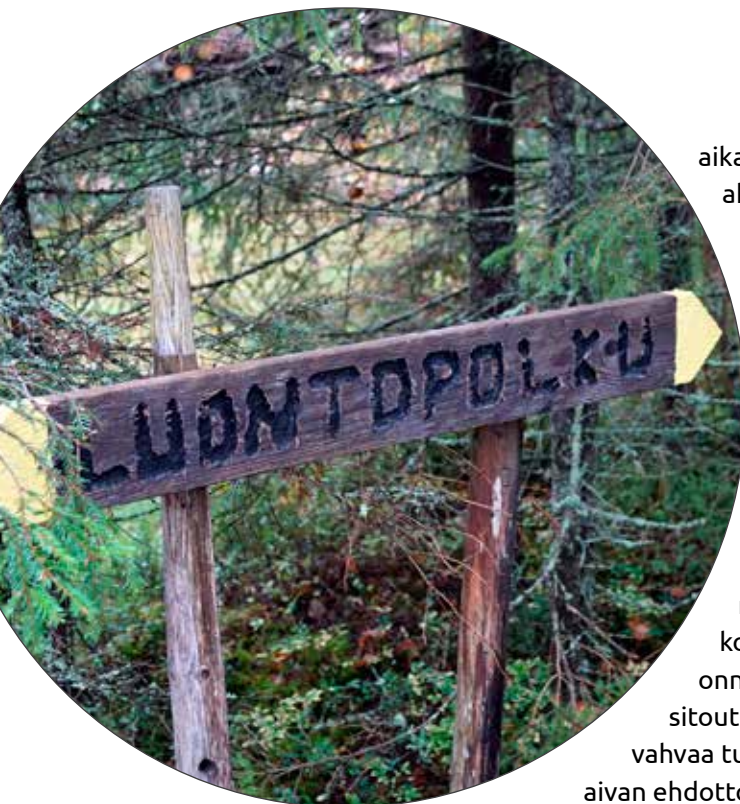
Maiju: ”Miten muuten koko lukuvuoden kestävän TOPO-projektin ryhmäksi valikoitui juuri tämä luokka?”

Maria: ”Se oli oikeastaan koulun toive. Luokassa oli ollut haasteita ja heille toivottiin toiminnallisuutta, jotta mm. luokan yhteishenki, vuorovaikutus, keskinäinen luottamus ja opiskelumotivaatio paranisi. Opettajat puolestaan valikoituivat mukaan vapaaehtoisuuden kautta. Rehtori oli laittanut kyselyn opettajille, ketkä olisivat kiinnostuneita lähtemään opettamaan oppiainettaan toiminnallisesti kyseiselle luokalle Kasvun maisema -hankkeen kanssa. Nämä viisi opettajaa ilmoittautuivat ja heidän oppiaineitaan räätälöitiin torstaipäiville. Lisäksi koulun puolelta mukana oli luokanvalvoja.”

Maiju: ”Itsehän en luokan kanssa työskentelyn aloittaessani huomannut, että luokka olisi mitenkään erityisen haasteellinen. Jotain oli siis lukuvuoden aikana selvästi tapahtunut, jonkinlainen ryhmäytymisprosessi käynnistynyt ja yhteistoiminnallinen tekeminen vaikutti luontevalta.”

Maria: ”Kyllä, pienin askelin muutosta alkoi tapahtua ja sen mahdollisti pitkäjänteinen viikoittain tapahtuva työskentely saman ryhmän kanssa. Me elettiin arkea yhdessä. Itse en muutosta alkuun huomannut, olin kai jotenkin sokea sille, mutta keväällä muutos oli selkeästi nähtävissä. Yhteishenki ja yhteen hiileen puhaltaminen ja toisen huomioiminen oli muuttunut parempaan suuntaan myös muiden opettajien mielestä. Toiminnallisuus tuki oppilaiden välistä vuorovaikutusta ja dialogisuutta, koska he tarvitsivat toistensa mielipiteitä ja ajatuksia päästäkseen eteenpäin. Loppuajana se kävi luonnostaan ja toisia tuettiin ihan eritavalla. Toiminnallisuus tuki myös oppilaiden ja koulun henkilökunnan välistä vuorovaikutusta positiivisesti. Lisäksi mukana olleiden opettajien ja ohjaajien keskinäinen vuorovaikutus tuntui vahvistuneen ainakin ulkopuolisin silmin katsottuna.”

Maiju: ”Huomasin myös, että kun toiminnallisia ryhmätöitä tehdessään oppilaat pätkäilivät yhdessä ja kävivät keskustelua, opiskeltava aihe muovautui nuorten omaan kokemusmaailmaan sopivaksi ja muuttui samalla merkityksellisemmäksi. Välillä tälle yhteiselle pohdinnalle ja oppimiskokemusten sanoittamiselle olisi saanut olla enemmänkin aikaa varattuna, sillä oikein hektisinä ja toiminnantäyteisinä päivinä nuorille saattoi jäädä irralliseksi se, miten toiminta oikeastaan liittyi koulunkäyntiin ja mitä opittiin. Silti on mielestäni hyvä, että toimintaa oli paljon. Tekeminen, kokemukset ja elämykset varmasti jäävät mieleen pitkäksi

aikaa ja voivat synnyttää ahaa-elämyksiä vielä vuosienkin päästä, kun tutut asiat tulevat vastaan myöhemmin elämässä.”

Maria: ”Totta, reflektiolle olisi pitänyt jättää enemmän aikaa ja tilaa monessa toiminnassa.”

Maria: ”Tämä kaikki mitä hankkeessa tehtiin koulun kanssa, vaati onnistuakseen opettajien sitoutumista ja hallinnon vahvaa tukea. Sekä tuen lisäksi aivan ehdottomasti yhteistä suunnitteluaikaa ja realistisia tavoitteita.”

Maiju: ”Se johdon tuki mahdollisti myös hankkeen sitomisen koulun omaan opetussuunnitelmaan, jolloin hanke kiinnittyi koulun arkeen ihan eri tavalla kuin muilla kouluilla, joilla työskenneltiin. Vaikka toiminnan rakenne haki tämänkin ryhmän kanssa muotoaan koko vuoden, olivat tavoitteet selkeämmät ja yhteistyö helpompaa, kun oltiin opetussuunnitelmassa sisällä.”

*”Ärsytystä voi oppia sietämään.”
(9.luokkalainen oppilas)*

Maria: ”Luokanvalvoja sanoikin hyvin palautekeskustelussa, että perinteinen opettajajohtoinen oppimisen malli ei ole peruskoulun jälkeen enää niin merkityksellinen. Kasvun maisema opetti elämää, vastuunottoa ja epävarmuuden sietokykyä oppilaille. Maiju, minä kyllä lähtisin uudestaan koska vaan.”

Maiju: ”Niin minäkin! Ja samaa voi päätellä opettajien palautteesta.”

Maria: ”Ihanan rauhallista. Onneksi voi ryhtyä pian laskettelemaan kesälomille.”

Nuotion tuli leimuaa.

On niin ihanan hiljaista ja tyyntä.

Onko jo vähän liian hiljaista?

Tiina Mäenpää

OPEN MIETTEITÄ KASVUN MAISEMA -HANKKEESTA

Salla Keurulainen

”PROJEKTI ON TUONUT LUOKALLE PALJON”

KIRJOITTAJA: Tiina Mäenpää

KOULUTUS: FM

TYÖKOKEMUS: N. 15 vuotta opettajana yläkoulussa

TEHTÄVÄ HANKKEESSA: Aineenopettajajäsen tiimissä

NÄKÖKULMA: Aineenopettajan

KIRJOITTAJA: Salla Keurulainen

KOULUTUS: Koulunkäynninohjaaja

TYÖKOKEMUS: 13 vuotta

TEHTÄVÄ HANKKEESSA: Ohjata ja tsemptata oppilaita

NÄKÖKULMA: Koulunkäynninohjaajan

OPEN MIETTEITÄ KASVUN MAISEMA -HANKKEESTA

TIINA MÄENPÄÄ

Keväällä 2018 törmäsin viestiin, jossa kutsuttiin opettajia ”opettamaan uudella tavalla”. Lähdin epäröimättä mukaan kahdesta syystä: ensinnäkin olin jo pitkään kaivannut uutta näkökulmaa oppiaineeni äidinkielen opetukseen. Olen ollut peruskoulun äidinkielen ja kirjallisuuden opettajana yläkoulussa viitisentoista vuotta. Moni vuosien varrella omaksuttu opetusmenetelmä tuntui jo aikansa eläneeltä ja ei niin toimivalta. Toiseksi ryhmä, jonka kanssa hanketta toteutettaisiin, oli kahdeksannella luokalla melkoisen haastava. Hyvin monet toimintatavat eivät vain yksinkertaisesti toimineet ryhmän kanssa, jossa oli kaikenlaisia jännitteitä, oppimisvaikeuksia, keskittymisen pulmaa. Jotain uutta heille ja lisää aikuisia mukaan, totta kai!

Lukuvuoden vedellessä viimeisiään olen pääasiassa tyytyväinen, että lähdin mukaan. Hanke on lisännyt yhteistyötä opettajakollegoiden kesken. Hankkeen mukana tullut lisäresurssi, useita aikuisia luokassa, on ollut tarpeen tämän ryhmän kohdalla: oppilaat ovat saaneet paljon enemmän huomiota ja ohjausta kuin tavallisesti. Olen saanut myös erittäin käytökelpoisia vinkkejä omaan opetukseeni jatkossakin. Oppitunneille on saatu toiminnallisuutta mukavasti.

Sitten tulee se ”mutta”. Hankkeen tavoitteet, moniammatillisuus, oppiaineiden välinen yhteistyö, kokemuksellinen oppiminen ja yhteisöllisyys, ovat äärimmäisen hienoja ja kannatettavia päämääriä. Valitettavasti koulun rakenteet lukujärjestyksineen ja aikatauluineen rajoittivat toimintaa käytännössä ja suitsivat luovuutta. Eri oppiaineiden välinen käytännön koordinointi saatiin järjestymään siten, että hankkeeseen osallistuneet oppiaineet sijoitettiin luokan lukujärjestykseen samalle päivälle. Tämän edellytyksenä oli, että lukujärjestyksestä vastaava rehtori osasi jo vuoden lulkareita laatiessaan ottaa asian huomioon. Kesken lukuvuoden olisi tällaisia järjestelyjä mahdotonta tehdä.

Toinen asia, jossa rakenteet tulevat vastaan, on opettajien työaika. Tällaiset oppiainerajat ylittävän hankkeen toteutus vaatisi paljon enemmän yhteissuunnittelu-aikaa, kuin mitä nyt oli tarjolla. Työajan puitteissa suunnittelutuokioita on lähes mahdoton saada järjestettyä. Niinpä meiläkin suunnittelutyö tehtiin pääasiassa omalla ajalla iltaisin. Opettajat saivat siitä kyllä hyvitystä TET-tunteina, mutta pitkän työpäivän jälkeen

suunnittelutyö on melkoisen raskasta. Ainakaan sitä ei voi toteuttaa kovin usein. Yhteiseen suunnittelutyöhön jäätyä olosuhteiden pakosta melko vähäiseksi emme mielestäni saaneet aina aikaiseksi järkeviä päivän kokonaisuuksia. Varsinkin jos katsoo koko vuotta, ei todellista jatkumoa ole. Mukana olevia oppiaineita ei aina saatu luontevasti yhdistettyä toimiviksi ja opetussuunnitelmaa palveleviksi kokonaisuuksiksi. Varsinkin syyslukukaudella oppilaat eivät tuntuneet hahmottavan, että Kasvun maisema -päivinä myös opiskellaan ihan vakavasti. Senkin takia motivaatio oli heillä ajoittain hukassa. Siirryttyämme kevätlukukaudella systeemiin, jossa oppilaat toimivat hankkeen puitteissa puolet päivästä kerran viikossa, tuli opiskeluun mielestäni enemmän ryhtiä.

Asia, joka minulle opettajana toi paljon haastetta, oli vanhan OPS:in mukainen oppimäärän jaottelu kursseittain. Arvosana äidinkiellestä ja kirjallisuudesta piti antaa kolmesti lukuvuoden aikana. Kun hankkeeseen käytettiin yksi päivä, useimpien OPS:in määrittelemien sisältöjen opetukseen jäi vain yksi tunti viikossa. Kaksi kolmasosaa tunteista meni hankkeen toimintaan. Vaikka äidinkieli toki on läsnä ihan kaikessa tekemisessä, minua huolestuttivat erityisesti lukioon lähtevät oppilaat, joilla äidinkielen opiskelun sisällöt saattoivat jäädä puutteellisiksi. Haastavaa oli myös saada arviointipäivään mennessä riittävän paljon arvioitavia suorituksia, että arvostamalla olisi edes jotain perustetta. Vastaavanlainen hanke toimii varmasti paremmin vuoden 2016 OPS:in kanssa, kun arvosanat annetaan (ainakin Jyväskylässä) vuosittain vain kevätlukukauden lopuksi. Toiminnallisuudelle ja kokemuksellisuudelle jää enemmän tilaa, kun opintokokonaisuuksia on mahdollista suunnitella vapaammin.

Hankeeseen valikoitunut oppilasryhmä on ollut koko yläkoulutai-paleensa varsin haastava. Ilmapiiri ryhmässä on ollut varautunut ja jopa kyräilevä. Ryhmä on jakautunut pienempiin porukoihin, joiden sisällä työt onnistuvat mutta kun nämä ryhmittymät on hajotettu ja oppilaat ryhmitelty uudella tavalla, työnteko on saattanut olla täysin mahdotonta. Varsinaiset ryhmäytymistehtävät ja opiskelu vaihtuvissa ryhmissä tunneilla on ehkä hieman madaltanut kynnyksiä työskennellä itselle vieraamman luokkakaverin kanssa ja muutamia uusia toimivia ryhmittymiä on syntynyt. Kuitenkin, jos oppilaat saavat itse valita, hakeutuvat he edelleen vanhojen kaveriensa seuraan. Varsinkin yhteistyö poikien ja tyttöjen välillä on edelleen hyvin vähäistä. Vaikeahkon ryhmädynamiikan takia tietyt toiminnalliset kokonaisuudet ja ryhmätyöt eivät ole onnistuneet niin hyvin, kuin olisivat voineet. Uskon, että toisenlainen, yhtenäisempi ryhmä, olisi saanut hankkeen tuomista mahdollisuuksista enemmän irti. Nyt emme aina päässeet työskentelemään varsinaisen sisällön parissa, kun piti keskittyä ylipäätään ryhmän toiminnan tukemiseen.

Kasvun maisema -hankkeen myötä minun oli opettajana pakko vaihtaa näkökulmaa oppimiseen ja opettamiseen. Olen tottunut tekemään oppitunneilleni suhteellisen tarkat suunnitelmat tavoitteineen ja tehtävineen. Nyt oli poistuttava mukavuusalueelta ja kauas. Ryhmissä tehtävät projektit ja toiminnallinen oppiminen ovat luonteeltaan sellaisia, että läheskään kaikkea ei voi kontrolloida. Erilaiset ryhmät ja erilaiset toimintatavat tuottavat monenlaisia lopputuloksia, myös erilaista oppimista. Aina hankepäivälle ei ollut tarkkaa suunnitelmaa ja näinä päivinä olin ajoittain aivan hukassa: joskus oli vaikea mennä pitämään tunteja, kun oma roolini ja tehtäväni oli etukäteen hyvin epämääräinen. Hankkeen myötä opettajankin oli opittava heittäytymään ja elämään hetkessä, improvisoimaan tarvittaessa, oppimaan oppilaiden mukana itsekkin. Vaikka tämä oli minulle ainakin aluksi vaikeaa, oli se myös hyödyllistä. Uuden, ensi lukuvuonna koko peruskoulussa käytettävän, opetussuunnitelman tärkeät tavoitteet, laaja-alainen oppiminen ja monialaiset oppimiskokonaisuudet, oppilas aktiivisena toimijana, osallisena ja vaikuttajana edellyttävät, että ainakin silloin tällöin tiukasta opettajajoh-toisesta opetuksesta on osattava päästää irti ja hyväksyttävä, että jokainen oppilas saattaa oppia eri asioita. Kasvun maisema on siis ollut kasvun ja kehittymisen paikka myös opettajalle.

”PROJEKTI ON TUONUT LUOKALLE PALJON”

Kasvun maisema -hankkeeseen osallistuneen ryhmän ohjaajan havaintoja TOPO:n toiminnasta

SALLA KEURULAINEN

Olen toiminut Kasvun maisema -hankkeeseen lukuvuonna 2018–19 osallistuneen luokan koulunkäynninohjaajana hankkeen aikana. Luokan yhteishenki oli alussa todella heikko ja pojat pitivät luokassa ”aktiivisuudesta” huolta. Tytöt olivat tunneilla hiljaisia, eivätkä juurikaan osallistuneet edes viittaamalla. Negatiivinen ilmapiiri oli jatkuvasti käsin kosketeltavissa. Syksyllä 2018, kun aloitimme koulun kesäloman jälkeen, otimme luokasta kuvan ensimmäisellä Kasvun maisema -tunnilla. Luokan jakautuminen näkyi erittäin hyvin siinä kuvassa, sillä tytöt olivat vierekkäin omassa kuppikunnassaan ja pojat omassaan.

Pikkuhiljaa opiskeluvuoden edetessä, luokan hyvä henki alkoi kasvaa huomattavasti! Tytöt ja pojat viettävät aikaa yhdessä välitunneillakin. Mielestäni ensimmäisten vierailujen aikana Hepokuuselan tilalla, oli jo havaittavissa luokan hitaasti etenevä yhteistyö ja pikkuhiljaa hiipivä positiivisen hengen lisääntyminen asteittain! On ollut mahtavaa saada olla mukana osana tätä projektia.

Projekti on tuonut luokalle paljon. Päivät eivät aina ole olleet varsinkaan vetäjille helppoja. Nuorisonohjaajat ovat olleet loistavia, vaikka oppilaat ovat olleet väsyneitä ja tämä on näkynyt ohjaajia kohtaan mm. huonona käyttäytymisenä. Nuorisonohjaajat ovat osanneet ottaa oppilaiden negatiivisenkin palautteen vastaan ammattitaitoisesti ja omat tunteet sivuttaen.

On ollut mahtavaa kokea mutkaton ja helppo yhteistyö nuorisonohjaajien kanssa! Tämä on varmasti antanut myös koulun työntekijöille paljon! Mielestäni oppilaiden huono käyttäytyminen on johtunut suurimmaksi osaksi siitä, että lukuaineita on ollut peräkkäin Kasvun maisema -päivinä kuusi tuntia. Tämä on väsyttänyt jo ennestään väsyneitä oppilaita. Kuitenkin näen, että projekti on ollut enemmän luokalle odotettu, kuin epämieluisa. Olen erittäin kiitollinen, että saimme olla osana tätä projektia ja luulen että oppilaat ovat kanssani samaa mieltä. Tämä on tuonut onnistumisen kokemuksia monelle oppilaalle, jotka välttämättä eivät niin hyvin pärjänneet kaikissa lukuaineissa.

OSA 3

TOISEN ASTEEN PAJAVALMENNUS
JA TYÖELÄMÄVALMENNUS
KASVUN MAISEMA -HANKKEESSA

NÄKÖKULMIA KASVUN MAISEMA -HANKKEEN VIVO- VALMENNUKSEEN JYVÄSKYLÄN KOULUTUSKUNTAYHTYMÄSSÄ

KIRJOITTAJA: Niina Ojanperä

KOULUTUS: Kasvatustieteiden maisteri, lastentarhanopettaja,
luokanopettaja, erityisopettaja, nepsy -valmentaja

TYÖKOKEMUS: 20 vuotta kasvatus- ja opetustehtävissä eri
opinpolun vaiheissa alakoulusta toiselle asteelle

TEHTÄVÄ HANKKEESSA: Gradian osatoteutuksen projektipäällikkö

NÄKÖKULMA: Viisaus ja vahvuus löytyy jokaisesta nuoresta
itsestään. Me kasvatusalan ammattilaiset tuemme niiden
esiintuloa.

ja

Marja-Sisko Kataikko

Perustietoa Vivo-valmennuksesta

Vivo on yksi Kasvun maisema -hankkeen viidestä koulu- ja oppilaitospajasta ja se toimii Jyväskylän koulutuskuntayhtymällä Gradialla. Valmennuksen sisältöinä ovat kahdeksan viikon pituinen sosiaalisen vahvistumisen valmennusohjelma, yksilöohjaus ja -valmennus sekä opiskelutaitovalmennus ja pienryhmävalmennus.

Vivo-valmennuksessa työskentelee viisi työntekijää, joista yksi on erityisluokanopettaja, yksi vuorovaikutuksen ja viestinnän opettaja, yksi sosionomi ja kaksi yhteisöpedagogia. Riittävän koulutuksen ja ammattipätevyyden lisäksi työntekijöiltä vaaditaan laaja-alaista erityisosaamista ja kokemusta haastavissa tilanteissa olevien nuorten ohjaamisesta, sekä kohtaamisen taitoa.

Vivo-valmennukseen on osallistunut lähes kaksisataa nuorta kahden lukuvuoden aikana. Osallistujissa on melko tasaisesti miehiä ja naisia. Osallistujien ikä on 16 - 29 vuotta painottuen noin 19-vuotiaisiin.

Osallistujat ovat nuoria, joiden opinnot ovat olleet eri syistä keskeytyneissä, ja joille oppilaitoksen ohjaushenkilöstö on tarjonnut Vivon valmennusjaksoa mahdollisuutena tilanteensa kohentamiseen.

Vivo-valmennukseen pyritään hakumenettelyn kautta, millä pyritään varmistamaan, että pajalle ohjautuu nuoria, jotka hyötyvät valmennuksen kokonaisvaltaisesta ja toiminnallisesta otteesta. Jo ennen valmennusjaksoa nuoren kanssa tehdään haastattelut, laaja tilannekartoitus ja tavoitteiden asettaminen yhteistyössä lähettävien ohjaushenkilöiden kanssa.

Vivo-valmennukseen hakeutuu nuoria eri koulutusaloilta. Lukion opiskelijoita on valmennuksessa saman verran kuin ammatillisen koulutuksen opiskelijoita suhteessa lukion ja ammatillisen koulutuksen opiskelijamääriin. Lukiosta tulevien nuorten tilanne on jonkin verran erilainen kuin ammatillisesta koulutuksesta tulevien. Lukiolaisilla ahdistusoireet ovat yleisempiä, ammatillisessa koulutuksessa korostuvat erilaiset oppimisen ongelmat ja elämänhallinnan haasteet, sekundääristen haasteiden, kuten päihde- ja mielenterveysongelmien kera.

Valmennusjakson pituus on yksilöllinen. Keskimäärin nuoret ovat valmennuksessa noin kolme kuukautta. Jälkiohjaus opintoalalle palatessa kestää kahdesta kuukaudesta vuoteen.

Heti pajajakson jälkeen yli 80 % nuorista palaa takaisin opintoihin. Vuoden seurannassa (lukuvuosi 2017 - 18) nuorista 83 % oli edelleen positiivisesti sijoittuneena. Opintoja jatkoi 37 %, valmistuneita oli 7 %, armeijassa tai äitiyslomalla 10 %, kuntoutuksessa tai vastaavassa 29 %. Niitä, jotka eivät valmennuksen jälkeenkään olleet koulukuntoisia, oli lopulta noin 17 % nuorista.

Kustannukset valmennuksesta ovat nuorta kohden muutamia tuhansia euroja kertaluontoisesti.

Hankkeen toiminnan esiin nostamia koulutukseen liittyviä ilmiöitä ja tarvittavia toimenpiteitä

Käytännössä kaikki nuoret Suomessa hakevat toisen asteen opintoihin. Monet aloittavat opinnot jopa useita kertoja. Opintojen eteneminen voi kuitenkin estyä syystä tai toisesta, eivätkä toistuvat keskeyttämiset ja uudelleen aloittamiset vahvista nuoren minäpystyvyyttä. Päinvastoin, nuori ahdistuu ja masentuu monista epäonnistumisista. Pettymykset ovat painaneet repussa monesti koko koulupolun ajan. Negatiivinen kierre on valmis.

Ongelmat näyttäytyvät päihde- ja mielenterveysongelmina, poissaoloina ja ahdistuksena. Päihde- ja mielenterveysongelmat ovat kuitenkin usein sekundäärejä ja johtuvat siitä, että jokin alkuperäinen ongelma on jäänyt hoitamatta/havaitsematta/ratkaisematta.

Olemassa olevat – sinänsä hyvät – tuki- ja ohjauspalvelut toisella asteella eivät pysty riittävällä syvyydellä puuttumaan tilanteeseen. Kuraattorit ja psykologit havaitsevat, että ongelmia on, mutta käytäntö hankkeessa on osoittanut, että heidän palvelunsa eivät välttämättä riitä, vaan nuori tarvitsee pitkäkestoisen, kokonaisvaltaisen, ammatillisen lähiaikuisen tuen. Tältä pohjalta syntyy luottamus, jonka kautta päästään vähitellen kiinni ongelmien juurisyihin. Tätä toimintamallia on toteutettu Kasvun maisema -hankkeessa.

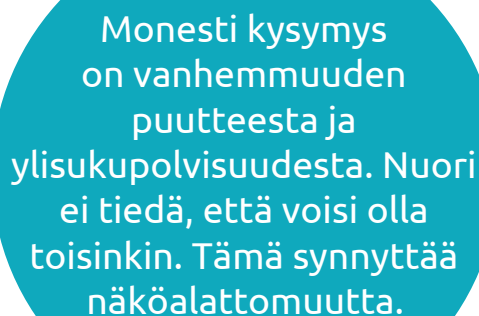
Toiminta Kasvun maisema -hankkeessa ja sen Vivo-valmennuksessa nousee työpaja- ja sosiaalipedagogiikan perusteista. Sen arvoja ovat positiivinen ajattelu, ratkaisukeskeisyys, toiminnallisuus, yhteisöllisyys, osallisuus, kunnioitus ja turvallisuus. Menetelminä Vivo-valmennuksessa ovat sosiaalisen vahvistamisen työkalujen lisäksi hyvinvointiliikunta, kädentaidot, musiikki ja muut luovat menetelmät sekä narratiivisuus ja tulevaisuusajattelu. Työskentely on monialaista.

Kasvun maisema -hanke on osoittanut, että – monille tutun Maslowin tarvehierarkian mukaisesti – perusta tai ”kivijalka” pitää saada ensisijaisesti kuntoon haastavassa tilanteessa olevan nuoren elämässä. Vasta tämän jälkeen nuorella on riittävästi voimavaroja keskittyä opintoihin. Tämä tarkoittaa sitä, että nuori osaa ensinnäkin pitää huolta itsestään alkaen fysiologisista tarpeista (Maslow’n hierarkiassa *Physiological needs*) ja pysyy näin hengissä – välillä jopa olemassaolo voi nuorella olla uhattuna eri syistä. Toiseksi nuori tarvitsee turvallisuutta (Maslow’n hierarkiassa *Safety*). Kolmanneksi, nuori tarvitsee merkityksellisiä sosiaalisia kontakteja eli hänellä pitää olla tunne, että hän on rakastettu ja kuuluu johonkin (*Love and belonging*) ja hän voi saada osakseen arvostusta ja kokea näin itsensä arvokkaaksi (*Esteem*). Vasta tämän jälkeen on oikea-aikaista siirtää huomio oppimiseen ja oman elämän ja tulevaisuuden suunnitteluun (*Self actualization*).

Tämän prosessin kautta, antamalla tukea aina siinä asiassa, millä portaalla Maslow’n hierarkiassa nuori kulloinkin on, päästään vähitellen tilanteeseen, jossa nuori on muodostanut käsityksen omasta itsestään ja siitä, mikä on hänen oma, hyvä elämänsä. Tässä vaiheessa nuoresta tulee oman elämänsä subjekti, joka pystyy katsomaan tulevaisuuteen ja tätä kautta myös vastaamaan vaikkapa nyt toisen asteen opintojen haasteisiin.

Prosessi on pitkä, koska monilla on takanaan historia, joka pitää sisällään traumoja, yksinäisyyttä ja ulkopuolisuuden kokemusta, hylkäämistä ja kelpaamattomuutta. Monesti kysymys on vanhemmuuden puutteesta ja ylisukupolvisuudesta. Nuori ei tiedä, että voisi olla toisinkin. Tämä synnyttää näköalattomuutta.

Yksi tärkeä syy opintojen keskeytymiseen ovat tunnistamattomat (oppimisen) haasteet. Kasvun maisema -hankkeessa nuoret on lähetetty tarvittaessa tutkimuksiin ohi julkisen terveydenhuollon. Tutkittuja nuoria hankkeessa on vuosittain ollut noin 30. Tuloksena on todettu, että todella monilla nuorilla on neuropsykiatrisia ongelmia, joita ei ole missään vaiheessa tutkittu (44 % tutkimuksiin lähetetyistä) tai tutkimukset ovat jääneet kesken tai saatu diagnoosi ei selitä nykytilannetta (56 % tutkimuksiin lähetetyistä). Nämä nuoret vievät paljon ohjausresurssia oppilaitoksessa, kun tilanne on selvittämättä.

Monesti kysymys on vanhemmuuden puutteesta ja ylisukupolvisuudesta. Nuori ei tiedä, että voisi olla toisinkin. Tämä synnyttää näköalattomuutta.

Tekemättä jääneet tutkimukset olisi pitänyt tehdä jo varhaiskasvatuksessa tai viimeistään peruskoulun alaluokilla. Nuori on tällöin kahlannut peruskoulun läpi ilman tarvitsemaansa tukea, ja ongelmat kulminoituvat toisella asteella. Käytännössä kaikilta hankkeesta tutkituilta nuorilta on löytynyt neuropsykiatrisia, kielellisiä tai oppimisen ongelmia – vakavimmillaan kehitysvammadiagnoosi. Valtaosa näistä nuorista on myös kehittänyt näiden ongelmien rinnalle psykiatrisen oirekuvan. Tämän lisäksi keskittymis- ja tarkkaavuusongelmaisilla on havaittavissa suuri riski ”itsehoitoon” huumeilla tai lääkkeillä diagnosoimalla ja oikeanlaisen avun puuttumisen vuoksi.

Varhaiskasvatuksessa ja perusopetuksessa pitäisi olla riittävät resurssit löytää haasteet ja antaa niihin oikeanlainen ja riittävä tuki.

Mitä pitäisi tehdä?

Varhaiskasvatuksessa ja perusopetuksessa pitäisi olla riittävät resurssit löytää haasteet ja antaa niihin oikeanlainen ja riittävä tuki.

Yläkoulussa siirrytään aineenopettajajärjestelmään juuri silloin, kun nuori on siinä kehitysvaiheessa, että hän tarvitsisi lähiaikuista. Kaikkien oppilaitosten ja kouluasteiden kasvatustehtävä pitäisi nähdä merkitykselliseksi ja arvokkaaksi. Myös peruskoulussa tarvitaan entistä enemmän moniammatillista työskentelyä, jonka nykyinen peruskoulun opetussuunnitelma hyvin mahdollistaa. Toiminnalliset menetelmät tukevat kaikilla kouluasteilla monenlaisten nuorten tarpeita akateemisiin opintoihin keskittymisen sijaan.

Lukiolaisen opintopolku tarvitsee itseohjautuvuutta ja määrätietoisia opiskelustrategioita. Ammatillisen koulutuksen reformi ei tällaisenaan tue edellä kuvatuista haasteista selviytymistä. Kaikkien nuorten opintopolku on turvallinen. Nuori tarvitsee mm. sosiaalisen kontekstin, jossa toimia. Valmennusjaksoa päättävän nuoren on erittäin vaikea palata opintoihin, jos tarjolla on vain verkkokursseja

Toiminnalliset menetelmät tukevat kaikilla kouluasteilla monenlaisten nuorten tarpeita

tai suurryhmäopetusta. Valmennuksessa hankittu elämänhallinta haihtuu helposti. Ryhmäopetusta tarvitaan edelleen, kohtuullisen kokoisissa ryhmissä, säännöllisesti. Lisäksi tarvitaan sosiaalisen vahvistumisen valmennusta Kasvun maisema -hankkeen tapaan, jotta voidaan varmistaa kivijalan vahvuus.

Siirtyminen toiselta asteelta työelämään tai jatko-opintoihin on lisäksi turvattava tarjoamalla riittävää ja kokonaisvaltaista tukea sitä tarvitseville nuorille. Näin vältetään opintojen jälkeiset työttömyysputket ja niistä seuraava ongelmien kasaantuminen.

Hankejulkaisumme tässä osassa Reeta Rita esittelee seuraavassa tarkemmin Kasvun maisema -hankkeen Vivo-valmennuksen toimintaa. Tämän jälkeen Tommi Hoikkala tarkastelee Kasvun maisema -hankkeen sosiologiaa. Hankkeen työelämävalmennuksen ohjaajat Anne Liukkonen ja Heidi-Johanna Rannos kertovat hankkeen Työelämävalmennuksesta ja tuovat esiin sen nostamia havaintoja ja kysymyksiä, ja lopuksi Hanna Kortteinen pohtii oppimiseen vaikuttavien tekijöiden tunnistamista ja tukemista hyvinvoinnin, koulutukseen kiinnittymisen ja työllistymisen apuna.

VOIMAANTUMISESTA ENERGIAA OPPIMISEEN JA KASVUUN VIVO! –VALMENNUKSESSA

KIRJOITTAJA: Reeta Rita

KOULUTUS: Sosionomi (AMK), nuoriso- ja vapaa-ajan ohjaaja

TYÖKOKEMUS: nuorisotyön eri kentät sekä oppilaitosympäristö

TEHTÄVÄ HANKKEESSA: Yksilövalmentaja, ryhmävalmentaja

NÄKÖKULMA: Yhdessä toimiminen arjessa avaa mahdollisuuksia muutokseen ja omannäköiseen, hyvään elämään

VOIMAANTUMISESTA ENERGIAA OPPIMISEEN JA KASVUUN VIVO! -VALMENNUKSESSA

Gradian Vivo-valmennus on kehitetty toisen asteen opiskelijoille, jotka tarvitsevat tukea ja ohjausta ammatillisiin tai lukio-opintoihin. Valmennuksen taustalla on työpajapedagogiikka, joka korostaa yhteisöllisyyttä, yksilöllistä kasvua ja tekemällä oppimista.

Kahden vuoden aikana on noin 200 opiskelijaa osallistunut Gradian Vivo-valmennukseen. Opiskelijat ohjataan valmennukseen kuraattoreiden, opinto-ohjaajien tai koulupsykologien ehdotuksesta. Osa opiskelijoista on hakeutunut valmennukseen oma-aloitteisesti tai vanhemman ehdotamana. Valmennusjaksojen pituudet ovat vaihdelleet yhdestä kahteen jaksoon opiskelijan tilanteesta, tavoitteista ja jatkosuunnitelmasta riippuen.

Vivon työntekijätiimi koostuu viidestä hanketyöntekijästä, jotka kehittävät valmennuksen eri osa-alueita yhdessä. Tiimin yhdensuuntainen työote ja arvomaailma johtaa vaikuttavaan ja tasapuoliseen työhön opiskelijoiden kanssa.

Vivo-valmennukseen on kahden vuoden aikana syntynyt viisi erilaista valmennusmuotoa, joista opiskelija voi valita omiin tavoitteisiinsa sopivimman vaihtoehdon. Kaksi valmennusmuotoa tapahtuu ryhmämuotoisesti; ryhmävalmennuksessa on 25 opiskelijaa ja vanhemman tuen yksilövalmennusryhmässä on samanaikaisesti kymmenkunta opiskelijaa. Näiden lisäksi Vivoon kuuluvat yksilövalmennus, opiskelutaitovalmennus sekä jälkiohjaus, joissa työskennellään yksittäisten opiskelijoiden kanssa henkilökohtaisesti.

Vivo-valmennuksessa huomioidaan opiskelijan kokonaisvaltainen hyvinvointi, sillä opiskelukykyyn vaikuttavat kaikki elämän osa-alueet. Kun haasteita kertyy eri osa-alueille, voi tunne elämän hallittavuudesta kadota ja opinnot vaarassa keskeytyä. Elämän merkitykselliseksi kokemisen vuoksi on tärkeää tuntea voivansa vaikuttaa elämäänsä. Koko valmennusjakson ajan kiinnitetään huomiota myös niiden omien vahvuuksien ja voimavarojen tunnistamiseen, joiden avulla on mahdollista pärjätä myös vastoinkäymisissä.

Valmennusta opiskelijoiden tarpeista lähtien

Kahden vuoden ajan Vivo-valmennuksessa on kartoitettu erilaisia syitä, joiden vuoksi opiskelijat ohjautuvat valmennukseen. On havaittu, että haasteet opinnoissa johtuvat usein opintojen ulkopuolisista tekijöistä. Ongelmat näyttäytyvät oppilaitoksessa poissaoloina ja vaikeuksina kiinnittyä opintoihin. Opiskelijat ovat alkuhaastattelussa kertoneet ahdistuksesta, sosiaalisten tilanteiden pelosta, yksinäisyydestä, addiktioista, oppimisvaikeuksista, unettomuudesta, motivaation puutteesta sekä arjen toimimattomuudesta. Osa opiskelijoista kertoo olevansa ”väärällä alalla”, mutta eivät osaa sanoa mikä heitä kiinnostaisi. Opiskelijoilla voi olla takanaan mutkainen koulupolku, johon on voinut kuulua useita aloituksia toisen asteen opinnoissa. Synä opintojen takkuamiselle voivat näiden lisäksi olla puutteet opiskelutaidoissa, kokemukset kiusaamisesta, sairastamisesta sekä erilaiset traumat. Opiskelijoiden käytössä voi olla vähänlaisesti resursseja, eikä lähiyhteisö välttämättä ole kiinnostunut nuoren elämästä ja toiminnasta. Luottamuksen puute ihmisiin ja viranomaisiin vaikuttaa kynnykseen hakea apua arjen asioihin. Nuori saattaa määritellä itsensä epäonnistumisten kautta ja luotto omaan selviytymiskykyyn voi olla heikko. Kun tulevaisuus ei näytä toiveikkaalta, ei siitä myöskään haaveilla.

Vivo-valmennuksen kautta opiskelijan on mahdollista palata sairauslomalta takaisin omiin opintoihin. Opiskelijan voi olla vaikea ennustaa omaa jaksamistaan, varsinkin jos sairausloman aikana ei ole ollut säännöllistä viikko-ohjelmaa tai kontaktia kodin ulkopuolelle. Vivon kautta on mahdollista hakea arkeen rytmiä ja kartuttaa voimavaroja opinnoissa jaksamiseen.

Kaikkien valmennuksessa olevien opiskelijoiden tilanne ei kuitenkaan ole kriisiytynyt ja monella opiskelijalla on tiivis lähiyhteisö. Jokaisella valmennukseen tulijalla on siis erilaiset tavoitteet ja syyt valmennukseen osallistumiseen. Taustalla voi olla yksi tai useampi edellä mainittu tai jokin muu syy.

Valmennusprosessi

Ensimmäinen yhteydenotto Vivon valmentajiin tulee tavallisesti koulun henkilöstöltä. Yhteyttä on mahdollista ottaa myös itse tai esimerkiksi etsivän nuorisotyöntekijän tai huoltajan kanssa. Opinto-ohjaajat, kuraattorit ja psykologit kysyvät vapaita paikkoja valmennukseen silloin, kun opiskelijalla on paljon poissaoloja, haasteita kiinnittyä opintoihin tai kun he katsovat opiskelijan voivan hyötyä ryhmämuotoisesta toiminnasta ja vankasta tuesta.

Valmennusjakso suunnitellaan opintoihin sopivaksi aina yhdessä opinto-ohjaajan kanssa ja hän välittää niveltiedot valmennukseen opiskelijan luvalla. Jokainen opiskelija kutsutaan alkuhaastatteluun, jossa käydään läpi Vivon toimintaperiaatteet ja selvitetään nuoren elämäntilanne. Haastattelussa käydään läpi eri teemoja, joiden avulla on mahdollista tavoittaa syitä ja tavoitteita valmennukselle. Teemat käsittelevät seuraavia osa-alueita: aikaisempi opintopolku, asuminen, toimeentulo, sosiaaliset suhteet, ravinto, liikunta, harrastukset, päihteet, lääkitys, tukiverkosto, voimavarat, vahvuudet ja unelmat. Jo ensimmäisen tapaamisen tavoitteena on sitouttaa nuori toimintaan, jonka vuoksi on varmistettava opiskelijan kuulluksi tuleminen ja aito kohtaaminen. Alkuhaastatteluun varataan tarpeeksi aikaa, sillä ensimmäisessä tapaamisessa jokaiselle opiskelijalle suunnitellaan oma yksilöllinen ohjelma valmennusjakson ajalle ja sovitaan, kuinka suunnitelmaa seurataan. Tavoitteet jaksolle määritellään yhdessä nuoren kanssa ohjaavan tahon näkemykset huomioiden. Hyvä tavoite jaksolle on opiskelijan itsensä määrittelemä, positiivinen, sopivan kokoinen ja sellainen, jota on mahdollista seurata konkreettisesti. Tavallisesti ensimmäisessä tapaamisessa sovitaan jo seuraava palaveri ja opiskelijalta pyydetään lupa tiedonsiirtoon.

Vivoon tullessaan opiskelija on kirjoilla omassa oppilaitoksessaan, mutta opiskelu tapahtuu konkreettisesti Harjun kampuksella valmennuksen tiloissa. Opiskelija jää opiskelijan statukselle omalle alalle, jolloin hän on oikeutettu myös opiskelijan toimeentuloon. Valmennusjakson aikana opiskelija osallistuu joko yksilövalmennukseen, vankan tuen ryhmään, ryhmävalmennukseen tai opiskelutaitovalmennukseen. On mahdollista, että opiskelija liikkuu valmennusmuodosta toiseen jakson aikana tavoitteiden tarkentuessa. Tyypillinen siirtyminen valmennuksen sisällä on ryhmävalmennuksesta Vivon opiskelutaitovalmennukseen tai yksilövalmennuksesta ryhmätoimintaan.

Tavallinen valmennusaika on yhdestä kahteen jaksoa. Toiseen valmennusjaksoon opiskelijat usein valitsevat ohjelmakseen opiskelutaitovalmennuksen tai ”puolivälin mallin”, jossa aletaan vähitellen siirtyä jo takaisin omiin opintoihin, eli ollaan osa ajasta lukion tai ammatillisen koulutuksen kursseilla ja muu aika vielä valmennuksessa. Näin lukujärjestys saadaan sopivan täyteläiseksi, eikä hyppy-tunteja tai opinnottomia päiviä jää viikkoon. Monelle opiskelijalle on ollut tärkeää saada säilyttää valmennuksen jälkeen hyvä arkirytmiksi riittävän täydellä viikko-ohjelmalla. Kun nuori palaa Vivosta takaisin omiin opintoihinsa, valmennusjakson sisältö voidaan tarkastella vielä osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen näkökulmasta suhteessa opetussuunnitelman sisältöihin.

Vivon viisi valmennusmuotoa

Hankkeen aikana on kehittynyt malli tukemaan Gradian opiskelijoita havaittujen tarpeiden mukaan. Valmennuksessa on viisi erilaista valmennusmuotoa, joihin opiskelija osallistuu tavoitteidensa ja tarpeidensa mukaisesti: yksilövalmennus, vankan tuen ryhmä, ryhmävalmennus, opiskelutaitovalmennus ja jälkiohjaus. Jokaiselle opiskelijalle kuuluu valmennusmuodoista kaksi: yksilövalmennus ja jälkiohjaus. Opiskelijan on mahdollista liikkua valmennusmuotojen välillä joustavasti myös kesken jakson tavoitteiden ja tarpeiden muuttuessa.

Yksilövalmennuksessa hyvinvointia ja itsensä arvostamista

Yksilövalmennuksen tavoite on vastata opiskelijan tarpeisiin ja sen vuoksi se on jokaisen nuoren kohdalla hieman erilaista niin sisällöltään kuin rytmitykseltään. Osa yksilövalmennuksista pidetään etukäteen sovittuna ajankohtana, mutta tavoite on myös pyrkiä vastaamaan opiskelijoiden akuuttiinkin valmennustarpeeseen, jolloin asioihin voidaan tarttua heti niiden noustessa esiin. Näin ollen nuori on voinut keskittyä ryhmävalmennuksen ohjelmaan eikä ryhmä ole häiriintynyt opiskelijoiden akuuteista haasteista. Mahdollisuus elää arkea opiskelijoiden kanssa ja rakentaa tekemisen kautta luonnollisia ympäristöjä keskustelulle ja syvällisemmällekin pohdinnalle on nähty arvokkaana yksilövalmennuksessa.

Yksilövalmennuksen tehtävä on tukea opiskelijaa pääsemään omiin tavoitteisiinsa. On mahdollista, että opiskelija aloittaa valmennuksen vain henkilökohtaisella yksilövalmennuksella, esimerkiksi neuropsykiatrisen valmennuksen otteella. Tavoitteena voi olla siirtyminen johonkin Vivon

Kasvun *maisema*
JYVASKYLÄ

ryhmätoimintaan. Yksilövalmennus on tavoitteellista toimintaa, joka luottaa nuoren omiin vahvuuksiin ja voimavaroihin. Tavoitteena on myös havaita ja poistaa koulunkäynnin, hyvinvoinnin tai omannäköisen elämän tiellä olevat esteet.

Muutostarpeiden esiin nouseminen vaatii luottamuksellisen suhteen, jonka edellytys on läsnäolo ja kiireetön yhteinen aika. Avoimen ja luottamuksellisen yhteistyösuhteen muodostuminen edellyttää opiskelijan kokemusta siitä, että hänet hyväksytään kaikkine haasteineen, juuri sellaisena kuin hän on. Hyväksymisellä ei kuitenkaan tarkoiteta kaikkien tekojen hyväksyntää. Yksilön ja ongelmien erottamisen lisäksi on pyrittävä erottamaan toisistaan yksilö ja hänen tekonsa. Hyväksyntä ja välittämisen ilmapiiri välittyy eleissä, katseessa, äänensävyissä ja kokemusten jakamisessa. On tärkeää pystyä asettumaan toisen asemaan välittäen kunnioitusta ja vilpittömyyttä. Opiskelijaa kunnioitetaan ilman ehtoja tai minkäänlaisia sopimuksellisuuden elementtejä, vaikka hän jättäisi tulematta tapaamiseen tai jättäisi täyttämättä tekemänsä lupaukset.

Valmennuksessa käsiteltävät asiat nousevat opiskelijalta itseltään, ja valmentajan tehtävä on lisätä toiveikkuutta ja nostaa esiin onnistumisia. Nuoren kykyihin uskotaan ja esiin nostetaan olemassa olevat voimavarat ja vahvuudet. Valmennuksessa voimavarakeskeinen työote tarkoittaa nuoren kunnioittamista niin, että nuori itse määrää etenemisrytmin ja on oman elämänsä asiantuntija.

Yksilövalmennus pyrkii lisäämään opiskelijan ymmärrystä tilanteestaan ja vapauttaa lisää resursseja käyttöön, jotta on mahdollista löytää tietoja ja taitoja, joita tarvitaan siihen, että nuori pystyy elämään omannäköistä elämäänsä. Vaikka menneisyys usein määrittelee ihmisen elämää, olisi opiskelijan hyvä saada suunnattua katsetta tulevaisuuteen ja tarjota mahdollisuuksia kirjoittaa oma tarina uudelleen. Ihminen jäsentää elämäänsä ja elämäntilannettaan itselleen erilaisin narratiivein, joiden kautta hän määrittelee arvoaan, suhdettaan muihin sekä elämäntilannettaan. Erilaisten elämäntilanteiden myötä voi olla ajankohtaista tarkastella omaa sisäistä tarinaansa tietoisesti ja löytää kertomukselle erilaisia vaihtoehtoja ja jatkoa. Yksilövalmennuksessa opiskelijaa tuetaan tarkastelemaan omaa elämäänsä eri näkökulmista ja luomaan ymmärrystä omasta tilanteestaan sekä edessä olevista mahdollisuuksista. Valmennus on myös identiteettityötä, sillä opiskelijat tarvitsevat vuorovaikutusta rakentaessaan identiteettiään. Opiskelijaan luodaan yhteistyösuhde, jossa nuori voi valmentajaan peilaamalla määritellä itsensä uudelleen ja myönteisemmin. Yksilövalmentaja on tukena

ulkoistamassa koettuja ongelmia. Asia määritellään uudelleen niin, ettei ongelma ole ominaisuus tai osa persoonaa. Tarvitaan kohtaamista, välittämistä, empatiaa, aitoutta, hyväksyntää, kuuntelun taitoa ja sitä, että yksilö nähdään arvokkaana ihmisenä huolimatta siitä, minkälainen hänen tilanteensa on.

Yksilövalmennuksessa on käytössä erilaisia menetelmiä tukemaan nuorten tavoitteiden saavuttamista. Näitä ovat esimerkiksi neuropsykiatrisen valmennuksen työkalut, voimavara- ja ratkaisukeskeiset menetelmät kuten selviytymiskysymykset, poikkeuskysymykset ja asteikkokysymykset, aktiivinen kuuntelu, motivoiva keskustelu, narratiivisuus ja asian uudelleenmäärittely. Valmennuksessa tavoitellaan dialogia myös myönteisyyden ja huumorin keinoin. Itsearvioinnin, reflektoinnin ja konfrontoinnin avulla pyritään lisäämään tietoisuutta tilanteesta. Käytettyjä menetelmiä ovat myös tietoinen läsnäolo, tulevaisuuden muistelu ja unelmatyöskentely. Monelle opiskelijalle on tärkeää myös asian ulkoistaminen keskustelun tukena, esimerkiksi maalaten tai piirtäen. Lisäksi voidaan käyttää apuna konkreettisia apuvälineitä kuten lukujärjestystä, kalenteria tai muita harjoitustehtäviä toteutettavaksi arjessa.

Osa opiskelijoista on kaivannut yksilövalmentajilta konkreettista palveluihin saattamista esimerkiksi ensimmäisillä käynneillä Kelassa, lääkärissä, päihdehoitajalla tai sosiaalitoimessa. Joskus yksilövalmentaja toimii nuoren oikeuksien valvojana ja varmistaa nuoren kuulluksi tulemisen. Opiskelijoiden kanssa on harjoiteltu omien asioiden hoitamista puhelimitse, asiointia virastoissa, palaveritaitoja ja oman mielipiteensä sanomista. Ennen verkostotapaamisia on käytetty aikaa yhdessä valmistautumiseen.

Vivon valmentajat tekevät paljon yhteistyötä opiskelijan verkoston kanssa. Verkostoon kuuluu tavallisesti joitakin seuraavista: koulu-kuraattori, psykologi, opinto-ohjaaja, erityisopettajat, toimintaterapeutti, jälkihuolto, nuoriso- tai aikuispsykiatria, nuorisovastaanotto, nuorisokodit, opettajat, kouluterveydenhuolto, päihdehoitaja, sosiaalitoimisto, Ohjaamo, etsivä nuorisotyö, asuntolan henkilökunta ja nuoren lähiverkosto. Olemme huomanneet, että opiskelijan tavoitteiden toteutumista tukee moniammatillisen verkostotyön lisäksi myös nuoren lähiverkoston mukaan kutsuminen ja huomioiminen. Verkoston kokoamiseen ja koordinointiin on perusteltua käyttää aikaa. Yksilövalmentajat toimivat monesti nuoren verkoston koollekutsujana ja varmistavat riittävän tiedonsiirron moniammatillisen tukiverkoston sekä nuoren läheisten välillä. Yksilövalmentajan tärkeä tehtävä on koota nuorelle tukiverkostoa niin oppilaitoksesta kuin kaupungin palveluita

käyttäen. Yksilövalmennus pyrkii kuitenkin tukemaan nuorta itsenäiseen selviytymiseen lisäämättä riippuvuutta ammatillisesta avusta.

Hankkeen aikana ovat yksilövalmennusta tukemassa olleet hankkeen tarjoamat neuropsykologiset tutkimukset, joissa on selvitetty monen opiskelijan vaikeuksia oppia tai keskittyä. Tutkimukset on suunniteltu yhdessä nuoren verkoston ja opiskeluterveydenhuollon kanssa. Hankkeen tukipalveluiden kautta tutkimukset on saatu käyntiin nopeasti eikä aikaa ole mennyt jonottaessa.

Vaikka usea opiskelija on saanut tutkimusten myötä diagnoosin, ovat he nähneet sen tarpeellisenä ja itsetuntemusta lisäävänä tekijänä. Diagnoosin avulla on mahdollista hakea ymmärrystä itselle ja se auttaa selittämään ongelmia, oireita tai käyttäytymistä. Diagnoosi vaikuttaa merkittävästi kuntoutumiseen ja identiteettiin, minkä vuoksi oikean diagnoosin saaminen mahdollisimman varhain olisi tärkeää yksilön kannalta. Diagnooseihin liittyvään oireiden ja puutteiden luokittelun sijaan on ollut hedelmällistä keskittyä ja nostaa esiin olemassa olevia vahvuuksia ja voimavaroja, joiden varaan opintoja on voitu rakentaa. Kuitenkin diagnooseille löytyy myös palvelujärjestelmällisiä syitä. Saadulla diagnoosilla on suora vaikutus hoitoon, toimeentuloon tai kuntoutukseen pääsemiseen.

Vivon valmentajat pyrkivät avoimen keskustelun ja neuvottelun avulla estämään eräänlaisia umpikujia syntymästä eri sosiaali- ja terveyspalveluiden toimijoiden välillä. Toimijoiden välinen vastuunjako ja neuvottelu asiakkaasta näyttäytyy joskus eräänlaisena ”vastuupakoiluna”, jossa kukaan ei ota vastuuta ja pahimmassa tapauksessa nuori todetaan vaikeasti autettavaksi ja vastuu saatetaan lopulta siirtää asiakkaalle itselleen. Muualle ohjaamisen ja avun tarpeen torjumisen estämiseksi voi nuori joutua tilanteeseen, jossa hänen on ikään kuin kaupiteltava itsensä sisään palveluihin. Tästä johtuen Vivo-valmennuksen valmentajat ovat pyrkineet nostaneet myös yhteiskunnalliset kysymykset aktiiviseen keskusteluun osallistumalla erilaisiin verkosto- ja kehittämissyihin.

Ryhmävalmennus – tutustumista itseen muiden kanssa

Ryhmävalmennusjakso kestää kahdeksan viikkoa oppilaitoksen viisijaksojärjestelmän mukaisesti. Ryhmä kokoontuu arkipäivisin 9.30 - 14.00. Jokaiseen päivään kuuluu ruokatauko, jossa opiskelijat ja valmentajat käyvät yhdessä syömässä samassa pöydässä koulun ruokasalissa.

Jokaiselle kahdeksalle valmennusviikolle on oma taitotavoite, jota käsitellään monipuolisesti erilaisin harjoituksin. Kahdeksan viikon valmennuksen aikana käsittelyyn nousevat seuraavat taidot ja teemat: vahvuudet, itsetuntemus, arjenhallinta, itsensä johtaminen, voimavarat, onnellisuustaidot, läsnäolotaidot, stressinhallintataidot, tunnetaidot, ajattelutaidot, vuorovaikutus- ja sosiaaliset taidot sekä tulevaisuuden suunnittelun taidot. Jokaisen viikon ohjelmaan kuuluu teeman käsittelyn lisäksi musiikkia, draamaa, luovaa kirjoittamista, liikuntaa ja kädentaitoja.

Ryhmävalmennuksen aikana jokaisella opiskelijalla on oma henkilökohtainen valmentaja, jonka kanssa käydään yksilökeskusteluja jakson aikana. Yksilövalmennuksen avulla jokainen opiskelija saa henkilökohtaisia tapaamisia, joissa tarpeen mukaan voidaan erilaisten harjoitteiden avulla syventää ryhmävalmennuksen teemoja, tarkastella asetettuja tavoitteita tai suunnitella jatkopolkua. Olemme havainneet, että mitä turvallisempi ryhmä on, sitä nopeammin nousee tarve yksilökeskusteluille ja henkilökohtaisille tapaamisille.

Opiskelijoiden alkuhaastatteluista on käynyt ilmi monen valmennukseen tulijan kokevan yksinäisyyttä ja ulkopuolisuuden tunnetta. Ryhmävalmennuksessa tavoitellaan tilannetta, jossa jokainen ryhmäläinen kokee kuuluvansa ryhmään, tulevansa kuulluksi, voivansa jakaa kokemuksia ja saavansa hyväksyntää. Muilta ryhmäläisiltä saatu sosiaalinen tuki voi kannatella, kannustaa yksilöä saavuttamaan tavoitteet. Ryhmässä tapahtuva valmennus tarjoaa mahdollisuuden vertaistukeen ja kokemuksen normaaliuudesta. Muiden samassa tilanteessa olevien tapaaminen voi vaikuttaa myös tulkintaan omasta tilanteesta ja kokemukseen siitä, ettei ole ainoa, joka kamppailee samanlaisten haasteiden kanssa. Siinä missä aikuisen identiteetti pohjautuu kokemuksiin, pohjautuu nuoren kuva itsestä mielikuviin. Aikuisten tulisi tarjota kokemuksia, joiden kautta identiteetti muovautuu ja nuori pääsee tutustumaan itseensä. Nuoret saavat valmennuksessa positiivista palautetta niin valmentajilta kuin toisiltaan.

Yksilökeskusteluista opiskelijoiden kanssa on myös noussut esiin opiskelijoiden kokema voimakas ahdistus sekä puutteet tunnetaidoissa. Ryhmävalmennuksessa keskitytään vahvasti emotionaaliseen puoleen ja tarjotaan ärsykeitä tunneilyn kehittymiseen. Opiskelijat tarvitsevat tukea tunteidensa sanoittamiseen ja peilaamiseen sekä välineitä siihen, kuinka keho rauhoitetaan, kun se ajatuksen avulla saadaan kiihdyksiin. Omien tunteiden tunnistamiseen ja sanoittamiseen panostetaan.

Tavoitteena on, että opiskelijoille olisi luontevaa hakeutua kohti myönteisiä tunteita.

Jokaisella opiskelijalla on mahdollisuus vaikuttaa ryhmän ohjelmaan ja toiveita pyritään toteuttamaan. Merkittäväksi valmennuksen kohokohdaksi on monella opiskelijalla noussut opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittama

Nuotta-valmennus, jota järjestetään erityisen tuen tarpeessa oleville nuorille nuorisokeskuksissa ympärillä Suomessa.

Nuotta-valmennus tukee nuorten sosiaalista vahvistumista ja hyvinvointia. Monelle opiskelijalle muutaman yön yli kestävä yhteinen matka on todellinen itsensä ylittäminen ja tarjoaa onnistumisen kokemuksia. Nuotta-valmennuksessa ohjelma on toiminnallinen ja elämyksellinen, mikä vahvistaa ryhmätyötaitoja ja luottamusta toisiin ihmisiin.

Vankan tuen ryhmässä pysähdytään oman elämäntilanteen äärelle

Vivo-valmennuksen vankan tuen ryhmä perustettiin opiskelijoille, jotka tarvitsevat vielä enemmän tukea ja yksilöllistettyä ohjelmaa. Tavoitteena oli luoda ryhmätoiminta, joka toimisi mahdollisimman matalalla kynnyksellä ja pystyisi vastaamaan opiskelijoiden tarpeisiin joustavasti. Joillekin opiskelijoille yli kahdenkymmenen hengen kokoinen ryhmävalmennus on liian suuri esimerkiksi voimakkaan sosiaalisten tilanteiden pelon vuoksi. Opiskelijat, jotka kokevat suurta ahdistusta sosiaalisista tilanteista, voivat harjoitella niitä pienemmässä alle kymmenen hengen ryhmässä ennen siirtymistä ryhmävalmennukseen tai muuhun ohjattuun toimenpiteeseen.

Ryhmäläisten tavoitteena on ottaa oma arki takaisin haltuun ja keskittyä omaan hyvinvointiin. Useasti opiskelijan valmennus alkaa kuormittavan elämäntilanteen purkamisella ja hallinnan tunteen palauttamisella.

Ryhmäläisillä ei välttämättä ole ollut tukipalveluita vaan ne kootaan yhdessä huoltajien ja lähiyhteisön kanssa. Ryhmän kevennetty ja yksilöllistetty viikkosuunnitelma palvelee myös opiskelijoita, jotka ovat palaamassa pitkältä sairauslomalta ja haluavat kokeilla jaksamistaan läsnäolopäiviä ohjelmaan lisäten. Kolme-neljä päivää viikossa kokoon-tuvaan ryhmään on hakeutunut myös opiskelijoita, joiden arkirytmä on epäsäännöllinen ja aamuhämmäiset vaikeita. Sen vuoksi ryhmä koontuu iltapäiväpainotteisesti, mahdollistaen kaikkien osallistumisen ohjelmaan.

Vankan tuen ryhmän ohjelma mukailee ryhmävalmennuksestakin tuttuja taitotavoitteita. Jokaisen viikon sisältöihin kuuluu myös kädentaitoja ja liikuntaa. Ohjelmaan kuuluu monelle opiskelijalle haastavia siirtymislanteita koulun ulkopuolelle niin kävellen kuin linja-autolla.

Vankan tuen ryhmä ja ryhmävalmennus toimivat vierekkäisissä tiloissa, minkä tarkoituksena on madaltaa kynnystä näiden kahden valmennuksen välillä. Vankan tuen ryhmä osallistuu ryhmävalmennuksen ohjelmaan suunnitelmallisesti tarkoituksena madaltaa kynnystä suurempaan ryhmään siirtymiseen. Sen lisäksi opiskelijoilla on mahdollisuus arvioida olisiko Vivo-valmennus heidän tavoitteitaan tukevaa ja mieluista ja haluaako valmennusta jatkaa siirtymällä ryhmävalmennukseen tai opiskelutaitovalmennukseen. Vankan tuen ryhmästä opiskelija siirtyy Vivon sisällä seuraavaan valmennukseen, takaisin omiin opintoihin tai muuhun ohjattuun toimenpiteeseen.

Opiskelutaitovalmennus – oppimaan oppiminen

Opiskelutaitovalmennuksen nuoret siirtyvät valmennukseen tavallisesti ryhmävalmennuksesta tai vankan tuen ryhmästä. Tavallisesti opiskelutaitovalmennukseen siirrytään ennen palaamista takaisin opintoihin. He saattavat myös toimia ryhmässä osan päivää tai viikkoa, koostaen muun lukujärjestyksensä lukio-opinnoista, ammatillisista opinnoista tai Vivon muusta ohjelmasta.

Opiskelutaitovalmennuksen tavoitteena on, että opiskelija tunnistaa omat käsityksensä, uskomuksensa, asenteensa ja motivaationsa opiskelusta. Painopiste ei ole kouluaineissa vaan yleisimmissä ajattelutaidoissa. Opiskelutaitoja ei harjoitella mekaanisesti, vaan opiskelija pohtii ja analysoi omia tapojaan oppia uutta ja ratkaista ongelmia. Tavoitteena on, että opiskelijan tietoisuus oppimisesta ja itsestä oppijana lisääntyvät. Opiskelija tarkkailee menettelytapojaan ja niiden mielekkyyttä.

Valmennuksen alussa opiskelija laatii itselleen konkreettiset ja realistiset tavoitteet ja aikataulun. Tavoitteena on, että samalla lisääntyvät itsenäisen opiskelun taidot, itsensä johtamisen taidot ja sosiaaliset taidot. Opiskelijan mielenhallintataidot eli aktiivinen tietoisuus mieltä hallitsevista asioista lisääntyy. Samalla tavoitteena on myönteisten tunteiden lisääntyminen.

Opiskelutaitovalmennuksen lopussa opiskelijan usko omaan oppimiskykyyn lisääntyy ja opiskelija tunnistaa omia vahvuuksia. Samalla metakognitiiviset taidot, itseohjautuvuus ja minäpystyvyys lisääntyvät. Opiskelija hahmottaa opintojen kokonaisuuden, ottaa vastuun opintojen etenemisestä ja motivaatio lisääntyy.

Jälkiohjaus

Vivo-valmennuksen tehtävä on kulkea nuoren rinnalla ja tukea opiskelijaa tarvittaessa omiin opintoihin palaamiseen saakka ja sen jälkeen. Luottamuksellinen ja hyvä yhteistyösuhde pyritään säilyttämään säännöllisen yhteydenpidon avulla.

Valmennuksen jälkeen opiskelijan jatkopolku kulkee tavallisesti takaisin omalle alalle tai johonkin uuteen opiskelupaikkaan. Joidenkin polku on myös käynyt työkokeiluun, kuntouttavaan työtoimintaan tai kuntoutukseen. Tiiviin jälkiohjauksen tavoitteena on varmistaa, ettei yksikään opiskelija jää ilman tukea tai ”tyhjän päälle”.

Turvallinen ja suunnitelmallinen opintoihin palaaminen on varmistettu riittävän tiedonsiirron, verkostopalaverien ja yksilövalmennuksen avulla. Nuoren palatessa omiin opintoihin tai siirtyessä muuhun toimenpiteeseen on yksilövalmennus jatkunut minimissään kahdeksan viikon jakson ajan. Yksilövalmentajat ovat olleet nuorten saavutettavissa niin puhelimitse kuin henkilökohtaisia tapaamisaikoja tarjoten. Henkilökohtaista yksilövalmennusta on tarjottu jälkiohjattaville nuorille tarpeen mukaan, tavallinen määrä on ollut kerran viikossa. Riittävällä jälkiohjauksella on pyritty varmistamaan nuoren kiinnittyminen opintoihin sekä tukipalveluihin.

Jälkiohjauksessa on kiinnitetty huomiota myös yhteisön ja ryhmän merkitykseen tarjoamalla nuorille mahdollisuus tavata muita valmennuksessa olleita nuoria kerran kuukaudessa pajan tiloissa ”vanhojen kahveilla”. Lisäksi yksilövalmentajat ovat tehneet järjestelmällistä seurantaa ja tavoitelleet säännöllisesti kaikkia Vivo-valmennuksessa olleita opiskelijoita ja kyselleet kuulumisia.

Tulokset

Vivo -valmennus vastaa keskeytymisvaarassa olevien opiskelijoiden tuen tarpeeseen. Suurimmalla osalla valmentautujista on takanaan useita keskeytyneitä opintoja, sairauslomajaksoja sekä haasteita opintoihin kiinnittymisessä. Tulokset valmennuksen vaikuttavuudesta ovat olleet merkittäviä.

Lukuvuonna 2018 - 2019 Vivo-valmennuksen käyneistä opiskelijoista 82 prosenttia jatkoi opintoja Gradialla. Vain neljä prosenttia valmennuksen päättäneistä opiskelijoista oli sijoittunut negatiivisesti, jolla tarkoitetaan tässä tilannetta, jossa opiskelija on ilman tukitoimia eikä tavoitteen mukaisella polulla.

Lähes jokainen opiskelija on löytänyt elämään mielekkyyttä tai esimerkiksi uuden opiskelupaikan, kun he ovat valmennuksessa tunnustaneet omia vahvuuksiaan ja kiinnostuksen kohteitaan. He ovat saaneet onnistumisestaan positiivista palautetta niin valmentajilta kuin muulta ryhmältä. Opiskelijat ovat löytäneet tietään takaisin hyvinvointiin ja saaneet vahvuutta kohdata vastoinkäymisiä. Itsetuntemuksen lisääntymisen myötä on mahdollista tehdä omiin arvoihin sopivia päätöksiä ja tehdä suunnitelmia oman näköiseen tulevaisuuteen. Viestintä ja vuorovaikutustaitojen kehittymisen myötä opiskelijoiden kyky ylläpitää tyydyttäviä ihmissuhteita on lisääntynyt, mikä on tuonut hyvinvointia.

Tärkeää valmentajien ja opiskelijoiden välillä on dialogisuus, avoin vuoropuhelu ja yhteistyö, johon uskalletaan heittäytyä, vaikka se on mukavuusalueen ulkopuolelle astumista. Nuorten kohtaaminen toimijoina, osallistuminen valmennusprosessiin sekä sen kehittämiseen on ehdottomasti osaamista ja asiantuntijuutta rikastuttava tekijä, joka parhaimmillaan yhdistää opiskelijoiden ja työntekijöiden kokemustaidon ja ammatillisen osaamisen.

Opiskelijan tarpeiden ollessa muuttuvia ja haasteiden moninaisia on hienoa, että olemme valmentajina voineet toimia opiskelijan arjessa

kokonaisvaltaisesti sen sijaan, että olisimme olleet alttiita tarkalle rajoitukselle esimerkiksi työnkuvan suhteen. Se on vähentänyt opiskelijan pompottelua ja mahdollistanut verkostotyön koordinoitua ja kentällä toimimista monipuolisesti.

Saatujen palautteiden ja tehdyn seurannan perusteella voidaan sanoa, että Vivo-valmennus voi tarjota kokemuksia, joiden vaikutukset kantavat pitkälle. Kokemukset ryhmään kuulumisesta ja hyväksytyksi tulemisesta vaikuttavat myös valmennuksen jälkeen. Merkittävää on ollut valmentautujien minäpystyvyyden lisääntyminen. Kokemukset asetettujen tavoitteiden saavuttamisesta ovat antaneet rohkeutta asettaa suurempia tavoitteita, ottaa vastuuta omasta elämästä ja haaveilla tulevaisuudesta.

KASVUN MAISEMAN SOSIOLOGIA

KIRJOITTAJA: Tommi Hoikkala, valtiotieteiden tohtori, nuorisotutkija vuodesta 1981 lähtien, katkeamaton putki.

Olen toiminut hankkeen ohjausryhmän jäsenenä sekä osin sosiokulttuurisena innostajana.

Mietin tekstissäni Kasvun maisemaa ja vastaavien väliportaan tuen muotoja yhteiskunnallisena kysymyksenä.

KASVUN MAISEMAN SOSIOLOGIA

Itä-Suomen yliopiston nuorisopsykiatrian professori Tommi Tolmunen esitti Ylen haastattelussa heinäkuussa 2019, että nuorten mielenterveysongelmien hoito on ruuhkautunut ympäri Suomea¹. Tolmunen mukaan arviolta joka viides nuori on kärsinyt mielenterveysongelmista. Yleisimpiä ongelmia ovat masennus, ahdistuneisuus ja itsetuhoiset ajatukset. Tolmunen ei kuitenkaan osannut sanoa, ovatko ongelmat lisääntyneet. Voi olla kyse siitä, että ongelmat tunnistetaan aiempaa paremmin, koska diagnosointi on kehittynyt. Tolmunen on vakuuttunut siitä, että ainakin moniongelmaisuus on lisääntynyt. Tolmunen ratkaisu on lisää ”koulupsykkareita”. Hän kannattaa siis kouluissa toimivien psykiatristen sairaanhoitajien lisäämistä.

Sosiologina en ehdotusta oitis niele. En tietenkään kiistä oirekuvaa enkä sen laajuutta. Aihe muodostaakin tätä kirjoitusta siivittävän hedelmällisen ristiriidan. Aihe on kuitenkin jollain tavoin hankala yhteiskuntatieteilijälle, joka helposti aistii ongelmakuvassa juonteita nuorten ongelmien psykologisoinnista tai psykiatrisoinnista. Onko niin, että tiukka katseemme² yksilöön ja vain yksilön ongelmiin on niin vahva aikalaiskehys, että yhteiskunnalliset kysymyksenasettelut eivät oikein mahdu ajattelumme raameihin. Kuvaan ja kerron tässä pienessä kirjoituksessani, miten sosiologi hahmottaa Kasvun maiseman ja vastaavanlaiset hankkeet.

Kasvun maisema on jyvaskyläläisten oppilaitosten, eri hallinnonalojen, kolmannen sektorin toimijoiden ja työelämän ESR-rahoitteinen, laaja yhteistyöhanke. Kasvun maiseman viisi työpajaa toimivat toisen asteen ammatillisen ja lukiokoulutusten, perusopetuksen ja opiskelija-asuntolan yhteydessä. Pajoissa tarjotaan 15 – 29 -vuotiaille nuorille tukea sosiaalisissa tai opintoihin liittyvissä tilanteissa, arjen ja elämän taitojen oppimisessa, motivaatiokysymyksissä ja työllistymisessä. Kasvun maisema perustuu jyvaskyläläisessä Nuorten taidetyöpajassa luotuun pajamalliin ja työpajapedagogiikkaan. Työpajat voidaan hahmottaa osaksi niin sanottua väliportaan tukea.

Nuorten neuropsykiatriset ongelmat nousivat toistuvasti esiin *Kasvun maisema*-hankkeen ohjausryhmän kokouksissa vuoden 2019 alkupuoliskolla.

1 . <https://yle.fi/uutiset/3-10900293?fbclid=IwAR2mFT-cyrqCLz0mS2llzBahAEJL-7QaIKlqE4YeMQbpr5ilSOV5OGFCbtI> (Luettu 1.8.2019.)

2 . Katseemme? Meidän? Tarkoitin kasvatusta ja sosiaalisia järjestelmän monen alan aikuisammattilaisia (ml. tutkijat).

Hankkeen monet työntekijät (erityisesti Gradian Vivo-valmennus) olivat nostaneet nuorten neuropsykiatriset ongelmat esille. Hankkeen ulkoisten palveluiden budjetin turvin oli testattu useampi hankkeen nuori. Tulos kertoi, että tukea olisi tarvittu monen kohdalla jo varhain peruskoulussa. Havainto – yhdessä Tommi Tolmusen arvioiden kanssa – synnyttää näissä yhteyksissä kysymyksen peruskoulun oppilashuollon toimintakyvystä, vai onko kyse resursseista³. Hanketulkinnan mukaan peruskoulun opettajat saattavat ja osaavat kyllä identifioida tapauksia, mutta tuen tarpeisiin ei osata vastata. Sosiologina mietin monimutkaisen palvelujärjestelmän siiloutumista, mutta ehkä tässä on muutakin.

Kasvu

Olen Kasvun maisema -hankkeen ohjausryhmän jäsen. Olen seurannut hankkeen työtä tiiviisti sen ensimmäisestä ideapalaverista lähtien⁴. Jorma Niemisen ja Marja-Sisko Kataikon kokoon kutsuma palaveri – tai kolmen palaverin ryväs – pidettiin Kansalaistoiminnan keskus Matarassa keväällä 2016. Siinä suunniteltiin hakuprosessia, sen keskeisiä kärkikysymyksiä, kumppanuuksia, kekseliäitä pedagogiikoita.

Kekseliäät pedagogiikat nousevat Nuorten Taidetyöpajan omintakeisesta, toimivasta sekä tuloksekkaasta mallista tehdä työtä nuorten kanssa, joiden opiskeluväylät takkuavat. Pajamallissa on yhdistetty taidelähtöisyys, toiminnallisuus, käsillä tekeminen ja nuorilähtöinen työote.

Palaverimuistiinpanoissani (24.5.2016) on merkintä ”mitä kasvu oikein on?” Merkintä jatkuu pohdinnalla rakenteesta ja utopiasta, jonka oloissa

3. https://kuntalehti.fi/uutiset/sote/nuoret-ovat-unohtuneet-lahipalveluissa-nuorisopsykiatrian-erikoissairaanhoido-kuormittuu-perustason-palveluvajeen-takia/?fbclid=IwAR2bQ-Na0om6zwnGEDBPQoSPQw7CBm_vCd3Ggpl6i1kpv5_jdavqVRb1fOKo (Luettu 1.8.2019.)

4. En kuitenkaan havainnoinut systemaattisesti hankkeen työpajojen työtä. Olen osallistunut hankkeen yhteiskokouksiin, koulutuksiin ja kokoontumisiin säännöllisesti. Kahdessa itsearvoivassa hankekokouksessa toimin sparrarina ja eräänlaisena fasilitaattorina. Asenteeni on ollut toimia kuten sosiokulttuurinen innostaja (Kurki 2000) käsittäakseni toimii. Olen ollut erityisen kiinnostunut siitä, miten hankkeen eri toimijoiden ja työntekijöiden välille onnistutaan luomaan yhteinen tietoisuus, sanasto, ja siitä, millaisia sanoitustapoja hanketoimijat luovat yhteisille asioilleen, prosesseilleen ja tehtävilleen. Käsitykseni mukaan tällaiset tavat toimivat hankkeen liimana ja ne luovat yhteistä hankeavaruutta ja tietoisuutta. Sen kautta voidaan (voitaisi / olisi voitu) tutkia myös hankkeen pedagogiikkaa. Sosiokulttuurinen innostaminen: katso myös tämä linkki: https://www.kansalaisyhteiskunta.fi/tietopalvelu/osallistuminen_ja_vaikuttaminen/aiemmat_artikkelit/sosiokulttuurinen_innostaminen (Luettu 9.8.2019.)

”kukin voi toteuttaa mahdollisuutensa, tulla nähdyksi, kuulluksi sekä kohdatuksi kiinnipitävässä ryhmässä, johon kuuluu ja johon *haluaa* kuulua. Ilman sellaista rakennetta, ryhmää / ryhmiä ja niitä ohjaavia fiksua valmentajia / ohjaajia ei ole ryhmiin kuuluvien nuorten yksilöiden kasvua”. Seuraavaksi muistiinpanoissa on kysymys: ”(k)orostammeko liiaksi lineaarisuutta, sosiaalistumista, nopeaa ja suoraviivaista valmiiksi tulemistä?”

Sivuhuomio: jälkimmäinen, siis lineaarisuus viittaa lineaariseen elämänkulkumalliin (Hoikkala 1989; Hoikkala 1993; Määttä, Asikainen & Saastamoinen 2016; Aaltonen & Kivijärvi 2017). Sellainen elämänkulku oli voimissaan täystyöllisyyden palkkayhteiskunnissa, Suomessa esimerkiksi aikavälillä 1960–1980, siis hyvinvointivaltioprojektin rakentamisen vaiheessa. Lineaarisuus tarkoittaa sitä, että siirtymät olivat silloin verraten suoraviivaiset ja suomalainen työjärjestelmä takasi kansalaisille, myös huonosti koulutetuille jonkinlaiset duunit ja työt. Sitten kaikki niin sanotusti räjähti käsiin 1990-luvun laman myötä. Eikä ole ainoastaan yksinkertaistamista muotoilla, että palkkatyöhön ja pysyviin työpaikkoihin ja kasautuviin työuriin perustuva lineaarinen aikuistumismalli⁵ kriisiytyi (Hoikkala 1993, 250).

1990-luvun alun lama merkitsi monella tapaa käännekohtaa. Se esimerkiksi kiihdytti Suomen kehittymistä kohti jälkiteollista palveluja tuottavaa ja teknologiaan satsaavaa kilpailuyhteiskuntaa. Nuorten kannalta tämä on merkinnyt koulutus- ja työelämäsiirtymien pidentymistä ja vaikeutumista. Pulmia tämä on merkinnyt erityisesti lähtökohdiltaan heikommassa asemassa olevien nuorten tilanteisiin ja mahdollisuuksiin (Määttä, Asikainen & Saastamoinen 2016).

Mirja Määttä kumppaneineen (2016, 19) kirjoittaa: *”Pitkittänyt, useita vuosia kestävä nivelvaihe voi syntyä esimerkiksi, jos nuori jää yhteishaussa ilman koulutuspaikkaa tai keskeyttää opiskelun tai ammatillisen koulutuksen jälkeenkään eivät ovet aukea työelämään. Työelämä ja siinä tarvittavat taidot ovat muuttuneet monin tavoin: suorittavaa ja rutiininomaista työtä on tarjolla vähemmän ja työelämässä tarvitaan usein korkean koulutuksen lisäksi sosiaalisia taitoja ja joustavuutta, usein myös asuinpaikan suhteen.*

5 . Vau! Jyväskyläläinen graduntekijä, nuori sosiologi, Nikalas Lehtimäki (2018) on tuoreesti bongannut väitöskirjani teesit vuodelta 1991. Hän muotoilee: ”Kutsun aikuistumisen kulttuuriseksi mallitarinaksi vakiintunutta tapaa kuvata aikuistuminen yksisuuntaiseksi ja järjestyneeksi psykososiaaliseksi kehitysprosessiksi, jonka näkyviä siirtymävaiheita ovat muuttaminen omaan kotiin, opinnoista valmistuminen, kiinnittyminen työelämään ja oman perheen perustaminen (ks. Hoikkala 1991a, 284–285; 1993, 19–20, 211–212, 239).”

Nämä kyvyt ja mahdollisuudet nähdään kohdennetun tuen piirissä olevilla nuorilla usein puutteellisina tai kilpailuyhteiskunta liian vaativana.”

Pari nostoa sitaatista: pitkä nivelvaihe, stressaava työelämä, moninaisine taito- ja osaamisvaatimuksineen. Monilla nuorilla eivät rahkeet semmooiseen riitä. Voi puhua myös siirtymäkitkoista. Syntyy paljon aikuisammattilaisten huolipuhetta ja hallinnan toimijoiden luokituksia, joita voidaan käyttää myös nuoria leimaavasti. On riskinuuria, on syrjäytyneitä – harvemmin kuitenkin syrjäytettyjä, näinä yksilöllisen vastuun aikakautena. Lanseerataan myös sumeita uuskatgorioita (NEET-nuoret⁶), moralisoidaan. Nuoret välineellistetään kulueriksi.

Samassa Määttän (kumppaneineen) artikkelissa (2016) on osuvia muotoiluja nuorten rakenteellisesta tilanteesta yleisemminkin. Sitaatti on jälleen paikallaan (Määttä, Asikainen & Saastamoinen 2016, 20): *”Myöhäis-modernissa yhteiskunnassa lineaariset nuorten siirtymät ovat muuttuneet yhä ennustamattommiksi ja moninaisimmiksi. Lineaaristen etenemisten sijaan nuorten aikuisten arki pirstoutuu usein yhdistelmäksi erilaisia työsäölo-, koulutus- ja työttömyysjaksoja (...)”*⁷. *Nuorille on tarjolla runsain mitoin koulutuksellisia vaihtoehtoja, mutta valintojen tekemisen kiire ja pakot painavat. Samanaikaisesti kun nuorten pitää tehdä pitkälle tulevaisuuteen tähtääviä koulutuksellisia ratkaisuja epävarmassa talous- ja työmarkkinatilanteessa, he työstävät identiteettiään (...)”*⁸.

Määttän (2016, 20) kumppaneineen johtopäätös tästä kuviosta ja mallista on mitä olennaisin. *”Nuoruuden etsiskelylle ja erehtymisen mahdollisuuksille ei juuri jää aikaa eikä paikkaa.”* Tämä liittyy suoraan kasvun ideaan.

Kasvun idea on nuorisotyön ja kaiken nuorilähtöisen pedagogiikan perusfilosofia. Sen mukaan ajatellaan, että kasvu- ja kehitystapahtuma on syklinen, jatkuva ja keskeytymätön. Siinä kohdataan alituisesti kriisejä,

6 . Tampereen yliopiston Aikalainen -nettilehdessä oli talvella 2018 näpsäkkä kiteytys tästä brittiläisestä vaikutteesta tai lyhenteestä, joka palautuu rimpsuun Not in Education, Employment or Training. Kiteytys kuului jotenkin seuraavasti. Syrjäytyminen ilmestyi Paavo Lipposen ykköshallituksen yhteiskuntapolitiikan sanastoihin EU-sopimuksen myötä. Puhe syrjäytymisestä korvasi vakavan keskustelun köyhyydestä. NEET-puhe puolestaan on siirtämässä sivuun puheen syrjäytymisestä. Näpsäkkää tässä kuvauksessa on köyhyyden ja sen mukana eriarvoisuuksien ja luokkasuhteiden paikat. Ei niitä saa kadottaa, jos ne kadotetaan, ne katoavat myös yhteiskuntapolitiikan asialistoilta. Aikalainen: <https://aikalainen.uta.fi/2018/01/25/syrjassa/> (Luettu 15.2.2018.)

7 . Tämän kohdan viite on Järvinen & Vanttaja (2013).

8 . Tässä kohdassa viite on Côté (2014).

pysähtymistä, ja paluuta aikaisempaan. (Viimeksi mainittu on tuttu seikka psykodynaamisista käsityksistä ja sitä vastaa ajatus regressiosta.) Kasvatuksessa on mukana momentteja, siis tilanteita, tekijöitä ja paikkoja, joita kasvattaja / ohjaaja / valmentaja ei voi hallita ja ennakoita, mutta joita hänen on pyrittävä ymmärtämään. Jokainen, joka pysähtyy pohdiskellen tarkastelemaan omaa kehityskulkuaan, havaitsee kasvun monen suuntaisuuden. (Tämä koskee myös aikuisia, tai ehkä juuri heitä.) Tällaiselle monen suuntaisuudelle ei oikein näytä olevan nykyisessä sosialisointiosysteemissä tilaa vaan systeemivaade on, että aikuistumisen pitää tapahtua ripeästi.

Nuoria kasvuun avittava aikuinen tarvitsee herkkyyttä ja kohtaamistaitoja, joita ilman nuoret eivät tule kuulluksi palveluissa ja prosesseissa. Ne perustellaan hallinnollisesti palveluretoriikoissa usein *tuen* termin avulla. Mitä kaikkea tuki voi tarkoittaa? Kirsi Juhila (2006) on hahmottanut artikkelissaan asiakkaiden ja sosiaaliryhmätekijöiden suhteet neljään ryppäeseen. Ne ovat joko liittämisen- tai kontrollisuhteita, kumppanuussuhteita, huolenpitosuhteita tai vuorovaikutuksessa rakentuvia suhteita.

Ehkä Juhilan jaottelua voi sovittaa myös nuorten kanssa tehtävään siirtymätyöhön - ohjaukseen, valmennukseen tai miten ne hommat nyt määritelläänkin. Kasvun maiseman pedagoginen työote sijoittuu tuollaisessa jaottelussa pikemmin liittämisen- ja kumppanuussuhteisiin kuin kontrollisuhteisiin, ne rakentuvat vuorovaikutuksessa. Kasvun maiseman työote, ”kokonaisvaltainen pajamalli”⁹ – niin miten sen määrittäisi? Turvaudun muistiinpanoihin.

Kasvun maisema, hanketapaaminen kenttämuistiinpano 16.4.2018:

”Mietin hankkeen pedagogiikkaa. Perustuu Niemisen Jorman virittämään pajamalliin. Toiminta, tekemällä oppiminen ja ohjaajien valmius kulkea nuorten kanssa rajamaastoihin. Ote on omintakeinen, siinä on tuttuja elementtejä taidekasvatuksesta. Sen keinoinhan päästään usein nuorten kanssa asioihin, joita on vaikea puhua. Jos sellaisille alueille pääsee, ollaan sanoittamassa usein vaikeita kokemuksia. Onnistues-

9 . Hankkeen nettisivuilla on tiivis ilmaus, jossa termi pajamalli sijaitsee: ”Kasvun maisema on laaja ESR-hanke, jossa luodaan toimintamalleja nuoren yksilöllisen polun vahvistamiseen yhteistyössä eri hallinnonalojen, oppilaitosten, työelämän sekä kolmannen sektorin kanssa. Toiminta perustuu työpajapedagogiikkaan ja siinä hyödynnetään Jyväskylän nuorten taidetyöpajassa kehitettyä kokonaisvaltaista pajamallia.” (luettu 13.8.2019.)

saan se on voimaannuttavaa. Puhuvat (työntekijät) paljon "kohtaamisesta" – sitä voisi pyytää avattavaksi. Eniveis vuorovaikutus on tärkeää ja olisi otollista viritellä dialogi-pedagogiikkaa hankkeen duunareiden kanssa. Pajat ovat yhteisöjä, eli kyllä tässä on kyse myös yhteisötyöstä (ryhmä on yhteisö!). Ryhmäjutut osataan. On alati selvä valmius hyödyntää nuorten vertaisuutta ja vertaisoppimista. Mutta huomaavatko ohjaajat – taitavat mieltää itsensä enemmän valmentajiksi koska työpajoilla "valmennetaan" (eikä olla nuoriso-ohjaajia tai nuorisotalon alueellisia nuorisotyöntekijöitä) – ryhmäprosessien negatiiviset varjot. Ryhmä on kiusaamisen toimintakenttä ja voi olettaa, että hankkeen nuorten omissa elämänhistorioissa on paljon kiusatun osaa. Onnistumisen kokemukset tärkeitä. Perustavanlaatuiset elämänhallinnan teemat vilahtelevat aika usein. Sekö tarkoittaa opiskeluvälmiuksien teemaa? Pajaprosessin myötä nuoret oppivat vuorokausirytmää ja "itsekuorillistuvat". Jäin miettimään myös hankkeen toiminnan ja työn terapeuttisia vaikutuksia (enkä tarkoita tätä kritiikiksi). Onhan tämä "kokonaisvaltainen pajamalli" myös varsin moniaineksinen juttu, hybridi. Nuorisotutkimuksen teorioissa työtötta ("pajamalli") saattaa oikein hyvin käsitteellistää sosiaalipedagogiikan ja kulttuurisen nuorisotyön suunnasta. Ehkä tekijät itse eivät tämmöisestä käsitteellistämisestä tykkää, mutta minähän olenkin tutkija, joka rakentelee palapelejään ja tulkitsee. Toivottavasti tulee tilaisuus kysyä heiltä itseltään palapelin luonteesta ja noista pedagogiikan palasista sekä ammatillisen samaistumisen kohteista. Sosiaalityöntekijöitä eivät ole – osaavat liian hyvin ryhmäjuttuja siihen nähden. Paljon pedagogista mielikuvitusta kyllä on – ja on ollut – liikkeellä tässä pajamallin luomisessa ja prosessimaisessa synnyssä."

On kiinnostava kysymys sijoittaa Kasvun maiseman pajamalli pedagogiikkana muiden hankepedagogiikoiden ja socialisaatio- ja kasvatusammattilaisten sekä heidän institutionaalisten käytänteidensä joukkoon. Yksi tapa etsiä ja hahmottaa pajamallia (ml. työntekijöineen, valmentajineen) on sijoittaa malli erilaisiin institutionaalisiin raja- sekä liittymäkohtiin. Jotkut niistä vilahtelevat myös yllä olevassa muistiinpanossa. Siinä mainitaan sosiaalityöntekijä, valmentaja, nuorisotyöntekijä / nuoriso-ohjaaja. Siihen voisi lisätä opettajat, koulujen oppilashuollon henkilökunnan,

terveydenhuollon ammattilaiset, järjestyksen pitäjät, poliisin sekä vartiijat, etsivän nuorisotyön toimijat sekä ohjaamoiden ohjaajat. Yhdistysten ja järjestöjen monet toimijat kuuluvat myös kuvaukseen, esimerkiksi katutyöntekijät. (Ja tässä ei tarkoiteta asfaltin levittäjiä eikä muita tienrakentajia.) Sanna Mäkinen ja Terhi Halonen (2017, 154) käyttävät tästä toimijagalleriasta termiä *katutason byrokraattiverkosto*. Monet näistä toimijoista tekevät päätöksiä, jotka vaikuttavat suoraan nuorten materiaaliseen ja sosiaaliseen elämään¹⁰. Olennaista kuviossa on valta, jota aikuisammattilaiset käyttävät kuvatuunlaisissa työnjaollisissa tehtävissään.

Dialogisuus, nuorten kuuleminen ja kohtaamisen etiikka tällaisissa asetelmassa eivät ole mitenkään yksikertaisia eivätkä itsestään lutviutuvia sosiaalisia prosesseja. Mäkisen ja Halosen (2017) mainitussa artikkelissa esitellään kaksi tyyppitarinaa, joista toinen kuvastaa ohjauksen valoisaa, toinen ohjauksen synkkää puolta¹¹. Kohtaaminen voi siis olla voimaannuttava mutta myös leimaava prosessi. Jälkimmäisessä tapauksessa kohtaaminen on kohtaamattomuutta.

Väliportaan tuki

Halonen & Mäkinen (2017) puhuvat artikkelissaan kokoavasti ohjauksen januskasvoisuudesta. Artikkelin muistuttaa puhuttelevalla tavalla, että ohjaustyö ei ole jännitteistä vapaata. Ohjaustyötä tehdään aina instituti-onaalisten rakenteiden sisällä.

Miten Kasvun maisema sitten sijoittuu Halosen ja Mäkisen erittelemän ammatillisen ohjaustyön toimintakenttään? Ammatillinen ohjaustyö¹²

10 . Mäkinen ja Halonen kirjoittavat (2017, 154) että mainittujen toimijoiden valta tulee esiin neljällä tavalla: *”(E)tuisuuksien ja rangaistusten jakamisessa, kohtaamisen puitteiden (tavat, säännöllisyys, rutiinit jne.) määräysvallassa, asiakkaalta toivottujen käyttäytymistapojen vaatimuksissa sekä vuorovaikutuksen myötä tapahtuvissa minäkuvan- ja käsitysten muutoksissa.”*

11 . Kysymyksessä ovat haastatteluaineistosta koostetut kaksi tyyppitarinaa, sosiologijargonina: ne ovat ideaalityyppejä. Marin tarina on se valoisa stoori. Siinä ammattilainen oli aktiivisesti Marin voinnista kiinnostunut toimija, joka otti yhteyttä ja tarjosi juttelutukea. Asioita pähkäiltiin ja hoidettiin yhdessä. Ammattilaiset auttoivat Maria liikkumaan palveluverkostoissa ja kulkivat rinnalla. He tulkkasivat viranomaiskieltä ja byrokraatiaviidakkoa, kunnes Mari tiesi itse mitä tehdä ja sanoa oikeassa paikassa oikealla luukulla. Siten tukea voitiin keventää asteittain. Tyyppitarina Villen keississä ammattilaiset olivat kiinnostuneita Villen elämästä ja tekemisestä lähinnä kuulustelu- ja kontrollimelessä. Ville sai stigman, poikkeavan leiman. Villen tarinassa menneisyys laahasi kohtaamisissa mukana. Kohtaamisen luonne oli varauksellinen. (Mäkinen & Halonen 2017, 165-166.)

12 . Mäkinen ja Halonen (2017, 167) sanovat, että ohjauksen tarve pulpahtaa esiin julkisuu-

on helppo liittää ohjaamoihin. Ohjaamot ovat työllisyys- ja nuorisopoliittikan moniammatillinen institutionaalinen järjestely, jonka tavoitteena on ollut putoamisvaarassa olevien nuorten työmarkkinakansalaisuuden vahvistaminen ja näiden nuorten siirtymien sujuvoittaminen¹³. Ohjaamot ovat matalan kynnyksen palveluja nuorille tarjoava organisaatiopiste, jossa periaatteessa kaikki koulutukseen ja työhön liittyvät palvelut on koottu saman katon alle¹⁴.

Ohjaamoiden ja Kasvun maiseman voidaan katsoa sijoittuvan palvelurakenteessa toisiaan muistuttavaan miljööseen tai oikeastaan samaan organisaatioympäristöön, eli väliportaan tukeen. Kuvion 4 sisältämä Mirja Määtän piirtämä kaavio¹⁵ ja oma sovellukseni siitä (kuviokuva 5¹⁶) koettavat ilmaista tämän asian. Mirja Määtän kuvioon liittyy ajatus, mikäli oikein ymmärsin, että harppaus työpajalta ammattiopistoon on liian iso, tai miksi ei ammattiopistosta työelämääkin. Osa nuorista hyötyisi siirtymätuesta tai valmisteleavasta tukipaikasta siirtymässä.

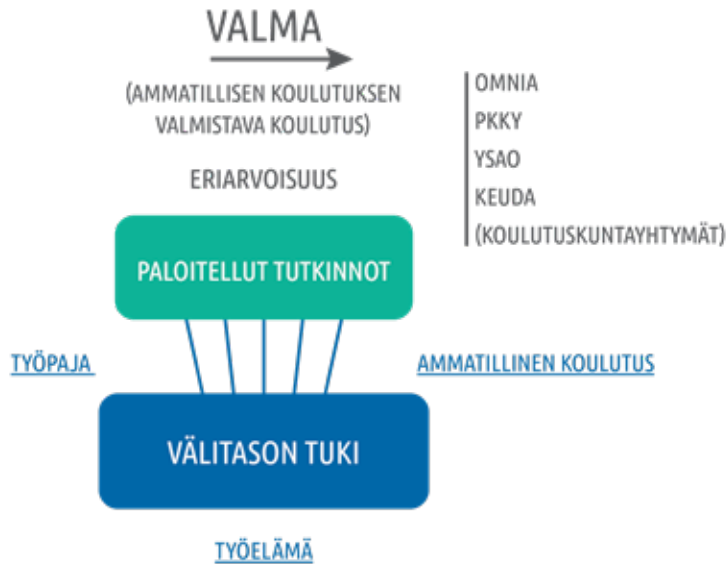
nessa puhuttaessa nuorten syrjäytymisestä, opintojen nopeuttamisesta sekä koulutuksen ja työelämän kohtaamisongelmista.

13. "Putoamisvaara", "vahvistaminen", "sujuvoittaminen" - pahoittelen myös tähän artikkeliini syöpyvää hankeretoriikan sanastoa, joka kävisi hyvin hallinnon kapulakielisyyttä käsittelevän Riitta Suomisen (2019) väitöstutkimuksen aineistoksi.

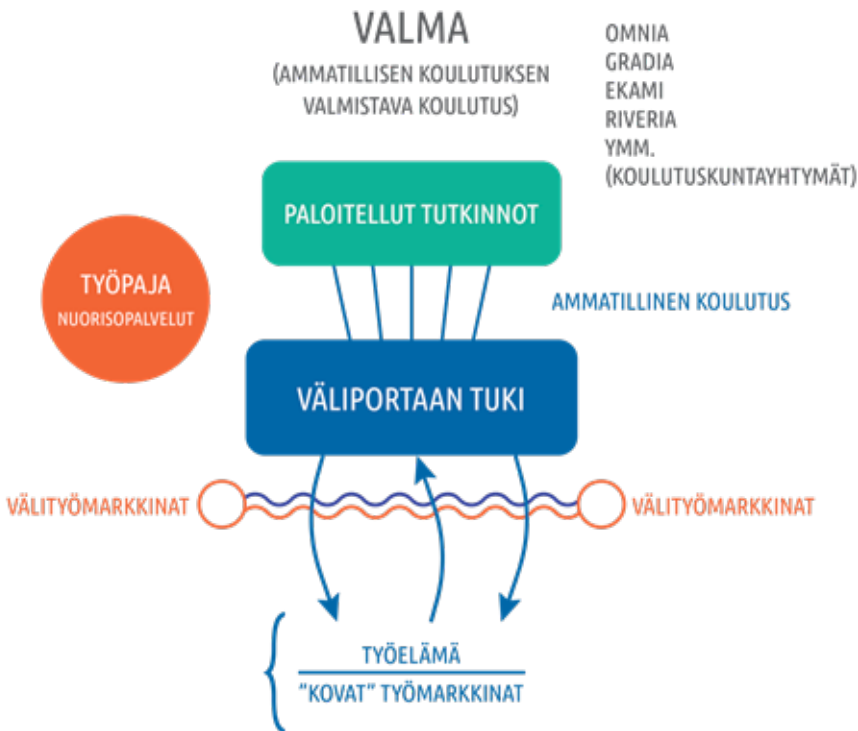
14. *"Ohjaamo-toiminnan kehittämistä sovittiin työ- ja elinkeinoministeriön, opetus- ja kulttuuriministeriön sekä sosiaali- ja terveystieteiden ja nuorisotakuun sihteeristön yhteistyönä. Keski-Suomen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus (ELY) valittiin Ohjaamo-toimintaa valtakunnallisesti koordinoivaksi ELY-keskukseksi. Valmistelua varten järjestettiin ministeriöiden, Keski-Suomen ELY-keskuksen ja muiden asiaan kiinteästi liittyvien organisaatioiden yhteinen työpajatyöskentely 3.-4.4.2014. Vuosien 2014–2020 rakennerahastokauden työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalan nuorisotakuun ESR-määrärahat päätettiin suunnata Ohjaamo-hankkeisiin sekä kehittämistä koordinoivaan Kohtaamo-hankeeseen. Hankkeet ovat osa Euroopan sosiaalirahaston valtakunnallisen toimintalinjan kolmen ja sen erityistavoitteen 6.1 toteuttamista."* Näin kirjoittavat Tuija Kautto, Titta Korpilauri, Marja Pudas ja Pasi Savonmäki (2017, 15) ohjaamoiden hallinnollisesta taustasta ja synnystä.

15. Kysyin Mirja Määtältä keuhällä 2016 Nuorisotutkimusseuran ja Nuorisotutkimusverkoston seminaarissa, mitä välityömarkkinat oikein tarkoittavat. Mirja oli jo tuolloin Kohtaamon tutkija, siis Ohjaamojen kehittämistä tukevan ja koordinoivan hankkeen leivissä ja nuorisotutkimuksen dosentti Tampereen yliopistossa sekä Nuorisotutkimusseuran hallituksen jäsen. Mirja piirsi minulle kuvan. En heti huomannut, että hän oitis muunsi kysymyksen koskemaan väliportaata tukea. Kaaviossa esiintyy termi *välitasan tuki*. Tämä on olennainen ero, palaan siihen myöhemmin tässä tekstissä. Valmistin diat Mataran palaveriin 24.5.2016, missä valmistettiin ESR -hankehakemusta. Kolmisivuisen diasetin otsikko oli enteellisesti *Kasvun maisema & ESR*.

16. Kaavio valmistui esitelmäni *Syrjäytynyt, syrjäytetty, syrjässä?* diasettiin Maanpuolustuskorkeakoulun Maanpuolustuskurssille 3.10.2018.

Kuvio 4. Mirja Määtän kaavio "Välitason tuki"

Kuvio 5. Tommi Hoikkalan kaavio "Väliportaan tuki ja välityömarkkina"

Siksi tarvitaan väliportaan – tai Mirja Määtän termein – *välitason* koulutusmuotoja sekä tukimuotoja, joissa enemmän tukea tarvitseva, opinnot ehkä usein keskeyttänyt nuori saa ohjausta, valmennusta ja neuvoteltuja mahdollisuuksia siihen, että hän voisi suorittaa osia tutkinnoistaan työpajalla, amiksessa, miksei lukiossakin sekä työelämässä. Tämä niin, että tavoite olisi konkreettinen ja pilkottu.

Kasvun maisema siis sijoittuu tälle portaalle / tasolle. Kytkös tutkintoihin ja niiden suorittamiseen ei kuitenkaan ole noin tiivis kuin edellisen kappaleen selonteossa muotoiltiin. Kasvun maisema tarjoaa yksilöllisen käyttöliittymän sen eri pajiin osallistuville nuorille. Osalla on ollut kyse perustavien opiskeluvälmiöiden luomisesta, osalla oman paikan ja oman jutun etsimisestä, osalla elämän langan löytämisestä, osalla luottamuksen palauttamista (systeemiin, suomalaiseen työjärjestelmään sekä elämänmuotoon statuskamppailuineen ja itseen osana sitä), osalla tuensaamisesta arjen kysymyksiin ja niiden ratkaisuihin.

Suurimmalle osalle Kasvun maiseman nuorille pajaan osallistuminen on ollut intensiivinen välietappi oman koulutusväylän siirtymässä, tämä koskee erityisesti pajoja, joihin osallistuminen on päivittäistä tietyn ajanjakson puitteissa. *Vivo-valmennus* (Gradia, Jyväskylän koulutuskuntayhtymä): nuorten opinnot ovat olleet ennen valmennusryhmään tuloa syystä tai toisesta keskeytyneissä. Paja mahdollistaa nuoren uudelleen kiinnostumisen opintoihin tai muuhun ohjattuun toimintaan. *Työelämä-valmennus* (Jyväskylän kaupunki ja Gradia): lähellä valmistumista olevan nuoren jeesaaminen päättämään opintonsa ja työelämäjakonsa sekä työllistymään. Jyväskylän kaupungin perusopetuksen kanssa yhteistyötä tekevällä *Ysiplus-pajalla* nuoret saavat ysiluokan keskeytyneet opintonsa päätökseen. *Toiminnallinen perusopetuksen Topo -paja* toimii yhteistyössä Jyväskylän kaupungin perusopetuksen kanssa, viiden koulun ysiluokalla ja soveltaa toiminnallista ja kokemuksellista oppimista yhteistyössä opettajien kanssa. Jyväskylän kristillisen opiston toteuttama *Arjen taidot -paja* toimii opiston asuntolan yhteydessä ja tukee nuoria arjen asioissa ryhmä- ja yksilövalmennuksen keinoin.

Ohjaamot ohjaavat asiakkaitaan sopivien palveluiden äärelle. Yksi mahdollinen reitti Ohjaamosta kulkee Kasvun maiseman johonkin pajaan (tai päinvastoin). Kasvun maiseman pajat ovat Ohjaamoihin verrattuina kokonaisvaltaisempia pedagogisia ympäristöjä, joissa viivytään pidempään erilaisissa valmennuksissa kuin miten Ohjaamoiden konsultaatioissa pysähdytään ja käydään (toistuvastikin). Kasvun maiseman pedagoginen ote sisältää nuorisotyöllisiä piirteitä, ja sen

pedagogiikka vaikuttaa olevan Ohjaamoiden vastaavaan verrattuna mietitympi, määrätietoisempi ja pitkäkestoisempi.

Tämä on arvioni, eikä se perustu minkään laajan aineiston koetteluun. Olkoon arvioni status sitten hypoteesi. Se jatkuu seuraavasti: Ohjaamoiden juuret ovat sillä tavoin vahvasti liitoksissa työvoimahallinnon työvoimapalveluiden kanssa, että nopea tarkastelija ei löydä helposti viitteitä erityisen ja kiteytyneen Ohjaamoiden pedagogiikan määrittelemiseksi.

Voi olla, että moni tai joku ajattelee, että pedagogiikka ei edes kuulu Ohjaamoiden työjärjestykseen ja sen toiminnan sisältöön. Tämä siksi että kyse on kuitenkin viime kädessä työvoimahallinnon virityksestä ja nimenomaan TEM-prosessista. Silloin havainnoidaan organisaatiokulttuureita ja organisaatioilmapiirejä. Palvelujärjestelmien toiminnassa ajankohtaistuvat erilaiset kehukset ja ne voivat olla monen tasoiset (Mäkinen & Halonen 2017, 165). Poliittinen, hallinnollinen ja institutionaalinen järjestelmä määrittävät toiminta- ja ajattelutapoja, esimerkiksi sitä millaiseksi nuorten elämäntilanne hahmotetaan. Professiot, työkulttuurit ja ammatikäytännöt eriytyvät ja nousevat usein keskenään erilaisista viranomais-toimintojen historioista. Taustalla hämmöittää modernin yhteiskunnan työnjako, siten miten se on muotoutunut suomalaisen hyvinvointivaltion kehityksessä. Monialayhteistyön yhteydessä puhutaan paljon silloista. Siilot eivät ihmetytä, koska kullakin toimijalla on omat kehüksensä, eivätkä ne aina kommunikoi tarpeeksi hyvin keskenään. Eikä monialayhteistyössä ole kaikkia toimijoita kattavaa yhteistä johtamisjärjestelmää. Ei siis ole pomoa joka sanoo mitä pitää tehdä, kun duunarit ovat eri mieltä siitä, mitä pitää milloinkin tehdä.

Tosin Jaakko Helanderin, Anne Leppäsen, Mervi Pasasen, Päivi Pukkilan, Auli Sesayn ja Simo Uusnokaan artikkeli (2017) sisältää ohjaamopedagogiikan hahmottamisen aineksia. Siinä käsitellään verkosto-oppimisen sosiaalista ja yhteistoiminnallista luonnetta, sekä verkostoyhteistyön uudenlaista ohjausasiantuntijuutta – Vivi Vaissin (2019, 49) termiä käyttäkseni. Uudenlaisen ohjaajan nähdään toimivan välittäjänä ”nuoren ja syrjäytymistä ehkäisevien projektien, työkokeilujen, kuntouttavan työtoiminnan, työpajojen ja muiden toimenpiteiden yhdistämisessä” (Vaissi 2019, 49). Helander kumppaneineen kirjoittavat (2017, 103), että ohjaamoverkostot ”*rakentuvat ehkäisemään nuorten syrjäytymistä ja tukemaan koulutukseen ja työelämään sijoittumista*”. Uusi asiantuntijuus mainitaan myös heidän tekstissään. ”*Moniammatillisen yhteistyöverkoston avulla luodaan uutta asiantuntijuutta, jossa **yhteinen oppimisprosessi** (lihavointi*

Tommi Hoikkalan) synnyttää parhaimmillaan uusia toimintatapoja ja -malleja.” (Helander 2017, 103.)

Yhteinen oppimisprosessi on tässä kohdassa olennaista. Maininta koskee ensisijaisesti uudennaisia ohjausammattilaisia ja heidän luomiaan yhteisiä verkostoprosesseja¹⁷. Miten nuoret sitten asettuvat tähän kuvioon? He ovat asiakkaita, mutta heidät sijoitetaan tässä uudennaisen ohjausasiantuntijuuden retoriikassa toiminnan keskiöön. Helander kumppaneineen kirjoittavat (2017, 104-105), että *“(o)hjaamo-toiminnan perusidea on vahvistaa Ohjaamoon hakeutuvan asiakkaan toimijuutta, tukea häntä oman polun löytämisessä, osallisuudessa ja kiinnittymisessä yhteiskuntaan. (...) Ohjaamossa asiakas ei ole vain toiminnan kohde, vaan hänet nähdään myös aktiivisena osallistujana ja toimintaa kehittäväna voimavarana, kokemusasiantuntijana, jonka ääntä kannattaa kuunnella. Hän on yksi verkoston jäsen. Nuorten osallistaminen toimintaan ja sen kehittämiseen on Ohjaamoiden arkea.”*

Nämä ovat kiinnostavia ohjelmallisia linjauksia ja niiden toteutuminen lienee hankearjen empiirinen kysymys. ”Nuorten oman polun löytäminen” on hankeretoriikkojen tyypillinen ilmaus. Asia on myönteisyydessään tietysti vastustamaton. Silti käsitys elämästä toteuttajaansa odottavana projektina (vrt. Brunila & Ryyänen 2017) on kritiikille altis pakkoyksilöllistymisen (Hoikkala & Paju 2002) leimaama idiomi¹⁸. Se yksinkertaistaa työn murroksen luomaa uutta yhteiskunnallista tilannetta, kun oppiminen, ammatin valinta ja työnhaku tyypistyy korostetusti yksilön henkilökohtaisiin taitoihin, osaamisiin, sosiaalisiin valmiuksiin, tunnesäätelyyn (esimerkiksi stressin hallinta), sosiaalisiin resursseihin ja kykyyn suuntautua koulutus- ja työmarkkinaympäristöissä. Vaissilla (2019, 42) on tätä koskeva napakka käsitteellinen tiivistys: ”oikealla tavalla performoitu motivaatio”. Kuvio paineistaa yksilön toimintahori-

17 . *“Ohjaamon toiminta edellyttää tahdon, asenteen ja sitoutumisen lisäksi aikaa ja erilaisia yhteistyön foorumeita sekä keskinäistä luottamusta synnyttäviä toimia. Tarvitaan resursseja, niin henkisiä, fyysisiä kuin taloudellisiakin. Verkostoyhteistyö tulee huomioida toimijoiden työkuuissa ja heillä tulee olla valtuus ja johdon tuki työlleen. Yhteinen tiedonmuodostus ja toimivat tietokäytänteet lisäävät toiminnan laatua, tuottavuuta ja toimijoiden hyvinvointia. Toiminta täytyy siis organisoida, koordinoita ja johtaa.” (Helander ym. 2017, 104.)* Sivukommentti – viimeisen virkkeen tarkoittamat asiat ovat hankalia tehdä, jos ei ole eri toimijoiden välistä yhteistä johtojärjestelmää.

18 . ”Idiomi. Määritelmä: sanaa pitempi mutta lausetta lyhyempi merkitykseltään vakiintunut ilmaus, jonka kokonaismerkitystä ei voi suoraan päätellä sen osien merkitysten perusteella. Selite: Tyypillinen idiomi on rakenteeltaan yksinkertainen verbilauseke, joka koostuu perusverbistä ja -nominista, esim. pistää poskeensa, vetää neniin.” <https://tieteentermi-pankki.fi/wiki/Kielitiede:idiomi> (Luettu 18.8.2019.)

sontin. Nykynuorten edessä ei ole helppo rasti suuntautua koulutus- ja työmarkkinoille. Koulutussosiologian sellainen perusasettamus pitää kutinsa, että perheiden erilainen kulttuurinen, taloudellinen ja sosiaalinen pääoma määrittää vahvasti lasten ja nuorten ratkaisuja. Koulutus periytyy, ei mekaanisesti, mutta mekanismi on silti selvä, koulutuksen periytyvyys johtuu pääosin sosiaalisista tekijöistä (Erola & Lehti 2017)¹⁹. Sirpa Lappalainen, Reetta Mietola ja Elina Lahelma (2010) nostavat esiin myös sukupuolen sekä suosituimpia aloja koskevavan kovan kilpailun valintoja määrittävänä tekijänä. Nuorten mahdollisuudet tehdä koulutukseensa liittyviä valintoja ovat raamitettua vapautta. Kaikista ei voi tulla esimerkiksi käyttäytymisgenetiikan maistereita. Kaikki eivät pärjää kilpailussa. Eivätkä kaikki edes halua asettua tavoittelemaan eniten kilpailtuja paikkoja tai aloja. Lappalainen kumppaneineen (2010) toteaa myös, että vaikka nuorelle itselleen esimerkiksi keskeyttäminen tai alanvaihto eivät ole negatiivisia asioita, voivat mutkittavat koulutuspolut olla koulutuksen järjestäjille ongelmallista tyhjäkäyntiä.

Sinänsä ohjaamoasiantuntijuuden tehtävä tukea nuoria löytämään oma väylänsä koulutusmahdollisuuksien viidakossa tai vaihtoehtojen universumeissa on legitiimi ja perusteltu toimi. Järjestelmä on monelle monimutkainen ja ohjaajien työ toimia tulkkeina sekä välittäjinä nuorten ja koulutusjärjestelmän välillä sujuvoittaa siirtymiä ja auttaa nuoria suuntautumisissa. Tehtävänä on oikean nuoren yhdistäminen oikeaan palveluun (Vaissi 2019, 48)²⁰. Mitä pedagogiikkaan tulee, nuoret näyttävät tässä yhteydessä työmarkkinakansalaisina.

Edellä olen paikantanut Kasvun maisema -hanketta Ohjaamoiden avulla. Tähän voi vielä lisätä kiintoisan Anne Määtän ja Elisa Keskitalon (2014,

19 . Professori Jani Erolan vetämän Suomen Akatemian Strategisen tutkimuksen neuvoston rahoittaman mittavan Eriarvoisuuden torjuminen niukkuuden aikana – Tackling Inequalities in Time of Austerity (TITA) -hankkeen laajojen määrällisten väestötason aineistojen analyysin mukaan perhetausta vaikuttaa eniten yliopistokoulutukseen (tohtorin tutkinto on poikkeus), vain peruskoulun varaan jääminen on entistä enemmän muusta kuin perhetaustasta johtuvaa, toisen asteen koulutuksesta tulee entistä periytyvämpää, vanhempien koulutus on tärkeä selitys yliopistokoulutuksen vahvalle periytymiselle. Sen sijaan perhetaustalla on vähäinen vaikutus kaikilla muilla koulutustasoilla (mutta perhetausta vaikutus kasvaa keskiasteella). Koulutuksen periytyvyys on siis pääosin sosiaalisista tekijöistä johtuvaa. https://www.aka.fi/globalassets/33stn/tilaisuudet/2017/rt-poste-rit/6.8_tita_posteri.pdf (Luettu 19.8.2019.)

20 . Vaissi (2019, 48-49.) selostaa Mirja Määtän ja Sanna Aaltosen (2016) laatimaa kuvausta *ohjauksen dilemmasta*: Se ilmenee siinä, miten nuoret pyritään saamaan vapaaehtoisesti valitsemaan hyväksyttäväksi katsotut polut aikuisuuteen.

202) käyttämän erottelun ulkorinki / sisärinki. Määttä ja Keskitalo selvittävät artikkelissaan perusturvaa ja peruspalveluja pirstaleisessa palvelujärjestelmässä sekä palveluiden koordinaatiota ja palvelukynnyksiä alle 30-vuotiaiden nuorten syrjäytymisprosesseissa²¹. Ulkoringillä olevat palvelujärjestelmän toimijat päättävät suoraan tai epäsuorasti perusturvaetuksista ja peruspalveluista. Vaikka he ovat ulkoringillä, he ovat Määttän ja Keskitalon mukaan (2014, 202) niin sanotun *etulinjan* asiakaspalvelutyöntekijöitä. Asiakas joutuu olemaan heihin tai saa olla heihin yhteydessä, kun he tarvitsevat palvelua tai etuutta. Ulkoringin työntekijät siis toimivat portinvartijoina. Heillä on valta ohjata asiakas eteenpäin, mutta myös valta torjua hänen avuntarpeensa. Ulkoringillä tehdyt päätökset tai niiden puute vaikuttavat moniin etuuksiin tai palveluihin. Määttän ja Keskitalon tutkimuksen nuorten kannalta painavimmassa roolissa olivat terveyskeskuksen vastaanottovirkailijat, TE-toimiston ja Kelan asiakaspalvelijat sekä sosiaalitoimen etuuskäsittelijät.

Ulkoringin toimijat piirtyvät tässä jaottelussa ensisijaisina toimijoina, portinvartijoina. Heidän päätöksensä johdattaa asiakkaan sisäringin palveluihin. Sisäringin toimijoita ei siis pääse lähestymään ilman välikäsiä.

Määttä ja Keskitalo kirjoittavat (2014, 202): *”Siinä missä ulkoringin palvelut tai etuudet ovat peruspalveluja, sisäringin palvelut määrittyvät erityispalveluiksi. Sisärinkiin kuuluvat TYP²², sosiaalityö, psykiatriset palvelut sekä Kelan päätösvallassa olevat erityispalvelut, kuten kuntoutuksen eri muodot. Ulkoringin etuuskäsittelijä voi ohjata asiakkaan sosiaalityöntekijälle tarkempaan palveluverkoston kartoitukseen tai terveyskeskuksen vastaanottovirkailija lääkärille, jonka diagnoosin tai lähetteen perusteella myönnetään esimerkiksi mielenterveyspalveluja tai Kelan kuntoutusta.*

21 . Kumulatiivisista ongelmista kärsivät nuoret aikuiset: *”Tom Arnkilin ja kumppaneiden (2002, 188) tavoin määrittelemme kumuloituneet ongelmat moniolotteisiksi ongelmiksi, joiden kohdalla on vaikea nimetä, kenelle asia kuuluu ja mitä niiden kanssa tulisi tehdä. Yhteistä niille on, että pulmat koskettavat yhtäaikaaisesti useita asiantuntijoita ja sektoreita, mutta ne eivät yksin kuulu kenenkään vastuulle.”* (Määttä & Keskitalo 2014, 200.) Mitä edellä mainittuihin siloihin tulee, Määttä & Keskitalo (2014) saavat empiirisessä analyysissään, joka koski palvelujärjestelmän toimijoiden nuoria koskevia kuvauksia, esille kolme erilaista ohjausammattilaisen roolia. Ne nimettiin kopinottajiksi, siirtäjiksi, ja torjujiksi. Palvelujärjestelmän toimijat olivat Kelan, sosiaalitoimiston, terveyskeskuksen, työvoiman palvelukeskuksen tai työvoimatoimiston, mielenterveystoimiston sekä nuorisotyön edustajia. Silojen purkamisen kannalta tulos on sikäli rohkaiseva, että nuo kolme roolia *”näyttäytyvät enemmänkin henkilökohtaisena kuin sektori-kohtaisesti määräytyvänä toimintatapana”* (Määttä & Keskitalo 2014, 202).

22 . TYP eli työttömien palvelukeskus.

Ilmoittautuminen työttömäksi tehdään TE-toimistossa, josta asiakas voidaan ohjata myös erilaisiin aktivointitoimenpiteisiin.”

Olenko ihan väärässä, jos sijoitan Kasvun maiseman sisäringille ja Ohjauksen ulkoringille? Varmaa kuitenkin on, että ne kuuluvat väliportaan / välitason tukeen.

Kasvun maiseman pedagogiikassa ja valmennuskäytännössä on piirre, joka tekee sen erityisen varteen otettavaksi kohdejoukkonsa kannalta. Tavanomaisesti putoamisvaaran nuorille tarjotaan erilaisissa hankkeissa toimenpidearsenaalia, jota käyttöjulkisuudessa kutsutaan aktivoinniksi ja vaikka keppi-porkkanamalliksi. Kriittisessä yhteiskuntatutkimuksessa puhutaan aktivoinnin yhteydessä paljon yksilöön keskittyvistä tekniikoista, joiden avulla valmennuksissa pyritään parantamaan kohdejoukon nuorten työmarkkina-avalmiuksia. Tämä nähdään kriittisissä tutkimussuuntauksissa ”kilpailukykyä korostavaan yhteiskuntaan sopivien subjektien muokkaamisena” ja olosuhteisiin sopeutumisenä (Brunila & Ryyänen 2017; Vaissi 2019). Kysymys nuorten opiskelumotivaatiosta on tässä kohdassa paljon esillä.

On luontevaa ajatella, että opintojen takkuaminen ja keskeyttäminen liittyvät keskeisesti opiskelijan motivaatioon niin että se nähdään vain yksilöön palautuvana yksilön omana psykologisena seikkana tai psykisenä piirteenä. Valtaosa motivaatiokirjallisuudesta ja sitä koskevasta tutkimuksesta kuuluu psykologian alaan. Seuratessani Kasvun maiseman eri pajojen valmentajien raportointia omasta työskentelystään hanketapaamisissa olen kiinnittänyt huomiota siihen, miten motivaatiokysymyksiä käsitellään ryhmäilmion kautta. Motivaatiota on kerrottu purettavan yhdessä pajan / pajojen vertaistaloustumissa. Tällainen tapa keskustella ja puhua yhdessä motivaatio-ongelmista tarkoittaa motivaatioon liittyvien kontekstien laajentamista vertaistyöstön keinoin (vrt. Kaznelson 2017). Vertaistyöstö voi olla voimaannuttavaa ja lienee ollutkin, koska esimerkiksi Vivo -pajan tulos tiedotettiin Hankkeen tiedotteessa seuraavasti: *”Nuorten opinnot ovat olleet ennen valmennusryhmään tuloa syystä tai toisesta keskeytyneinä. Keskimäärin kolmen kuukauden valmennusjakson jälkeen noin 85 % osallistuneista nuorista on sijoittunut takaisin opintoihin tai muuten positiivisesti.”*²³ Sosiologina on helppo kommentoida ja muotoilla, että ryhmään tukeutuva työtapa avaa motivaation syntyminen ja rakentumisen sosiaalisena prosessina. Kekseliästä. Motivaatiota voi avata myös yhteisenä oppimisprosessina.

23 . Kasvun maisema Tiedote Kevät 2019

Hanna Kortteinen kirjoittaa toisaalla tässä julkaisussa oppimisvaikeuksista ja oppimiseen vaikuttavien tekijöiden tunnistamisesta. Hän on kollegojensa kanssa myös haastatellut 50 Kasvun maiseman pajoihin osallistunutta nuorta. Hän viittaa tekstissään pitkittäistutkimusaineistoihin, jotka osoittavat, että lapsuuden oppimisvaikeuksista riippumatta hyvä sosiaalinen toimintakyky on yhteydessä sekä korkeampaan koulutusasteeseen että pitkäaikaistyöttömyydeltä välttymiseen. Kortteinen pohtii myös tekijöitä, jotka ovat yhteydessä ”korkeampaan koulutustasoon” oppimisvaikeuksista huolimatta. Hän nostaa esille lasten ”paremman emotionaalisen hyvinvoinnin” ja ”toimivat coping-keinot”. Coping-keinoiksi Kortteinen mainitsee ”vähäisen välttämiskäyttäytymisen suhteessa tehtäviin”²⁴. Coping -keinot ovat siis selviytymiskeinoja, joskus tällaisissa yhteyksissä puhutaan myös tilanteenhallintakeinoista. Kyse on tietoisesta toiminnasta - pohdinta, harkinta, järkeily, keskustelu, päättely, mutta kuvio käsittää myös toiminnallisen ulottuvuuden.

Sosiologina harrastan usein liiteripsykologiaa ja sellaisena sanoisin tähän, että tämän muistuttaa nykyisin suosittua resilienssiä koskevaa keskustelua. Resilienssi voi tarkoittaa yksilön toimintakyvyn piirrettä, selviytymis- ja sopeutumiskykyä ennakoimattomissa, yllättävissä muutostilanteissa²⁵. Resilienssi voi myös viitata yhteisölliseen ulottuvuuteen, esimerkiksi työyhteisön kykyyn ratkoa yhdessä toimintatapoja jonkin kriisin yhteydessä²⁶. Jälkimmäinen on selvästi sosiaalisen kudoksen ja siten mm. ryhmädynaamisen osaamisen kysymys. Tästä on taas tehtävissä

24 . Tuo vähäinen ”välttämiskäyttäytyminen” ei sano maallikolle paljoakaan. Psykologian alalla coping-mallien ja teorioiden avulla pyritään selittämään sitä, miten ihminen kykenee traumaattisen, stressaavan tai kuormittavan kokemuksen jälkeen palautumaan ja jatkamaan elämää. Vaikka kyse on vaikeaselitteisestä asiasta, selviytymiskeinot voidaan määritellä jatkuvasti muuntuviksi tiedollisiksi (kognitiivisiksi) ja toimintaan suuntautuviksi pyrkimyksiksi käsitellä ihmisen voimavaroja kuluttavia tai ylittäviä ulkoisia ja sisäisiä vaatimuksia. Käsittelyllä pyritään vähentämään, hallitsemaan tai sietämään näitä vaatimuksia. (Sinkkonen, Toivola & Vuorinen 2018, 10.)

25 . Suomen Mielen terveysseuran Mieli -saitilla vastataan kysymykseen ”(m)itä resilienssi on? ”Selviytymisestä vakavasta sairaudesta, kuten muistakin vastoinkäymisistä auttaa resilienssi, eli psyykinen palautumiskyky.” <https://mieli.fi/fi/mielen terveys/vaikeat-el%C3%A4m%C3%A4ntilanteet/sairastuminen-voi-olla-kriisi/mit%C3%A4-resilienssi> (Luettu 16.8.2019.)

26 . Työterveyslaitoksen nettisivulta: ”Työ vaatii tekijältään ja työyhteisöltä joustavuutta, soveltamista ja ennakoitua eli resilienssiä. Nämä ominaisuudet ovat tärkeitä, sillä käytännössä asiat harvoin menevät juuri niin kuin suunniteltiin. On tavallista, että työssä ratkotaan päivittäin useita yllättäviä pulmatilanteita.” <https://www.ttl.fi/tyoyhteisoyon-kehittaminen/mita-on-resilienssi/> (Luettu 16.8.2019.)

pedagoginen johtopäätös, joka koskee ryhmäosaamisen tärkeyttä. Alleviivaan siis coping-taitojen sekä resilienssin sosiaalisia kytköksiä ja siten individualistisen ihmiskäsityksen ylittämistä. Mitä kaikkea tämä tarkoittaa hankepedagogiikkojen todellisuutena, olisi kunnollisen ja ison monitieteisen tutkimuksen arvoinen asia. Individualistinen ihmiskäsityksen ylittäminen on tärkeää, koska nuorten työllistettävyyden rakenteellinen kysymys eikä yksilön henkilökohtaiseen vajavaisuuteen kytkeytyvä ominaisuus. Lisäksi on alleviivattava oppimisen sosiaalista ja yhteistoiminnallista luonnetta. Kasvun maiseman hankepedagogiikan käytännöthän voidaan luonnehtia sellaisiin kuuluviksi.

Välityömarkkinat

Usein sanotaan, että Suomi on verraten pieni teknologiaan satsaava työn yhteiskunta, joka elää viennistä²⁷. Siksi meidän on satsattava korkeaan työn tuottavuuteen ja osaamiseen. Samaan hengenvetoon sanotaan, että Suomen työmarkkinoilla valitsee krooninen vaje osaajista. Suomes- ta puhutaan myös maailman onnellisimpana kansakuntana. Oma vään- nökseni jälkimmäisestä on tämä, että me olemme maailman onnellisin kansakunta, mutta emme tiedä sitä itse. Ensin mainittua etenkin EK:n, Elinkeinoelämän Keskusliiton hellimää Suomi-kuvaa huippuosaamisen ja huippusuorittamisen yhteiskuntana sopii kyllä vähän leppoistaa. Ilman leppoistamista kilpailemme itsemme vielä hengiltä.

Käsitykseni syrjäytymisestä – tai mitä termiä käyttäisimmekin – on yksinkertainen. Kaikki eivät sovi teknologisesti väkevään työproses- siin. Voi puhua isoista osaamisvaateista (teknologiat, sosiaalisuudet, menestyjän identiteettivalmiudet ja itsensä pätevänä esittämiset). Kaikki eivät edes halua osallistua tehokkuusyhteiskunnan suori- tusvoittoiseen elämään, joka panee yksilöt tähtäämään alati hui- pulle ja vain huipulle menestymään. Suuri osa väkeä tyytyy riittävän hyvään yritykseen elämän sarjoilla. Teknologisesti väkevä työpro- sessi tarkoittaa esimerkiksi sitä, että ollaksesi hyvä työntekijä suo- malainen perinteinen nöyrä työeetos ei riitä. On osattava paremmin ja tehtävä nopeammin, on kehitettävä työkykyään, osaamistaan ja taitojaan elinkautisesti. Työmarkkinat ovat niin ikään koulutusinten- siivisiä, työmarkkinoille on harvoin asiaa hakemaan jotain nimen- omaista työtehtävää ilman soveliaista tutkintoa. Näin on, vaikka itse osaaminen rakentuu konkreettiseksi työtehtävien ja työyhteisöjen

27. Osaava ja luova Suomi : Opetus- ja kulttuuriministeriön tulevaisuus katsaus. <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/75520> (Luettu 1.8.2018.)

työnjakoperustaisiksi roolitehtävien suorituksiksi usein tavallisesti vasta työprosessin kuluessa, työyhteisön käytäntöarkkitehtuureissa.

Työprosessien digitalisoitumisen ja teknologiavetoisuuden trendin myötä on kehkeytynyt myös toinen trendi. Kasvatus- ja sosiaalisatojärjestelmän monet toimijat (pedagogit, aikuisasiantuntijat) kamppailevat oppilaiden moninaisten ja laaja-alaisten oppimisvaikeuksien ja nuorten psykososiaalisten oireiden kanssa sekä koettavat sopeutua niihin. Taustalla on usein sosiaalisen liittymisen ongelmia. Repeämiset näyttämölistyvät erityisesti peruskoulun jälkeen. Pulmat kertautuvat työmarkkinoilla. NEET-keskustelua avataan harvoin tästä näkökulmasta. Sen sijaan palvelujärjestelmän toimijoiden normireaktio on sujuvoittaa nuorten siirtymiä. Entä jos meillä onkin krooninen kuvio, että (näille) nuorille ei ole tarjota työmarkkinoilla palkkatyön puitteissa paikkaa heille, minne siirtyä? Miten (nämä) nuoret työllistyisivät?

Edellä on kuvattu väliportaana tai välitason tukea. Miten noiden tasojen / portaiden toimien yksilöön suunnattujen toimenpiteiden lisäksi viritettäisiin rakenteellisempia ratkaisuja? Voisiko asiaa – nuorten työllistymistä - avata välityömarkkinoiden avulla?

Mitä välityömarkkinat sitten tarkoittavat? Vates Säätiön sivustolla²⁸ välityömarkkinat määritellään seuraavalla tavalla:

”Välityömarkkinoilla tarkoitetaan työttömyyden ja avointen työmarkkinoiden välissä olevia palveluita, kuten palkkatuetta työtä, työkokeilua, valmennusta, koulutusta sekä työpajatoimintaa, joiden avulla pyritään työmarkkinoille. Sillä tarkoitetaan myös ns. aktiivista sosiaalipolitiikkaa, jossa esimerkiksi kuntouttavan työtoiminnan avulla ja sosiaalihuoltolain mukaisella työtoiminnalla pyritään pitämään yllä ihmisen toimintakykyä ja parantamaan elämänhallintaa. Niitä voivat olla myös erilaiset matalankynnyksen palvelut.”

Osaan ennakoida vastalauseita ja kritiikkiä: Välityömarkkinat ja niiden toimet on varattu vaikeasti työllistettäviä aikuisia varten. Lisäksi epäilijät voivat yrittää argumentoida, että nuorten, vaikka NEET-nuorten laittaminen samaan välityömarkkinoiden koriin on nuoria stigmatisoiva, siis leimaava menettely. Epäilijät voivat väittää, että jo kymppiluokilla

28. <https://www.vates.fi/tietopakettit/aluepaattajat/valityomarkkinat.html> (Luettu 8.8.2019.) Katso myös Tarja Filatovin vuonna 2013 laatima selvitys (TEM 2013).

on nuorten keskuudessa luuseri-leima²⁹. En kuitenkaan luovuttaisi. Vä-
lityömarkkinat voidaan ymmärtää laajasti, esimerkiksi eri toimijoiden
alueellisena yhteistyönä. Tällöin välityömarkkinat kattavat kuntien työ-
lisyysspalvelut, työllisyshankkeet, ESR-hankkeet ja työllisyyspoliittiset
avustukset. Välityömarkkinoiden toimijat voivat hyödyntää sosiaalisen
yrittämisen ja yhteiskunnallisen yrittäjyyden mahdollisuuksia. Näin on
tapahtunutkin³⁰.

Lopuksi

Mennee ehkä maalin ohi puhua ohjaamoiden ja Kasvun maisema -hank-
keen yhteydessä välityömarkkinoista sellaisenaan. Olen ottanut välityö-
markkinat esiin rakenteellisten teemojen vertauskuvana. Aina ja kaikille
ei riitä se, että neuvokkaat uuden valmennus- ja ohjausasiantuntijuuden
toimijat sujuvoittavat nuorten siirtymä, jos palkkatyötä ei vain kaikille
riitä. Ehkä keskusteluun ja isojen ratkaisuihin tarvitaan uusi fokus. Tarja
Filatov kirjoitti Vatesin blogiin 2015³¹:

*”Nykyisin trimmataa työtöntä työmarkkinoiden tarpei-
siin, mutta ei niinkään mietitä, millä keinoilla työelämää
voitaisiin trimmata sellaiseksi, että vaikeammin työllisty-
vätkin voisivat antaa työpanoksensa yhteiskunnan hyväksi.
Tässä tarvitaan kulttuurimuutos.”*

Yritän kuvitella mahdolltomia ja hamuilla jotain määrittelemätöntä, eri-
laisen (sosiaalisen ja yhteiskunnallisen) yrittämisen joustavia taskuja ja
huokoisuutta supertuottavuuden ehdoilla pyörivään normityöelämään.
On pulmallista ottaa nykyinen työelämä annettuna. Välitason ja välipor-

29 . Minua informoitiin tuollaisesta leimasta taannoin kollegani Fb -seinän keskustelussa,
jossa käsiteltiin Rinteen hallituksen ohjelmaan kuuluvaa esitystä oppivelvollisuuden nos-
tamisesta 18 vuoden ikään. Siinä keskustelussa esitettiin, että institutionalisoivat toimet,
jotka suunnattaisiin vain koulupudokkaisiin ja toisen asteen (nuoriin) opiskelijoihin muo-
dostavat kanavan, joka väntyy luuseri-stigmaksi kuten kymppiluokille on käynyt. Minua
moiset stigmapuheet hämmästyttivät etenkin tilanteessa, jossa tehoyhteiskunnasta voi
kuka vaan pudota. Myös koulutetun vanhemman lapsi voi osua takkuileviin siirtymiin. Pu-
toamisen mahdollisuushan on varattu kaikille, myös menestyksen eetoksen sisäistäneelle
keskiluokkaiselle urakeskeiselle suorittajalle. Keskiluokan eetoksesta: katso Barbara Ehren-
reichin kirja (1989) keskiluokan hillitystä ahdistuksesta.

30 . Katso Välityömarkkinoiden yhteistyöryhmä. <http://www.valityomarkkinat.fi/yhteistyoryhma.html> (Luettu 19.8.2019.)

31 . https://www.vates.fi/media/julkaisut_artikkelit_lehdetyms/kk_lehdet/vates_valityomarkkinat_xtra_2015_web.pdf (Luettu 8.8.2019.)

taan tuen nuoria varten ja heidän kaltaisiaan varten tarvitaan sekä monipuolista että monimuotoista työpaikkatarjontaa. Tarvitaan räätälöityjä työyhteisöjä, *learning by doing*-työpedagogiikkaa, inhimillisempää menoa säällisin työehdoin, mikä sallii myös muun kuin supertuottavuuden. Sosiaaliset yritykset ja yhteiskunnalliset yritykset, jotka luovat itse työpaikkoja voisivat olla ratkaisu, mutta se toimintamalli on jotenkin hyytynyt. Miksi? Miksi tuota käyttöliittymää ei tutkita ja kokeilla kunnolla?

Kestävää kasvua ja työtä 2014–2020 Suomen rakennerahasto-ohjelma veteele viimeisiään. Lobbarit ja toimijat, jotka ovat kiinnostuneita nykyistä inklusiivisempien työmarkkinoiden luomisesta, voisivat liittyä yhteen ja mahdollistaa seuraavan rakennerahasto-ohjelman linjauksiin niin että sellaiset kokonaisvaltaiset hankkeet ja sosiaaliset innovaatiot ovat mahdollisia, missä väliportaan / välitason tuki käsittää myös työllistävän liittymän.

On myös mahdollista valmistella ja hahmotella talouspoliittisen viitekehysten tasolla vaihtoehtoja. Vallitseva suomalainen syrjäytymiskeskustelu liittyy sitkeästi työllistymiseen ja työmarkkinoihin. Me-säätiön Ulla Nord, iloitsi Fb -seinällään 28.9.2018: *”Tänään meillä on tilastojen mukaan 60 191 syrjässä olevaa nuorta. Luku on vähentynyt lähes 6000 hengellä ja tämä johtuu ennen kaikkea myönteisestä talouskehityksestä ja nuorten työttömyys on laskenut upeasti 15 % vuodessa.”*

Kysymys kuuluu, miten lisätään työpaikkoja. Ehkä vaihtoehdot voi kärjistää äärimmillen: on markkinafundamentalistinen maisema ja on hyvinvointivaltiolliseen säätelyyn perustuva inklusiivinen, kovaa kapitalismia inhimillistävä linja. Nordean silloinen pääekonomisti Aki Kangasharju esitteli uutta kirjaansa 30.9.2018 (Yle Suomi). Kangasharju julisti, että Suomeen tarvitaan toimivat halpatyömarkkinat: ei minimipalkkaa, joustavaa sopimista niin että ay-liike ei pääse määrittelemään työehtoja, nollatyösopimuksia, niin että yritykset voivat työllistää työntekijöitä nykyistä huomattavasti halvemmin.

Toisen linjan vaihtoehtoista tällä haavaa kiinnostavin nousija on käsittääkseni kuuden tunnin työaika, siis työviikon ja työajan lyhentäminen. Sen vaikutuksena palkkatyön kokonaisvolyymiä voi jakaa nykyistä huomattavasti useammalle tekijälle. Idea ei ole uusi. Se esitettiin esimerkiksi tulevaisuuden tutkimuksen konferenssissa Oslossa 1967. Konferenssin vaikutusvaltainen julkaisu *Mankind 2000* (Jungk & Galtung 1969) on levinnyt laajalle. Työaika on lyhennetty monissa yhteiskunnissa. Ranskassa säädettiin laki siirtymisestä 35 tunnin työviikkoon ja seitsemän tunnin

työpäivään, mikä tuli voimaan vuoden 2000 alussa. Venäjällä valmistel-
laan siirtymistä nelipäiväiseen työviikkoon³². Myös Uudessa-Seelannissa
on kokeiluja³³. Tiedän että Ranskan kokemukset ovat olleet ristiriitaiset
ja että aiheeseen liittyy muutenkin kriittistä keskustelua (Böckerman
1998).

Miksi nostan tällaisen kiistanalaisen idean esiin? Siksi että yhteiskun-
nallinen murros, jota globaalisti elämme pakottaa pohtimaan monia
vaihtoehtoja, joiden avulla kippo pysyisi edes jotenkin pinnalla ja kaikki
sen matkaajat airoissa. Ajatus työajan lyhentämisestä on täysin päinvas-
tainen kuin mitä suomalaisen talouspoliittinen perusajattelu (talouskuri)
on 1990-luvun lamasta lähtien Suomessa noudattanut. Sen ajattelun
puhtain hedelmä oli taannoisen Juha Sipilän hallituksen KIKY-sopimus,
jossa muiden muassa lisättiin työaikaa vastikkeettomasti. Toimen tausta-
oletusten joukossa lienee ollut Milton Friedmanin monetarismiin liittyvä
niin sanotun luonnollisen työttömyyden ylläpito. Makrotaloustieteelli-
sessä keskustelussa esiintyy näillä tienoilla termilyhenne NAIRU (engl.
non-accelerating inflation rate of unemployment), jolla tarkoitetaan teo-
riaa alhaisimmasta työttömyysasteesta, joka voidaan saavuttaa inflaatio-
ta kiihdyttämättä (Mitchell & Muysken 2008). Työttömyyttä säädellään
ja pidetään yllä inflaation estämiseksi. Niinpä täystyöllisyys ei kuulu lain-
kaan tällaisen talouspolitiikan tavoitteisiin. Monetarismi on siis taluspo-
litiikkaa, joka tuottaa syrjäytymistä.

Paljon pystytään siis tekemään, jos tahdotaan. (1) Pedagogisesti neu-
vokasta valmennus- ja ohjaustoimintaa. Kasvun maisema antaa siihen
malleja sekä hyviä käytäntöjä. (2) Välityömarkkinoiden virittelyä sosiaa-
lisen ja yhteiskunnallisen yrittäjyyden suuntiin. Muokataan rakennera-
hasto-ohjelmat tätä varten tarpeellisella tavoin. (3) Täystyöllisyyden
tavoittelua työaikaa lyhentämällä ja sellaiseen tähtäävän (ei-monetaristi-
sen) talouspolitiikan avulla. Nämä edellyttävät yhteiskuntapolitiikan uu-
distamista. Sellaisen tekemiseksi huudetaan tässä lopuksi suomalaisen
komitealaitoksen parhaat perinteet apuun parlamentaarisen komitean
asettamiseksi. Sen työnimi olkoon Murros-komitea.

32 . <https://www.kauppalehti.fi/uutiset/kl/b0244b70-dc10-4f5e-8d7a-c95f3a9eb98e?re-f=ampparit%3A4cfd&fbclid=IwAR1VS46EsuTDdGIGMCnEiHsvHHsKLLA-7aYKYiEmfFck-2FhtH-w7ZAdlKNY> (Luettu 20.8.2019.)

33 . <https://www.theguardian.com/world/2018/jul/19/work-less-get-more-new-zealand-firms-four-day-week-an-unmitigated-success?fbclid=IwAR0TaMcsZbe9z7Kii7t6iZDIsgEXPCnmckNXroz3b9R3Z533-MPR3MNPuXw> (Luettu 20.8.2019.)

Kuten tämän tekstin ensimmäiset rivit lukenut muistaa, Tommi Tolmunen ehdotti peruskouluihin lisää ”psykkareita”. Sosiologina vastaan siihen ja kaikkeen muuhunkin: asetetaan komitea. Mutta ei millainen komitea tahansa eikä kenen kanssa tahansa vaan tähän päivään ja käyttäntöosaajat mukaan ottava viritetty avoimen hallinnon dialoginen liittymä (Hoikkala & Kiilakoski 2018).

LÄHTEET

- AALTONEN, SANNA & KIVIJÄRVI, ANTTI (2017) HYVINVOINTIPALVELUT JA NUORET AIKUISET – OHJAUSTA MONIMUTKAISISSA SIIRTYMISSÄ. TEOKSESSA AALTONEN, SANNA & KIVIJÄRVI, ANTTI (TOIM.) NUORET AIKUISET HYVINVOINTIPALVELUJEN KÄYTTÄJINÄ JA KOHTEINA. HELSINKI: NUORISOTUTKIMUSVERKOSTO. NUORISOTUTKIMUSSEURA, JULKAISUJA 198, 7-24.
- ARNKIL, TOM & ERIKSSON, ESA & ARNKIL, ROBERT (2002) PALVELUIDEN DIALOGINEN KEHITTÄMINEN KUNNISSA. SEKTORIKESKEISYYDESTÄ JA PROJEKTIN KAAOKSESTA JOUSTAVAAN VERKOSTOINTIIN. STAKES RAPORTEJA 253. HELSINKI: STAKES, 2002.
- BRUNILA, KRISTINA & RYNNÄNEN, SANNA (2017). NEW RULES OF THE GAME: YOUTH TRAINING IN BRAZIL AND FINLAND AS EXAMPLES OF THE NEW GLOBAL NETWORK GOVERNANCE. JOURNAL OF EDUCATION AND WORK, 30(4), 353–366.
- BÖCKERMAN, PETRI (1998) TYÖN JAKAMINEN JA TYÖLLISYYS. EUROOPPALAISIA KOKEMUKSIA. HELSINKI: PALKANSAAJIEN TUTKIMUSLAITOS. TUTKIMUSSELOSTEITA 145. https://www.labour.fi/?wfpb_dl=1621 (LUETTU 20.8.2019.)
- CÔTÉ, JAMES, E. (2014) YOUTH STUDIES: FUNDAMENTAL ISSUES AND DEBATES. BASINGSTOKE: PALGRAVE MACMILLAN.
- EHRENREICH, BARBARA (1989) FEAR OF FALLING. THE INNER LIFE OF THE MIDDLE CLASS. NEW YORK: PANTHEON BOOKS 1989.
- EROLA, JANI & LEHTI, HANNU (2017) KOULUTUKSEN PERIITYVYYS JA TASA-ARVO. https://www.aka.fi/globalassets/33stn/tilaisuudet/2017/rt-posterit/6.8_tita_posteri.pdf (LUETTU 19.8.2019.)
- HOIKKALA, TOMMI (1989) NUORISOKULTTUURISTA KULTTUURISEEN NUORUUTEEN. HELSINKI: GAUDEAMUS.
- HOIKKALA, TOMMI (1993) KATOAAKO KASVATUS, HIMMENEKÖ AIKUISUUS? AIKUISTUMISEN PUHE JA KULTTUURIMALLIT. JYVÄSKYLÄ: GAUDEAMUS.
- HOIKKALA, TOMMI & KIILAKOSKI, TOMI (2018) DIGITALISAATION PEDAGOGIIKKA JA JATKUVAN OPPIMISEN RISTIRIIDAT. TEOKSESSA KOULUTUKSEN DIGILOIKKA – MITEN ONNISTUMME SUOMALAISTEN OSAAMISEN PÄIVITTÄMISESSÄ. HELSINKI: TEOLLISUUDEN PALKANSAAJAT TP RY. EDISTYS RAPORTTI 01, 12-53.
- HOIKKALA, TOMMI & PAJU, PETRI (2002) NUORISOPOLITIIKKA JA SUKUPOLVIEN EHDOT. TEOKSESSA SILVENNOINEN, HEIKKI (TOIM.) NUORISOPOLITIIKKA SUOMESSA 1960–LUVULTA 2000-LUVULLE. HELSINKI: NUORISOTUTKIMUSVERKOSTO / NUORISOTUTKIMUSSEURA, JULKAISUJA 29, 14–31.
- JUHILA, KIRSI (2006) SOSIAALITYÖNTEKIJÖINÄ JA ASIAKKAINA. SOSIAALITYÖN YHTEISKUNNALLISET TEHTÄVÄT JA PAIKAT. TAMPERE: VASTAPAINO.
- JUNGK, ROBERT AND GALTUNG, JOHAN (1969) MANKIND 2000. OSLO: UNIVERSITETSFORLAGET AND LONDON: ALLEN & UNVIN.
- JÄRVINEN, TERO & VANTTAJA, MARKKU (2013) KOULUPUDOKKAIDEN TYÖURAT. VUOSINA 1985 JA 1995 KOULUTUKSEN JA TYÖN ULKOPUOLELLA OLLEIDEN NUORTEN URAPOLKUJEN VERTAILUA. YHTEISKUNTAPOLITIIKKA 78 (5), 509-519.
- KAUTTO, TIUIJA, KORPILAURI, TITTA, PUDAS, MARJA & SAVONMÄKI, PASI. (2017) OHJAAJOJEN SYNTY JA KEHITTÄMISHAASTEET. TEOKSESSA MIRJA MÄÄTTÄ (TOIM.) UUTTA AURINGON ALLA? OHJAAJAT 2014-2017 JYVÄSKYLÄ: KOHTAAMO-HANKE (ESR), KESKI-SUOMEN ELY-KESKUS, 14-20.
- KATZNELSON, NOEMI (2017) RETHINKING MOTIVATIONAL CHALLENGES AMONGST YOUNG ADULTS ON THE MARGIN. JOURNAL OF YOUTH STUDIES 20 (5), 622–639.
- KURKI, LEENA (2000) SOSIOKULTTUURINEN INNOSTAMINEN. TAMPERE: OSUUSKUNTA VASTAPAINO.
- LAPPALAINEN, SIRPA, MIETOLA, REETTA & LAHELMA, ELINA (2010) HAKEMISEN PAKKOA, TIEDONMURUJA JA

- ITSEYMMÄRRYSTÄ: NUORTEN KOULUTUSVALINNAT JA OPPILAANOHAUS. NUORISOTUTKIMUS 2010 (1), 39–55.
- LEHTIMÄKI, NIKLAS (2018) "AIKUISUUS ON AINA JOTAIN, MITÄ SULLA EI OLE"
AIKUISTUMISEN KULTTUURISEN MALLITARINAN MURTUMAT PIDENTYNEESSÄ NUORUUDESSA. PRO GRADU -TUTKIELMA.
SOSIOLOGIA. YHTEISKUNTATIEDEIDEN JA FILOSOFIAN LAITOS, JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO, SYKSY 2018.
- MITCHELL, WILLIAM & MUYSKEN, JOAN (2008) FULL EMPLOYMENT ABANDONED:
SHIFTING SANDS AND POLICY FAILURES. UK: EDWARD ELGAR.
- MÄÄTTÄ, ANNE & KESKITALO, ELISA (2014): ULKORINGISTÄ SISÄRINKIIN.
KUMULOITUNEISTA ONGELMISTA KÄRSIVÄT NUORET AIKUISET PIRSTALEISESSA PALVELUJÄRJESTELMÄSSÄ
YHTEISKUNTAPOLITIIKKA 79(20),197-172.
- MÄÄTTÄ, MIRJA & AALTONEN, SANNA (2016) BETWEEN RIGHTS AND OBLIGATIONS –
RETHINKING YOUTH PARTICIPATION AT THE MARGINS. INTERNATIONAL JOURNAL OF SOCIOLOGY AND SOCIAL POLICY,
36(3/4), 157–172.
- MÄÄTTÄ, MIRJA & ASIKAINEN, ELINA & SAASTAMOINEN, MIKKO (2016)
TUKEMINEN JA PAKOT NUORTEN VAIKEUTUNEISSA KOULUTUSSIIRTYMISSÄ. NUORISOTUTKIMUS 34 (1), 18-34.
- MÄKINEN, SANNA & TERHI HALONEN (2017) JANUSKASVOINEN PORTINVARTIJA:
OHJAUS TUKENA JA KONTROLLINA JULKISISSA PALVELUISSA. TEOKSESSA AALTONEN, SANNA & KIVIJÄRVI,
ANTTI (TOIM.) NUORET AIKUISET HYVINVOINTIPALVELUJEN KÄYTTÄJINÄ JA KOHTEINA. HELSINKI:
NUORISOTUTKIMUSVERKOSTO. NUORISOTUTKIMUSSEURA, JULKAISUJA 198, 151-172.
- SINKKONEN, JYRI & TOIVOLA, SUVI & VUORINEN, ELINA (2018) COPING-KEINOT TUTUKSI.
ITSETUNTEMUS SOSIONOMIN TYÖHYVINVOINNIN TUKENA. METROPOLIA AMMATTIKORKEAKOULU. SOSIONOMI AMK.
SOSIAALIALA. OPINNÄYTETYÖ. [https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/142462/
Sinkkonen_Jyri.pdf?sequence=1&isAllowed=y](https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/142462/Sinkkonen_Jyri.pdf?sequence=1&isAllowed=y) (LUETTU 16.8.2019)
- SUOMINEN, RIIHTA (2019) VIRKATEKSTIN KÄYTETTÄVYYS.
PÖYTÄKIRJASTA VERKKOTEKSTIKSI JA SOSIAALISEN MEDIAN PÄIVITYKSEKSI. TAMPERE: TAMPEREEN YLIOPISTON
VÄITÖSKIRJAT 97.
- TEM (2013) SELVITYSTYÖ VÄLITYÖMARKKINOIDEN MAHDOLLISUUKSISTA TUKEA VAIKEASTI TYÖLLISTYVIEN TYÖELÄMÄÄN
OSALLISTUMISTA JA TYÖMARKKINOILLE PÄÄSYÄ. SELVITYSHENKILÖ TARJA FILATOVIN RAPORTTI TYÖMINISTERI LAURI
IHALAISELLE 2013. TEM RAPORTTEJA 7/2013. [https://tem.fi/documents/1410877/2872337/
Selvitysty%C3%B6v%C3%A4lity%C3%B6markkinoiden+
mahdollisuuksista+tukea+vaikeasti+ty%C3%B6llistyvien..25012013.pdf](https://tem.fi/documents/1410877/2872337/Selvitysty%C3%B6v%C3%A4lity%C3%B6markkinoiden+mahdollisuuksista+tukea+vaikeasti+ty%C3%B6llistyvien..25012013.pdf) (LUETTU 8.8.2019.)
- VAISSI, VIIVI (2019) NUORET JA OHJAUSASIAANTUNTIJAT HAAVOITTUVUUDEN EETOKSESSA. OHJAAMO DISKURSIIVISENA
KÄYTÄNTÖNÄ. PRO GRADU -TUTKIELMA. HELSINGIN YLIOPISTO KASVATUSTIETEELLINEN TIEDEKUNTA YLEINEN JA
AIKUISKASVATUSTIEDE. HUHTIKUU 2019.

KASVUN MAISEMA –HANKKEEN TYÖELÄMÄVALMENNUS

Mitä työelämävalmennus on?
Ilmiöitä työelämävalmennuksen taipaleelta

KIRJOITTAJA: Anne Liukkonen

KOULUTUS: FM, aikuiskouluttaja, neuropsykiatrinen valmentaja

TYÖKOKEMUS: Erilaisissa työllistymistä edistävissä tehtävissä mm. ohjaajana, ammatillisena kuntoutusohjaajana sekä työelämäasiantuntijana. Näiden lisäksi työhistoriaa opetus-, koulutus- ja valmennustehtävissä (työ- ja uravalmennus sekä neuropsykiatrinen valmennus), sekä toiminnanjohtajana, suunnittelijana ja yrittäjänä.

TEHTÄVÄ HANKKEESSA: Ohjaaja, suunnittelija

NÄKÖKULMA: Minulle keskeiseksi työtä ohjaavaksi teemaksi on noussut erilaisten tilanteiden taustalla vaikuttavien tekijöiden löytäminen ja kokonaisuuden ymmärtäminen. Nuoren tarpeiden tunnistaminen määrittää työmme vaikuttavuuden. Hanketyön erityispiirteet tuovat työhön mukanaan mielenkiintoisia ilmiöitä.

KIRJOITTAJA: Heidi-Johanna Rannos

KOULUTUS: Koulunkäyntiavustaja, Viittomakielen ohjaaja, Lasten ja nuorten erityisohjaaja ja Kuntoutuksen ohjaaja

TYÖKOKEMUS: Eri ikäisten ja erilaisten asiakasryhmien parissa, erilaisissa ympäristöissä kuten varhaiskasvatus, peruskoulu, ammatillinen koulutus, erityisammattikoulu, autismikuntoutus, lastensuojelu sekä erilaiset aistivammaisten leirit.

TEHTÄVÄ HANKKEESSA: Projektisuunnittelija

NÄKÖKULMA: Näkökulmani niin työssä kuin kirjoittaessa on nuoren tilanteen kokonaisvaltainen kartoittaminen sekä nuoren vahvuuksien löytäminen, kuntouttavalla työotteella.

Mitä Työelämävalmennus on?

Kasvun maisema -hankkeessa toimii Työelämävalmennus, jossa keskitytään ohjaamaan nuoria työelämän polulle. Työelämävalmennuksen kohderyhmänä ovat ammatillisista opinnoista juuri valmistumassa olevat tai juuri valmistuneet, työelämään pyrkivät nuoret.

Työelämävalmennus tarjoaa nuorille kokonaisvaltaista tukea työelämäkontekstissa. Nuorille tarjotaan heidän haasteidensa juurisyiden kartoitusta tarvittaessa sekä tukea omien erityistarpeiden kanssa elämiseen. Tukitoimet ja ohjaus ovat nuorille ilmaisia.

Saamme työskennellä hankkeessa ilman status-ta; olemme Heidi-Johanna ja Anne ja pohdimme yhdessä nuoren kanssa, voisiko meidän osaamisestamme olla hänelle hyötyä. Meillä on myös mahdollisuus tukea ja auttaa.

Toiminnan tavoitteena on ymmärtämiseen pyrkivä ja oman toiminnan merkityksellisenä näkevä nuori, jolla on suhteessa itseensä mahdollisuuskeskeinen ajattelu.

Etsimme hankkeen aikana maineeltaan hyviä ja yhteiskunnallisissa arvoissaan esimerkillisiä yrityksiä nuorten työllistymistä edistäviksi valmennuspaikoiksi. Yrityksen näkökulmasta valmennuksen tavoitteena on hyvin tehtäviinsä valmennettu ja osaava nuori työntekijä, jolla on työkykyä tukevat elämänhallinnan taidot.

Keskeisenä tehtävänä näemme sen, että hanketoiminnan myötä nousutta dataa käytetään hyväksi sidosryhmätyöskentelyn lujittamisessa ja kehittämisessä. Hyviä toimintatapoja nostetaan pintaan ja monistetaan, epäkohtiin ja vajavuuksiin etsitään ratkaisuja.

Työelämävalmennuksen työparina toimii projektisuunnittelija Heidi-Johanna Rannos Gradialta ja ohjaaja Anne Liukkonen Jyväskylän kaupungilta. Monipuoliset työkokemukset täydentävät toisiaan ja yhteneväinen arvomaailma rohkaisee etenemään tuloksekkaasti nuoren tarpeita vastaten. Molemmilla on vahvasti kuntoutuksellinen työote työssään.

Ilmiöitä Työelämävalmennuksen taipaleelta - oletuksia, itsestänselvyyksiä ja odottamattomia onnistumisia

Edellä kuvasimme Työelämävalmennuksen tavoitteita ja toteutusta, eli minkälaisia asioita olemme hankkeen edetessä Työelämävalmennuksessa tehneet. Hanketta aloittaessa ei yleensä ole selvää kuvaa siitä, miten toteutus tulee etenemään. Tarve ja tavoitteet hankkeelle on määritelty hankesuunnitelmassa ja tavoitteita kohti aletaan edetä askel kerrallaan, tarpeen ja tavoitteiden pohjalta ideoidun toiminnan kautta.

Hankkeessa tehtävän kehittämistyön oleellinen osa on myös se, että asioita kokeillaan. Kokeilujen pohjalta tehdään havaintoja ja johtopäätöksiä siitä, miten kannattaa edetä, onko kokeiltu työtapaa järkevä, tuottaako se toivottua tulosta, vai olisiko syytä toimia jatkossa jotenkin toisin. Toiminta voi nostaa esiin myös yllättäviä ilmiöitä ja havaintoja ja tuottaa asioita, joita ei olisi osannut ajatellakaan. Välillä työskentely taas ylittää odotukset, ja tulokset ovat nuoren näkökulmasta todella hyviä. Seuraavassa nostamme esiin tällaisia ilmiöitä. Eli miten ensin ajattelimme, miten toimimme, ja miten asia sitten menikään.

Seuraavan tekstin rakenne noudattaa periaatetta, jossa ensin kuvataan toiminta ja periaatteet ja sitten nostetaan esille sen ilmiö tai merkitys ja arvioidaan asiaa eri näkökulmista.

Nuorille tarjotaan jalkautuvaa palveluohjausta, eli kuljemme nuorta hyödyttävän palvelun äärelle yhdessä. Tarkoituksena on opettaa nuori toimimaan itsenäisesti. Nuoren kohtaaminen ja keskustelu hänen asioistaan joko opintojen keskellä (oppilaitoksissa) tai viranomaistahojen (työvoimahallinto, Kela, terveydenhuolto) kanssa on usein varsin ongelmakeskeistä. Valmennuksessa nuori kohdataan voimavarakeskeisesti ja tilannetta lähestytään ratkaisukeskeisesti.

Toiminnan tavoitteena on ymmärtämiseen pyrkivä ja oman toiminnan merkityksellisenä näkevä nuori, jolla on suhteessa itseensä mahdollisuuskeskeinen ajattelu. Tämän melko itsestään selvänä pidettävän asian tärkeys on kirkastunut hankkeen edetessä.

Työntekijöillä on Työelämävalmennuksessa mahdollisuus tehdä työtään kuntouttavalla työotteella, joka on kokonaisvaltaisuudessaan ollut

hyvin merkityksellinen useimpien nuorten kohdalla. Tuen tarpeen kattava arviointi toteutetaan jo alkuvaiheessa, jolloin nuorilähtöisesti ja kustannustehokkaasti vältetään pitkittyviltä prosesseilta, vääriltä palveluilta ja päästään toteuttamaan tarkoituksenmukaisia toimia.

Yksi ja sama työntekijä voi vastata tuesta hyötyvän nuoren moninaiisiin tarpeisiin (toimialarajoja ylittäen; esim. pedagoginen tuki, koulutukseen liittyvä tuki, taloudellisiin kysymyksiin liittyvä tuki, asuntoasioihin liittyvä tuki, terveydellisiin kysymyksiin liittyvä tuki, asiointikäynteihin liittyvä tuki jne.), jolloin ei tarvitse käyttää päällekkäin montaa eri palvelua. Nuorta ei tarvitse hyppyyttää eri tahojen luona ja Työelämävalmennuksen laaja yhteistyöverkosto mahdollistaa monien asioiden hoitamisen helposti ja nopeasti, jolloin ”asiat rullaavat”.

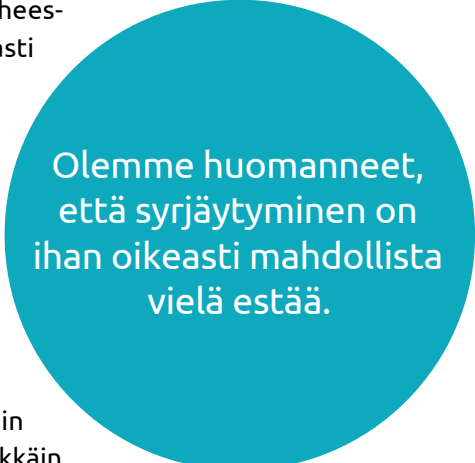
Jo syrjäytymispolulla olevan nuoren saaminen takaisin aktiiviseen toimintaan onnistuu yksilöllisen, paneutuvan ja pitkäkestoisen palvelun kautta, jossa nuoren ja työntekijän välille on mahdollista synnyttää luottamuksellinen suhde (työntekijät ovat myönteisessä valtasuhteessa nuoreen nähden).

Olemme huomanneet, että syrjäytyminen on ihan oikeasti mahdollista vielä estää. Työelämävalmennuksessa yhteisöllisyys tarkoittaa turvallisen, kannustavan ja kunnioittavan kasvualustan luomista myös nuoren koulutussopimus-, työkokeilu- tai työpaikalle.

Yhdessä nuoren kanssa tehden nuori opetetaan itse hoitamaan asioitaan (opetetaan tahot ja henkilöt, yhteydenottotavat ja -kanavat, omien asioiden ajallaan hoitamisen tärkeys ja vaikuttavuus, työnhaku), jolloin hän ei tarvitse ulkopuolista tukea arkisten asioiden hoitamiseen ja nuori kasvatetaan aktiiviseksi ja yhteiskunnassa itsenäisesti toimivaksi yksilöksi.

Samalla kasvatetaan nuori huomaamaan, että omiin asioihin voi vaikuttaa.

Työelämävalmennukseen ohjautumiseen pyrittiin hankkeen alussa vaikuttamaan spesifin tiedottamisen ja markkinoinnin kautta, eli olimme

Olemme huomanneet,
että syrjäytyminen on
ihan oikeasti mahdollista
vielä estää.

yhteydessä suoraan henkilöihin, jotka kohtaavat mahdollisesti palvelustamme hyötyviä nuoria. Hankkeen edetessä valmennukseen ohjaavat henkilöt vakiintuivat tietyiksi aktiivisiksi lähettäjiksi, ja vastaavasti esimerkiksi oppilaitoksella oli suuri määrä ammatillisen roolinsa puolesta keskeisiä henkilöitä, jotka eivät tienneet hankkeestamme. Tiedottaminen on siis kohdentunut pistemäisesti ja epätasaisesti. Toisaalta, meillä ei olisi ollut mahdollisuutta ottaa vastaan enempää nuoria.

Toimintaamme osallistuviksi nuoriksi on valikoitunut, osittain lähetävien yhteistyötahojen vuoksi, joukko nuoria, joilla on ”tunnistamaton kyvyttömyyttä” päästä omassa tilanteessaan eteenpäin. Tämä kyvyttömyys on ollut hämmentävää ja kuormittavaa ennen kaikkea nuorille itselleen.

Hankkeen alussa Työelämävalmennuksen toimintaa suunniteltiin määräraikaiseksi ryhmätoiminnaksi. Huomasimme kuitenkin, että meille ohjautuneiden nuorten tarpeet edellyttivät täysin yksilöllistä palvelua ja tarpeiden moninaisuuden vuoksi myös palvelun aikajänne oli tarkoituksenmukaista arvioida yksilöllisesti. Määräraikaista ryhmätoimintaa on jo tarjolla kohderyhmälle.

Työelämävalmennukseen ohjautui nuoria, jotka eivät olleet halunneet/pystyneet osallistumaan tarjolla olevaan ryhmämuotoiseen toimintaan tai heidän tarpeitaan ei palvellut määräraikaiseksi määritetty toiminta.

Kuten hanketyössä usein tapahtuu, Työelämävalmennuksen alkuvaiheen suunnittelutyötä ja linjauksia on arvioitu ja tarkasteltu uudelleen useaan otteeseen hankkeen edetessä. Olimme määritelleet työelämäpajan kohderyhmäksi toisen asteen opinnoista valmistumassa olevat nuoret, joiden valmistuminen edellyttää työelämässä oppimisen toteutumista.

Toiminnan alussa arvioimme, että toisen asteen opinnoissa pian valmistuvien joukossa olisi nuoria, joiden valmistuminen mahdollistuisi vähäisellä tai spesifillä tuella.

Todellisuudessa opiskelijoita, joiden suunnitelmien mukainen valmistuminen olisi mahdollistettu vähäisellä tuella, ohjautui valmennukseen vain muutama. Toimintamme piiriin nostettiin opiskelijoita, joilla oli pääsääntöisesti monin tavoin vaikeaksi eskaloitunut tilanne ja jotka hyötyivät kokonaisvaltaisesta tuesta.

Toisena pääasiallisena kohderyhmänä ovat olleet toiselta asteelta juuri valmistuneet nuoret, jotka pyrkivät työelämään. Määrittelimme ”juuri valmistuneen” tarkoittamaan noin kahden kuukauden sisällä valmistunutta. Arvioimme, että tämä rajaisi tarkoituksenmukaisesti palvelumme piiriin nuoria, jotka eivät ole muiden palveluiden piirissä. Toisaalta, meillä oli myös käsitys, että pari vuotta työttömänä olleita nuoria on valtava määrä, emmekä voisi toimintamme nimissä tarjota heille optimaalista palvelua sekä heidän kuuluisi olla jo muiden palveluiden piirissä.

Juuri valmistuneiden kohdalla oli huomioitavissa pääsääntöisesti kahdenlaista suhtautumista lähitulevaisuuden tavoitteisiin; moni koki haluavansa levätä ja lomilla opiskelu-urakan jälkeen eli olla tietoisesti työttömänä, pitää välivuotta, ja toiset osasivat työllistää itsensä ilman tukea tai apua. Näistä erillisenä joukkona oli myös nuoria, joilla ei ollut ajatusta omasta ammatillisesta tulevaisuudestaan, taitoja hakea työtä ja taustalla joukko tunnistamattomia syitä, jotka olivat aiheuttaneet tilanteen.

Työelämävalmennuksessa tyypillinen toiminta nuorten opiskelijoiden kanssa on lähinnä työelämässä oppimisen liittyvien asioiden suunnittelua, tutustumista ja toteuttamista sekä opiskeluun ja työelämässä pärjäämiseen liittyvien selvittämättömien terveyspulmien selvittelyä. Yhteistyö oppilaitosten kanssa on ollut toimivaa.

Työelämävalmennuksen tarkoitus on valmennuksellisin keinoin vahvistaa niitä nuoren kykyjä ja toimia, joiden kautta hän saa oman osaamisensa näkyväksi.

Nuorten terveysasioiden selvittely hoituu luontevasti ohjauksellisen perustyön ohella. Eteemme nousi paikallinen ongelma: Keski-Suomessa ei ole nuorille aikuisille luontevaa polutusta perusterveydenhuollossa mm. neuropsykologisten tutkimusten ja diagnostiikan osalta. Alustavien tutkimusten myötä tehdyt lähetteet on usein käännytetty takaisin. Tähän liittyen olemme käyneet keskusteluja sairaanhoitopiirin edustajien kanssa.

Hoitavien tahojen mahdollisuus reagoida olemassa olevaan hoitotarpeeseen on edelleen puutteellinen lisäresursoinnista huolimatta (Nuorisovastaanotolle kuukauden jono, terveysasemien depressiohoitajilla parin kuukauden aloitusjono ja mahdollisuus tavata noin kerran kuukaudessa, nuorisopsykiatrian poliklinikalle on vaikeaa saada hoitosuhdetta).

Kauttamme on lähetetty nuoria mm. oppimisvaikeuksia kartoit-taviin, pääsääntöisesti neuropsykologisiin, tutkimuksiin. Tutki-muksissa käyneistä nuorista jokaiselle on löytynyt ei-toivottua tilannetta selittäviä tekijöitä. Harmillisen monissa tilanteissa tämä nuorelle itselleen merkityksellinen tieto tulee niin myö-hään, että sekundaarisia ongelmia, lähinnä mielenterveysongel-mia, on ehtinyt kehittyä.

Olemme kehittelemässä *TryOut Cafe* -toimintaa, jossa tarkoituksena on koota alakohtaisesti valmistumassa olevia opiskelijoita ja alan työnan-tajia keskustelemaan työelämän ilmiöistä mukavassa, rennossa ilmapii-rissä. Työelämävalmennus toimii koolle kutsujana, fasilitoijana ja pusku-rina esimerkiksi vaikeisiin kysymyksiin liittyen. Yrityskentällä on suurta mielenkiintoa esitettyyn toimintamalliin.

Samaan aikaan hankkeen kanssa osatoteuttajaorganisaatiossa (kou-lutusorganisaatio) on meneillään suuri rakennemuutos.

Työelämävalmennuksen kautta saatavan ohjauksen merkitys yhteis-työ-yrityksille on vähintään yhtä tärkeää kuin nuorille. Yhteisöllisen tuen ja voimauttamisen mallia viedään Työelämävalmennuksesta yrityksiin, hankenuorten ympärille ”kohteliaasti ja tahdikkaasti”. Yritysten kanssa rakennetaan yhteinen ymmärrys nuoren tilanteesta ja suunnitelmasta, jossa kaikki osapuolet kokevat hyötyvänsä.

Yhteistyö Ohjaamon kanssa on ollut tiivistä. Sen sijaan TE –palve-luiden ja työllisyyspalveluiden kanssa tehtävä yhteistyö on jäänyt vielä toistaiseksi vähäiseksi. Olemme kehittelemässä yhteistyömalleja eri toimijoiden kanssa.

Yritysten kanssa
rakennetaan yhteinen
ymmärrys nuoren tilanteesta
ja suunnitelmasta,
jossa kaikki osapuolet
kokevat hyötyvänsä.

Työttömänä olleiden nuorten työllistymiseen ollut ollut käytettävissä 30 % palkkatuki. Työ-paikan saaneiden nuorten osalta palkkatuen hakeminen ei ole kiinnostanut yrittäjiä.

Aktiivimalli tai nuorisotakuu eivät ole näky-neet Työelämävalmennuksen arjessa.

Työ työelämävalmennuksessa on ollut hyvin intensiivistä ja nuoria ohjautuisi valmennuk-seen koko ajan lisää. Ohjauksen edetessä nuoria ja heidän tilannettaan on mahdollisuus ymmärtää

syvemmin. Osaltaan tutustuminen ja asioihin syvemmälle meneminen on ehto pulmien juurisyiden selvittämiseen.

Joskus tilanteet valmennuksessa ovat edenneet odottamattoman raskaisiin kysymyksiin ja myös tasoille, jotka me ohjaajina olemme kokeneet varsin kuormittaviksi. Olemme toivoneet lisäresurssia työelämävalmennukseen, sillä ohjaustyön ohella toteutettavia hankesuunnitelman mukaisia kehittämiskohteita ei tällä resurssilla saada vietyä eteenpäin.

Yhtäaikaisesti Jyvässeudulla on toiminut muita samalle kohderyhmälle suunnattuja hankkeita. Kasvun maisema -hanke on pystynyt vastaamaan ainutlaatuisella tavalla tarpeeseen, johon muissa hankkeissa ei ole vastaavaa mahdollisuutta; kohderyhmän ongelmien juurisyiden selvittäminen (yksityisen palvelutuottajan kautta tutkimus- ja lääkärikäynnit sekä palveluohjaus palveluiden jälkeen) on noussut merkittäväksi palveluksi.

Kasvun maisema -hankkeessa on, muista hankkeista poikkeavan toteutustapansa vuoksi, korostuneen tärkeää tehdä yhteistyötä sekä sisäisesti että ulkoisesti eri tahojen kanssa. Yhteisellä tahdolla, ja erityisesti hyvällä tahdolla, saadaan ihmeitä aikaan. Voimme todeta, että tässäkin tapauksessa tuloksesta on kasvamassa suurempi kuin osiensa summa ja odotukset.

On ollut ilo tehdä työtä, jonka tulos on ollut nähtävissä. Toiminnallemme on ollut tilaus ja tarve, olemme saaneet lämpimän vastaanoton kaikkialla.

OPPIMISEEN VAIKUTTAVIEN TEKIJÖIDEN TUNNISTAMINEN JA TUKEMINEN HYVINVOINNIN, KOULUTUKSEEN KIINNITTÄMISEN JA TYÖLLISTÄMISEN APUNA

KIRJOITTAJA: Hanna Kortteinen on koulutukseltaan psykologian lisensiaatti sekä neuropsykologian että kehitys- ja kasvatopsykologian erikoispsykologi. Aikaisemmin Kortteinen on työskennellyt erikoispsykologina perusterveydenhuollossa ja erikoissairaanhoidossa osallistuen lasten ja nuorten diagnostiikkaan, kuntoutuksen suunnitteluun ja toteutukseen. Lisäksi Kortteinen on toiminut tutkijan tehtävissä. Kasvun maisema -hankkeessa Kortteinen osallistuu tutkimus- ja arviointipalveluiden tuottamiseen. Tällä hetkellä hän toimii Attentio Oy:ssä vastaten yrityksen tuottamista arviointi- ja kuntoutuspalveluista.

OPPIMISEEN VAIKUTTAVIEN TEKIJÖIDEN TUNNISTAMINEN JA TUKEMINEN HYVINVOINNIN, KOULUTUKSEEN KIINNITTÄMISEN JA TYÖLLISTYMISEN APUNA

Aikaisemmin oppimisvaikeuksien, kuten lukemisen ja kirjoittamisen erityisvaikeuden, matematiikan oppimisvaikeuden, tai muiden kehityksellisten vaikeuksien, kuten tarkkaavuushäiriön, laajempien kielellisten tai näönvaraisen hahmottamisen vaikeuksien, ajateltiin koskettavan vain lapsuus- ja nuoruusikää. Pitkittäistutkimukset kuitenkin osoittavat kehityksellisten vaikeuksien olevan pysyviä jatkuen lapsuudesta aikuisuuteen saakka (Maughan ym., 2009; Raskind, Goldberg, Higgins, & Herman, 1999; Undheim, 2003). Lisäksi oppimisvaikeuksiin on osoitettu liittyvän erilaisia kouluttautumiseen, työelämään ja psykosiaaliseen hyvinvointiin liittyviä tekijöitä. Ensimmäiset tekijät liittyvät välittömiin vaikeuksiin opiskelussa ja työelämässä, kun taas toissijaiset seuraamukset vaikuttavat psykosiaaliseen hyvinvointiin, kuten emotionaalisen hyvinvointiin, itsetuntoon, sosiaalisiin suhteisiin ja käyttäytymiseen, sekä lapsuudessa että aikuisuudessa (Livingston ym., 2018).

Vaikka Suomessa oppimisvaikeustutkimus on kansainvälisestikin huipputasoa ja tutkimustiedon myötä oppimisvaikeuksien arvioinnista on tullut arkipäivää, peruskoulusta valuu edelleen läpi sormien nuoria, joilla on tunnistamattomia ja hoitamattomia oppimisvaikeuksia.

OECD:n raportti "Education at a Glance" (*Organisation for Economic Co-operation and Development* [OECD], 2016) osoittaa myös oppimiskyvyn, koulutustason ja työllistymisen välisen yhteyden. Vuonna 2015 OECD-maiden nuorista aikuisista (20-24 vuotiaat) 17 % kuului NEET-ryhmään (*neither employed nor in education*) ja heistä suurimmalla osalla oli vaikeuksia luku- ja laskutaidossa sekä ongelmanratkaisukyvyssä. Oppimisvaikeuksien onkin todettu olevan riski sekä matalalle koulutus- että tulotasolle (Hakkarainen, Holopainen, & Savolainen, 2015; McLaughlin, Speirs, & Shenassa, 2014; Raskind ym., 1999). Suomalaisesta seurantatutkimuksesta (Hakkarainen, Holopainen, & Savolainen, 2013) käy ilmi, että oppimisen vaikeudet vaikuttivat heikentävästi nuoren opintomenestykseen yhdeksännellä luokalla ja olivat opintomenestyksen kautta yhteydessä nuoren sijoittumiseen lukiota todennäköisemmin ammatilliseen koulutukseen.

Oppimisvaikeuksien vaikutus koulutustasoon todentuu myös toisessa suomalaisessa seurantatutkimuksessa: lapsuudessa todettu oppimis-

vaikeus oli yhteydessä matalampaan koulutustasoon aikuisuudessa (Kortteinen, Eklund, Eloranta, & Aro, arvioitavana). Lisäksi lapsuuden oppimisvaikeus vaikuttaisi kasvattavan riskiä olla saavuttamatta toisen asteen koulutusta vähintäänkin vaikuttamalla opintojen hidastumiseen tai suurempaan keskeyttämisprosenttiin ja kasvattavan riskiä työttömyyteen mielenterveysongelmien vuoksi (Aro, Eklund, Eloranta, Närhi, Korhonen, & Ahonen, 2019). Onkin osoitettu, että hyvä opintomenestys johtaa toisen asteen tutkinnon suorittamiseen, kun taas heikko opintomenestys lisää koulutuksen keskeytymisen riskiä (Hakkarainen, Holopainen, & Savolainen, 2015).

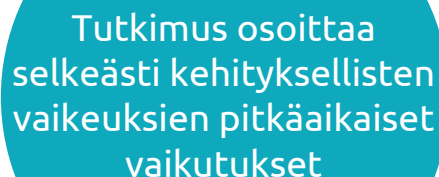
Oppimisvaikeuksien vaikutukset eivät kohdistu vain välittömiin koulutustasoon ja työllistymiseen liittyviin tekijöihin, vaan myös niin kutsuttuihin sekundaarisiin ongelmiin. Väestöpohjaisissa tutkimuksissa on osoitettu oppimisvaikeuksiin liittyvän muuta väestöä enemmän psykiatrisia, sosiaalisia ja emotionaalisia ongelmia (Esser, Wyschkon, & Schmidt, 2002; Maughan & Hagell, 1996; Undheim, 2003). Meta-analyysit osoittavat masennus- ja ahdistusoireilun olevan voimakkaampaa niillä lapsilla ja nuorilla, joilla on oppimisvaikeuksia (Maag & Reid, 2006; Nelson & Harwood, 2011b; Nelson & Harwood, 2011a). Vastaava ilmiö näkyy myös aikuisilla: erityisesti niin sanottua sisäänpäin kääntyvää oireilua (ahdistus, masennus, alakuloisuus) on todettu olevan enemmän niillä aikuisilla, joilla on todettu oppimisvaikeuksia (Carroll & Iles, 2006; Davis, Nida, Zlomke, & NebelSchwalm, 2009; Hoy, ym., 1997; Raskind, ym., 1999).

Väestöpohjaisissa tutkimuksissa on osoitettu oppimisvaikeuksiin liittyvän muuta väestöä enemmän psykiatrisia, sosiaalisia ja emotionaalisia ongelmia

Riskien lisäksi on tärkeää tunnistaa suojaavia tekijöitä. Kliinisillä aineistoilla tehtyjen tutkimusten tulokset oppimisvaikeuksiin liittyvistä psykiatrisista ongelmista eroavat muista tutkimustuloksista: kliinisissä aineistoissa ei ole tunnistettu huomattavia psykiatrisia ongelmia aikuisilla, joilla on todettu lapsena oppimisvaikeuksia (Strehlow, Kluge, Möller, & Haffner, 1992; Schulte-Körne, ym., 2003). Vastaava ilmiö tuli esiin myös suomalaistutkimuksessa. Tutkimustulokset osoittavat, että lapsuuden oppimisvaikeus itsessään ei välttämättä ole riski aikuisiän psykososiaalisille ongelmille, mutta vielä aikuisiässäkin ilmenevillä lukemisen vaikeuksilla voi olla vaikutuksia hyvinvointiin (Eloranta, Närhi, Ahonen, & Aro, 2019). Kliinisten aineistojen

tulokset kertonevat siitä, että oikea-aikaisella oppimisvaikeuksien tunnistamisella ja tukemisella on selkeä positiivinen vaikutus: jo pelkästään huolellinen oppimisvaikeuksien arviointi voi toimia interventiona ja tuottaa positiivisen vaikutuksen psykososiaaliseen hyvinvointiin.

Sama seurantatutkimus (Kortteinen, ym., arvioitava) osoittaa, että lapsuuden oppimisvaikeuksista riippumatta hyvä sosiaalinen toimintakyky on yhteydessä sekä korkeampaan koulutusasteeseen että pitkäaikaistyöttömyydeltä välttymiseen. Korkeampaan koulutustasoon vaikuttaisi olevan yhteydessä lisäksi myös parempi emotionaalinen hyvinvointi ja toimivat coping-keinot eli vähäinen välttämiskäyttäytyminen suhteessa tehtäviin. Lisäksi ne aikuiset, joilla on lapsena todettu oppimisvaikeus, mutta joiden luetun ymmärtämisen ja kielellisen päättelyn taidot ovat aikuisuudessa vahvat, todennäköisesti kouluttautuvat myös enemmän. Pitkäaikaistyöttömyyteen taas vaikuttaisi olevan yhteydessä lapsuuden oppimisvaikeus yhtä aikaa heikon mekaanisen lukutaidon kanssa aikuisuudessa. Vahvat akateemiset taidot voivat siten toimia suojaavina tekijöinä suhteessa koulutuksesta ja työelämästä syrjäytymiseen.

Tutkimus osoittaa selkeästi kehityksellisten vaikeuksien pitkäaikaiset vaikutukset

Tutkimus osoittaa selkeästi kehityksellisten vaikeuksien pitkäaikaiset vaikutukset. Olennaista siis on sekä kehityksellisten vaikeuksien tunnistaminen ja tukeminen että oppimisvaikeuksista riippumatta emotionaalisen hyvinvoinnin ja sosiaalisen toimintakyvyn vahvistaminen, kun tavoitteena on opintoihin ja työelämään kiinnittyminen. Käytännössä tämä tarkoittaa ikäryhmästä riippumatta psyykkisen kokonaistilanteen huomioivaa kattavaa neuropsykologista tutkimusta arvioinnin välineenä, akateemisten perustaitojen vahvistamista, toimivien coping-keinojen rakentamista ja emotionaalisen hyvinvoinnin sekä sosiaalisen toimintakyvyn tukemista eri interventioin.

LÄHTEET

- ARO, T., EKLUND, K., ELORANTA, A. K., NÄRHI, V., KORHONEN, E., & AHONEN, T. (2019). ASSOCIATIONS BETWEEN CHILDHOOD LEARNING DISABILITIES AND ADULT-AGE MENTAL HEALTH PROBLEMS, LACK OF EDUCATION, AND UNEMPLOYMENT. *JOURNAL OF LEARNING DISABILITIES*, 52(1), 71-83.
- CARROLL, J., & ILES, J. (2006). AN ASSESSMENT OF ANXIETY LEVELS IN DYSLEXIC STUDENTS IN HIGHER EDUCATION. *BRITISH JOURNAL OF EDUCATIONAL PSYCHOLOGY*, 76, 651-662.
- DAVIS, T., NIDA, R., ZLOMKE, K., & NEBEL-SCHWALM, M. (2009). HEALTH-RELATED QUALITY OF LIFE IN COLLEGE UNDERGRADUATES WITH LEARNING DISABILITIES: THE MEDIATIONAL ROLES OF ANXIETY AND SADNESS. *JOURNAL OF PSYCHOPATHOLOGY AND BEHAVIORAL ASSESSMENT*, 31, 228-234.
- ELORANTA, A. K., NÄRHI, V., AHONEN, T., & ARO, T. (2019). DOES CHILDHOOD READING DISABILITY OR ITS CONTINUANCE INTO ADULTHOOD UNDERLIE PROBLEMS IN ADULT-AGE PSYCHOSOCIAL WELL-BEING? A FOLLOW-

- UP STUDY. SCIENTIFIC STUDIES OF READING, 1-14.
- ESSER, G., WYSCHKON, A., & SCHMIDT, M. H. (2002). WAS WIRD AUS ACHTJÄHRIGEN MIT EINER LESE- UND RECHTSCHREIBSTÖRUNG: ERGEBNISSE IM ALTER VON 25 JAHREN [LONG-TERM OUTCOME IN 8-YEAR-OLD CHILDREN WITH SPECIFIC READING RETARDATION: RESULTS AT AGE 25 YEARS]. ZEITSCHRIFT FÜR KLINISCHE PSYCHOLOGIE UND PSYCHOTHERAPIE, 31, 235–242.
- GOLDBERG, R., HIGGINS, E., RASKIND, M., & HERMAN, K. (2003). PREDICTORS OF SUCCESS IN INDIVIDUALS WITH LEARNING DISABILITIES: A QUALITATIVE ANALYSIS OF A 20-YEAR LONGITUDINAL STUDY. LEARNING DISABILITIES RESEARCH & PRACTICE, 18, 222–236.
- HAKKARAINEN, A., HOLOPAINEN, L., & SAVOLAINEN, H. (2013). MATHEMATICAL AND READING DIFFICULTIES AS PREDICTORS OF SCHOOL ACHIEVEMENT AND TRANSITION TO SECONDARY EDUCATION. SCANDINAVIAN JOURNAL OF EDUCATIONAL RESEARCH, 57(5), 488–506.
- HAKKARAINEN, A. M., HOLOPAINEN, L. K., & SAVOLAINEN, H. K. (2015). A FIVE-YEAR FOLLOW-UP ON THE ROLE OF EDUCATIONAL SUPPORT IN PREVENTING DROPOUT FROM UPPER SECONDARY EDUCATION IN FINLAND. JOURNAL OF LEARNING DISABILITIES, 48(4), 408–421.
- HOY, C., GREGG, N., WISENBAKER, J., MANGLITZ, E., KING, M., & MORELAND, C. (1997). DEPRESSION AND ANXIETY IN TWO GROUPS OF ADULTS WITH LEARNING DISABILITIES. LEARNING DISABILITY QUARTERLY, 20, 280–291.
- KORTTEINEN, H., EKLUND, K., ELORANTA, A-K., & ARO, T. (ARVIOITAVANA). COGNITIVE AND NON-COGNITIVE FACTORS IN EDUCATIONAL AND OCCUPATIONAL OUTCOMES – SPECIFIC TO READING DISABILITY?
- LIVINGSTON, E. M., SIEGEL, L. S., & RIBARY, U. (2018). DEVELOPMENTAL DYSLEXIA: EMOTIONAL IMPACT AND CONSEQUENCES. AUSTRALIAN JOURNAL OF LEARNING DIFFICULTIES. ADVANCED ONLINE PUBLICATION.
- MAAG, J., & REID, R. (2006). DEPRESSION AMONG STUDENTS WITH LEARNING DISABILITIES: ASSESSING THE RISK. JOURNAL OF LEARNING DISABILITIES, 39, 3–10.
- MAUGHAN, B., & HAGELL, A. (1996). POOR READERS IN ADULTHOOD: PSYCHOSOCIAL FUNCTIONING. DEVELOPMENT AND PSYCHOPATHOLOGY, 8, 457–476.
- MAUGHAN, B., MESSER, J., COLLISHAW, S., PICKLES, A., SNOWLING, M., YULE, W., & RUTTER, M. (2009). PERSISTENCE OF LITERACY PROBLEMS: SPELLING IN ADOLESCENCE AND AT MID-LIFE. JOURNAL OF CHILD PSYCHOLOGY AND PSYCHIATRY, 50, 893–901.
- MCLAUGHLIN, M., SPEIRS, K., & SHENASSA, E. (2014). READING DISABILITY AND ADULT ATTAINED EDUCATION AND INCOME: EVIDENCE FROM A 30-YEAR LONGITUDINAL STUDY OF A POPULATION-BASED SAMPLE. JOURNAL OF LEARNING DISABILITIES, 47, 374–386.
- NELSON, J., & HARWOOD, H. (2011A). LEARNING DISABILITIES AND ANXIETY: A META-ANALYSIS. JOURNAL OF LEARNING DISABILITIES, 44, 3–17.
- NELSON, J., & HARWOOD, H. (2011B). A META-ANALYSIS OF PARENT AND TEACHER REPORTS OF DEPRESSION AMONG STUDENTS WITH LEARNING DISABILITIES: EVIDENCE FOR THE IMPORTANCE OF MULTI-INFORMANT ASSESSMENT. PSYCHOLOGY IN THE SCHOOLS, 48, 371–384.
- RASKIND, M., GOLDBERG, R., HIGGINS, E., & HERMAN, K. (1999). PATTERNS OF CHANGE AND PREDICTORS OF SUCCESS IN INDIVIDUALS WITH LEARNING DISABILITIES: RESULTS FROM A TWENTY-YEAR LONGITUDINAL STUDY. LEARNING DISABILITIES RESEARCH & PRACTICE, 14, 35–49.
- SCHULTE-KÖRNE, G., DEIMEL, W., JUNGERMANN, M., & REMSCHMIDT, H. (2003). NACHUNTERSUCHUNG EINER STICHPROBE VON LESE-RECHTSCHREIBGESTÖRTEN KINDERN IM ERWACHSENENALTER [LONG-TERM OUTCOME FOR DYSLIXIC CHILDREN]. ZEITSCHRIFT FÜR KINDER- UND JUGENDPSYCHIATRIE UND PSYCHOTHERAPIE, 31, 267–276.
- STREHLOW, U., KLUGE, R., MÖLLER, H., & HAFNER, J. (1992). DER LANGFRISTIGE VERLAUF DER LEGASTHENIE ÜBER DIE SCHULZEIT HINAUS: KATAMNESEN AUS EINER KINDERPSYCHIATRISCHEN AMBULANZ. [LONG-TERM COURSE OF DEVELOPMENTAL DYSLEXIA BEYOND SCHOOL AGE: A FOLLOW-UP STUDY]. ZEITSCHRIFT FÜR KINDER- UND JUGENDPSYCHIATRIE, 20, 254–265.
- ORGANISATION FOR ECONOMIC CO-OPERATION AND DEVELOPMENT. (2016). EDUCATION AT GLANCE: OECD INDICATORS. PARIS, FRANCE: AUTHOR
- UNDHEIM, A. (2003). DYSLIXIA AND PSYCHOSOCIAL FACTORS. A FOLLOW-UP STUDY OF YOUNG NORWEGIAN ADULTS WITH A HISTORY OF DYSLIXIA IN CHILDHOOD. NORDIC JOURNAL OF PSYCHIATRY, 57, 221–226.
- UNDHEIM, A. (2009). A THIRTEEN-YEAR FOLLOW-UP STUDY OF YOUNG NORWEGIAN ADULTS WITH DYSLIXIA IN CHILDHOOD: READING DEVELOPMENT AND EDUCATIONAL LEVELS. DYSLIXIA, 15, 291–303.

OSA 4

ARJEN TAIDOT JA ASUMISVALMENNUS
KANSANOPISTOSSA KASVUN MAISEMA -HANKKEESSA

KANSANOPISTOT NUORTEN ELÄMÄNTAITOVALMENTAJINA

KIRJOITTAJA: Matti Virtala

KOULUTUS: KL, KM, Fil. kand., LO, OPO

TYÖKOKEMUS: 40 vuotta erilaisissa opetuksen, ohjauksen ja kasvatuksen tehtävissä, mm. opettajana, opona, opettaja- ja opokouluttajana, koulutustarkastajana, suunnittelijana, projektikoordinaattorina, itsenäisenä yrittäjänä, rehtorina
TEHTÄVÄ HANKKEESSA: Mukana hankkeen ideoinnissa ja ohjausryhmän jäsen

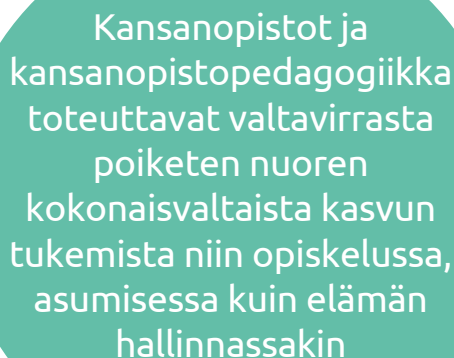
NÄKÖKULMA: Lapset ja nuoret ovat paremman tulevaisuuden kannalta tuottavin sijoituskohte

KANSANOPISTOT NUORTEN ELÄMÄNTAITOVALMENTAJINA

Nuorten yhteiskuntaan kiinnittymiseen ja sen itselliseksi, autonomiseksi jäseneksi kasvamiseen tarvitaan monipuolista tukea, monialaista yhteistyötä ja erilaisia toimintaympäristöjä, mutta ennen kaikkea nuorista aidosti välittäviä aikuisia, joilla on aikaa nuorille. Nykyään toteutettava nuorisopolitiikan agenda korostaa nuorten syrjäytymisen ehkäisyssä vahvasti koulutus- ja työmarkkinanäkökulmaa, vaikka nuoret tarvitsisivat ennen kaikkea kokonaisvaltaisempaa elämönhallinnan tukea.

Kansanopistot ja kansanopistopedagogiikka toteuttavat valtavirrasta poiketen nuoren kokonaisvaltaista kasvun tukemista niin opiskelussa, asumisessa kuin elämän hallinnassakin. Tätä hyvinvoinnin ja yhteisöllisyyden pedagogista osaamista olisi kansanopistokentän tuotava enemmän esille. Opistomme mukanaolo Kasvun maisema -hankkeessa, sen yhtenä osatoimittajana, on tarjonnut erinomaisen mahdollisuuden tuoda laajempaan tietoisuuteen kansanopistojen hyviä mahdollisuuksia ja toimintamalleja tuettaessa nuorten kasvua kokonaisvaltaiseen elämönhallintaan.

Kansanopistot edustavat suomalaisessa koulutuskentässä varsinaisen koulutusjärjestelmän ulkopuolelle sijoittuvaa ns. vapaata sivistystyötä. Muita vapaan sivistystyön oppilaitosmuotoja ovat kansalaisopistot, kesäyliopistot, opintokeskukset sekä urheiluopistot. Näihin ns. vapaan sivistystyön opintoihin osallistuu vuosittain noin miljoona suomalaista. Yhtenäisiä piirteitä vapaalle sivistystyölle ovat toiminnan autonomia, humanistinen lähestymistapa persoonallisuuden kehitykseen ja aktiiviseen kansalaisuuteen. Yhteneväisyyttä on myös pedagogiikassa, joka korostaa yhteisön merkitystä, dialogia, kohtaamista ja vuorovaikutusta (Niemi 2011, 13-14).

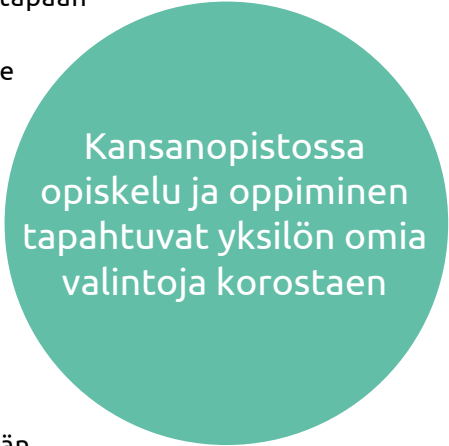

Kansanopistot ja kansanopistopedagogiikka toteuttavat valtavirrasta poiketen nuoren kokonaisvaltaista kasvun tukemista niin opiskelussa, asumisessa kuin elämän hallinnassakin

Kansanopistoatteen isä, tanskalainen Nikolai F.S. Grundtvig (1783–1872) oli aikansa edelläkävijä pedagogisine ajatuksineen. Hän loi myöhemmin kansanopistoksi nimetyn oppilaitosmallin, jonka pedagogiikassa oli tunnusomaista elämänvalistus, elävä vuorovaikutus ja ”koulu elämää varten” -ajattelu. Nämä ”grundtvigilaisuuden” tunnusmerkit löytyvät vielä nykyisistäkin kansanopistoista.

Laki vapaasta sivistystyöstä määrittelee kansanopistojen toimintaa ja korostaa kansanopistojen osalta omaehtoista oppimista, oppimisvalmiuksien kehittämistä sekä yksilönä ja yhteiskunnan jäsenenä kasvamista. Omaehtoinen oppiminen on nähty kansanopistojen sivistyspedagogiikan ytimenä. Lähtökohtana on se, että sivistymisen jokainen tekee itse, mutta kansanopiston tehtävänä on tukea ajattelu- ja arvostelukyvyn kehittymistä, avoimuutta ja luovuutta sekä vuorovaikutus-, yhteistyö- ja kommunikaatiotaitoja (Niemelä 2009, 3).

Sisäoppilaitosmuotoisuus, internaatti, on yksi kansanopiston keskeinen erityispiirre. Voidaan jopa sanoa, että sisäoppilaitosmuotoinen asuminen yhdistettynä kansanopiston tapaan opettaa ja oppia muodostaa käsitteen kansanopistopedagogiikka. Tämä käsite pitää sisällään erilaisia oppimisen muotoja, oppimisympäristöjä ja opetusmenetelmiä. Kansanopistojen asuntoloissa annettu kasvatus eroaa muissa sisäoppilaitoksissa tapahtuvasta kasvatuksesta siten, että se nähdään opiskelijoiden asenteita muovaavana, nuorten sosiaalisuutta ja yhteisöllisyyttä edistävänä, persoonallisuutta tukevana ja tulevaan elämään valmentavana.

Kansanopistossa
opiskelu ja oppiminen
tapahtuvat yksilön omia
valintoja korostaen

Kansanopistossa opiskelu ja oppiminen tapahtuvat yksilön omia valintoja korostaen. Asuntolan aidot vastuulliset valintatilanteet, niiden läpikäyminen perusteluineen ja seurauksineen muodostavat erinomaisen oppimisympäristön, jolla voidaan tukea nuorten kehittymistä kriittisyyteen ja vastuullisuuteen. Vuorovaikutustilanteet, lähiopetus, ryhmäytyminen, ryhmässä toiminen ja ryhmän hyvinvoinnista huolehtiminen, henkilökunnan ja opiskelijoiden välinen yhteistoiminta, yhteiset tilaisuudet ja projektityöskentely ovat kansanopiston opetuksessa keskeistä. (Alatalo & Illén 2005, 104–105)

Internaattina kansanopisto antaa opiskelijalle mahdollisuuden itseenäistymiseen vähitellen, vaihe vaiheelta elämänhallinnan perustaitoja opetellen. Oppiminen on omaehtoista ja itseohjautuvaa sekä oppijan omaan aktiivisuuteen perustuvaa. Internaattissa oppiminen yhdistyy myös aitoihin elämäntilanteisiin ja on siksi motivoivaa ja yhteistoiminnallista, vertaisoppimista hyödyntävää.

Omaehtoisen vapaatavoitteisen ja harrastuspohjalta toteutettavan opiskelun vahvuus pohjautuu niin sanottuun sisäiseen motivaatioon. Opiskelulle ja elämänhallintataitojen harjoittelulle löytyy henkilökohtainen merkitys, joka tukee opiskelu- ja oppimismotivaation kehittymistä. Omaehtoisuus synnyttää onnistumisen ja osallistumisen tunteita, mikä puolestaan lisää ihmisen hyvinvointia, itseluottamusta ja kykyä tunnistaa omia vahvuusalueita ja kiinnostuksen kohteita.

Kansanopistojen sivistystyön tavoitteet ovat laaja-alaisia ja kokonaispersoonaan liittyviä. Kansanopistojen pedagogiikka on siis yhdessä elämistä, yhdessä kasvamista, yhdessä oppimista. Se on nuoren kokonaisvaltaista kasvun tukemista niin opiskelussa, asumisessa kuin elämän hallinnassa. Huolenpitoa, jonka avulla opiskelijan on helppo aikuistua. (Kaivola 2001, 17–19.)

LÄHTEET

ALATALO, ARJA. & ILÉN, PAULA. 2005. KANSANOPISTO KOKONAISVALTAISENA OPPIMISYMPÄRISTÖNÄ. TEOKSESSA S. VIRTANEN & V. MARJOMÄKI (TOIM.)

KANSANOPISTOKIRJA. HELSINKI: KANSANVALISTUSSEURA.

KAIVOLA, J. 2001. KOKONAISVALTAISEN OPPIMISEN PROJEKTI. TEOKSESSA KOIVUNEN, U.(TOIM.). KOKONAISUUTTA ETSIMÄSSÄ.

PÅ JAKT EFTER HELHETEN. HELSINKI: KANSANVALISTUSSEURA.

NIEMELÄ, SEPPO. 2009. KANSANOPISTORAPORTTI. SUOMEN KANSANOPISTOYHDISTY,3.

NIEMELÄ, SEPPO. 2011. SIVISTYMINEN –SIVISTYSTARVE, -PEDAGOGIIKKA JA POLITIIKKA POHJOISMAISESSA KANSANSIVISTYSTRADITIOSSA.

KANSANVALISTUSSEURA JA SNELLMAN-INSTITUUTTI.

ARJEN TAIDOT JA ASUMISEN TUKI JYVÄSKYLÄN KRISTILLISELLÄ OPISTOLLA

KIRJOITTAJA: Miska Hietala

KOULUTUS: Sosionomi-diakoni, nuoriso- ja vapaa-ajan ohjaaja

TYÖKOKEMUS: Useita vuosia lastensuojelutyössä, diakoniatyötä, nuorten työpajatyötä, nuorisotalotyötä

TEHTÄVÄ HANKKEESSA: Ohjaaja

NÄKÖKULMA: Kirjoitan tehtävästä työstä, sen haasteista ja siitä miten sitä voisi parantaa ja mitä kohti kurkottaa

KIRJOITTAJA: Brita-Lisa Törmälä

KOULUTUS: Yhteisöpedagogi ylempi amk, opettajan pedagogiset opinnot

TYÖKOKEMUS: vuosina yht. 37v. (kunnallinen nuorisotyö, järjestötyö, opetustyö)

TEHTÄVÄ HANKKEESSA: Projektikoordinaattori

NÄKÖKULMA: Opiskelijan elämänhallinnan tukeminen kokonaisvaltaisesti

Jyväskylän kristillisen opiston taustaa

Jyväskylän kristillinen opisto on perustettu vuonna 1942. Herättäjä-yhdistys, joka oli opiston perustaja ja ylläpitäjä aina vuoteen 1949 luopui ylläpidosta, ja tilalle tuli Jyväskylän kristillisen kansanopiston kannatusyhdistys hallinnoimaan opistoa. Tällä hetkellä opiston hallinto on säätiöpohjainen.

Jyväskylän kristillinen opisto järjestää nykyään vapaan sivistystyön koulutusta, ammatillista koulutusta, aikuisten perusopetusta ja perusopetuksen lisäopetusta sekä työelämässä jo toimiville vuosittain vaihtuvan tarjonnan lyhytkursseina toteutettavaa ajankohtaiskoulutusta. Opiskelijoita on opistossa n. 450. (Jyväskylän kristillinen opisto 2019)

Kasvun maisema -hanke Jyväskylän kristillisellä opistolla

Jyväskylän kristillisellä opistolla on toteutettu Kasvun maisema -hankkeessa Arjen taitojen paja ja kehitetty tuettua asumista. Arjen taitojen paja toimii nuorten vapaa-ajalla. Sen osallistujiksi on valittu nuoria, jotka asuvat opiston asuntolassa ja ovat tuen tarpeessa eri tavoin. Noin puolet osallistujista on maahanmuuttajataustaisia ja puolet kantaväestöön kuuluvia.

Tuettu asuminen tarjoaa mahdollisuuden asumiseen myös niille nuorille, jotka eivät opiskele opistolla. Tuettu asuminen tarjoaa pilottina muutamia asuntoja sekä Arjen taitojen pajan tuen nuorille, jotka kaipaavat paikkaa itsenäistymiseen tai mahdollisuuden päästä eroon erimerkiksi päihteilevästä kaveriporukasta.

Jyväskylän kristillisen opiston Arjen taitojen paja palvelee erinomaisesti nuoria, joille on tarpeellista ottaa etäisyyttä nykyiseen elämänpiiriin ja saada elämänsä järjestykseen tai itsenäistyä kotiympäristöstä. Kansanopiston mahdollisuudet nuoren tukemisessa on otettu hankkeessa hyvin huomioon. Opiston tehtävänä on ollut projektin osatoimijana kehittää erityisesti asuntolatoiminnan mahdollisuuksia nuorten arjen taitojen tukemiseksi. Nuorten tukena on opistolla myös yksilövalmentajia, mikä osaltaan mahdollistaa yksilöllisen kohtaamisen sekä kokonaisvaltaisen tuen. Tavoitteena on luoda opiskelupaikasta riippumaton tuetun asuminen malli, sekä tähän liittyvä yhteistyö sosiaali- ja terveyspalveluiden ja muiden asumista tarjoavien toimijoiden kanssa. Nuori voi pajavalmenuksessa luoda ainutlaatuisen suhteen ohjaajaan, jonka kanssa tarkastella omaa elämänsä ja myös kartoittaa tulevaisuutta.

Hankkeella on osaltaan myös sosiaalista syrjäytymistä ehkäisevä tavoite ja vaikutus. Opistolla pyritään löytämään yhteistyössä opettajien kanssa opiskelijoita, joilla on havaittavissa riskitekijöitä syrjäytymiseen. Yhdessä opiskelijan kanssa opettaja ja hanketyöntekijä sopivat tapaamisen sekä tekevät tavoitteellisen suunnitelman nuoren pajajaksolle.

Esko Jalovaara käsittelee syrjäytymistä viisivaiheisena prosessina teoksessaan "Suomesta ihmisläheinen, lapsia ja nuoria kannustava yhteiskunta".

Ensimmäisen tason muodostavat vaikeudet kotona, koulussa tai sosiaalisessa toimintaympäristössä. Seuraavassa vaiheessa tulee alisuorittaminen tai koulun keskeyttäminen, jota seuraa työmarkkinavaihe, jossa nuori ajautuu huonoon työmarkkina-asemaan. Neljännessä vaiheessa tapahtuu täydellinen syrjäytyminen ja lopulta (viides vaihe) laitostuminen tai eristäytyminen muusta yhteiskunnasta. Syrjäytymisen ehkäisyssä on tärkeää pyrkiä ennakoivasti ja mahdollisimman tehokkaasti vaikuttamaan kolmeen ensimmäiseen vaiheeseen. (Jalovaara 2012, 23-24)

Kasvun maisema -hankkeessa pyritään pysähtymään nuoren kanssa jo ensimmäisen vaiheen kohdalla ja näin estämään muiden ongelmien syntyminen.

Toisinaan hankkeeseen tulee nuoria, jotka ovat toisessa vaiheessa edellä mainitussa syrjäytymisen ketjussa (alisuorittaminen ja koulun keskeyttäminen). Tällöin olemme etsineet yhdessä nuoren sekä tarvittaessa terveydenhuollon ammattilaisten kanssa keinoja kuntouttaa nuori jatkamaan opintoja tai suuntautumaan toisiin nuorten palveluihin kuten Nuorten taidetyöpajalle. Hankkeessa on kulkenut työotteena alusta asti vahva ratkaisukeskeisyys.

Jyväskylän kristillinen opisto kansainvälisenä keitaana

Opistolla opiskelee myös maahanmuuttajia sekä turvapaikanhakijoita, joista osa on osallistunut hankkeeseen. Hankkeen aikana on huomattu kotoutumisen vahvistumista ja kantaväestöön integroitumista yhteisen olemisen ja tekemisen kautta. Miespuoliset opiskelijat ovat pitäneet erityisesti siitä, että heitä varten on myös miestyöntekijä saatavilla.

Haasteena työssä on ollut maahanmuuttajien tavoittaminen, sillä näille ryhmille on ollut ominaista luoda oma yhteisönsä, johon ei ole

välttämättä kuulunut kantasuomalaisia. Osa hankkeen turvapaikkastatuksella olevista opiskelijoista valittiin hankkeen tuettuun asumiseen sillä perusteella, että he eivät omien sanojensa mukaan voineet hyvin läheisessä vastaanottokeskuksessa. Nähtiin että ottamalla heidät hankkeen kautta asumaan opistolle, lisättiin nuorten jaksamista opiskelussa sekä arjessa. Nämä nuoret opiskelivat opistolla ja siirtyminen asumaan opiston kampukselle oli luontevaa.

Tätä hankejulkaisun tekstiä varten haastattelimme yhtä turvapaikkastatuksella olevaa opiskelijaa nuoren lähtökohdista, nykytilanteesta sekä tulevaisuuden toiveista.

1. Kuinka kauan olet asunut Suomessa?

3v 5kk

2. Mistä maasta tulet?

Afganistan

3. Onko Kasvun maisema hankkeesta ollut sinulle apua/tukea? Jos niin millaista?

Asioiden hoidossa, kielen opettamisessa, tutustuminen suomalaisiin opiskelijoihin.

4. Mitä toivoisit tulevaisuudelta?

Saisi ammatin, löytäisin hyvän kumppanin ja perheen perustaminen, toivon että minulla olisi rauha elämässä.

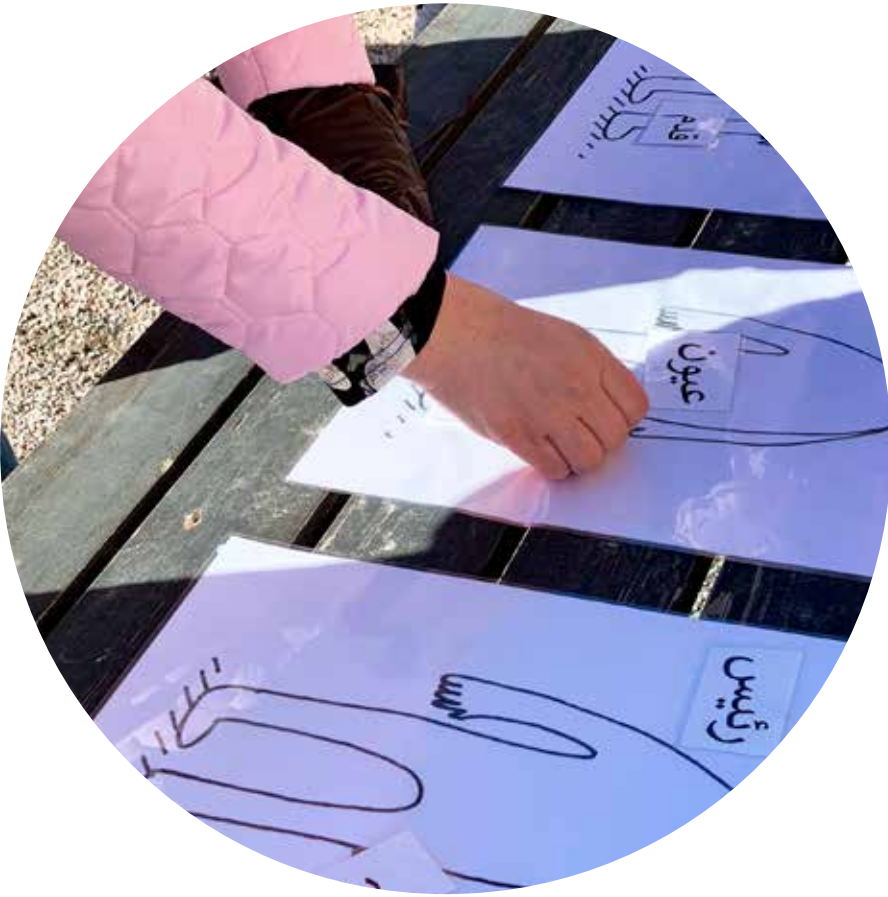
5. Onko Suomessa meidän palvelujärjestelmässä jotain parannettavaa tai jotain mikä ei toimi?

Kirjasto on hyvä palvelu, kirjat ilmaisia on todella hyvä palvelu. Turvapaikka-anomuksia mielellään käsiteltäisiin nopeammin. Gloria on hyvä palvelu maahanmuuttajalle. Veturitallit on myös hyvä paikka.

Opistolla olisi hyvä jos voisi asua myös kesällä.

6. Mitä kautta olet päässyt hankkeeseen? (henkilö, internet, yms.)

Hanketyöntekijä kertoi hankkeesta.

Hankkeen vaikuttavuus

Tarkoitamme tässä asiayhteydessä vaikuttavuudella sitä, miten mitattavissa ja onnistunutta työ on. Esimerkiksi Unto Häkkinen ja Antti Malmivaara ovat kirjoittaneet Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen artikkeliin vaikuttavuudesta: Vaikuttavuus on valitulla toimintatavalla aikaansaatu muutos suhteessa tilanteeseen, jossa toimintaa ei olisi lainkaan toteutettu. THL 2019. Havainnot vaikuttavuudesta seuraavissa kohdissa ovat syntyneet havainnoista nuorten kanssa työskennellessä.

Vaikuttavuus nuorelle

Opiskelujen alkaessa tai myöhemmin opiskelijalle voi tulla elämässä eteen haasteita, joista ei yksin selviä. Monesti ongelma on haasteiden näkymättömyys ammattilaisille, jolloin ainoa indikaattori on esimerkiksi koulupoissaolojen lisääntyminen. Perinteiset tuen muodot koulumaailmassa kuten kuraattori tai opinto-ohjaaja voivat tukea opiskelijaa omien ammatillisten rajojensa ja resurssiansa puitteissa. Haasteeksi muodostuu kuitenkin henkilökohtaisen ja persoonallisen yhteyden saaminen. Syy haasteellisuuteen on pitkälle työn kiireellisyys ja suuret asiakasmäärät.

Hankkeen aikana on huomattu henkilökohtaisen ja läheisen sekä kiireettömän kohtaamisen merkitys. Tämä on haluttu tietoisesti rakentaa osaksi hankkeessa tehtävää työtä - kiireetön nuoren kohtaaminen ja persoonallinen sekä aito läsnäolo ja välittäminen. Tämä lähestymistapa on tuottanut hyviä tuloksia hanketyössä. Nuori on kokenut aikuisten saatavilla olon ja lähes kodinomaisen olemisen nuorten tilalla erittäin positiivisena asiana. Tähän on liittynyt oleellisesti hanketyöntekijöiden läsnäoleminen ja ohjattu toiminta myös iltaisin ja viikonloppuisin.

Nuoret ovat hankkeen aikana tulleet aamuisin, iltaisin tai viikonloppuisin ohjaajien luokse, kun heille on tullut haasteita tai ongelmia, joissa ovat kokeneet, että koulu ei riitä avuksi eivätkä kaverit tai vanhemmatkaan. Sen edellytyksenä, että ohjaajiin on otettu yhteyttä, on ollut persoonallinen ja luotettava sekä turvallinen suhde aikuiseseen ammattilaiseen. Nuoren kanssa on lähdetty näissä tilanteissa etsimään yhdessä vastauksia ja pohtimaan, miten päästä eteenpäin.

Hankkeessa on myös kokemuksen kautta tehtyjen havaintojen pohjalta kokeiltu käytäntöjä, joiden avulla nuorten arkea on pyritty tukemaan.

Yhtenä esimerkkinä voidaan mainita maksulliset päivälliset opistolla, Kasvun maiseman työntekijät huomasivat, että pajavalmennuksessa olevista nuorista osalla ei ollut varaa ruokailla päivällisaikaan ja tällä oli syrjäytymistä aiheuttava vaikutus. Niillä tuetun asumisen nuorilla, joiden oppilaitos oli kauempana, etäisyys puolestaan aiheutti sen, että nämäkään nuoret eivät ruokaileet. Ratkaisuna tähän päätettiin kokeilla maksuttoman päivällisen tarjoamista hankkeessa oleville nuorille. Tulokset olivat hyviä. Kyseiset nuoret alkoivat tulla ryhmän kanssa päivälliselle iltapäivisin, eivätkä istuneet omassa huoneessaan tai lähteneet ostarille ruokailemaan.

Sellaisen yksinkertaisen perusasian kuin ruokailun merkitys nuoren elämänhallinnan kannalta on suuri. Se rytmittää päivää ja pitää energiatason yllä, puhumattakaan monipuolisen aterian tuottamista terveydellisistä hyödyistä. Kunnolliset ateriat ovatkin yksi perusasia syrjäytymisvaarassa olevien nuorten tukemisessa.

Vaikuttavuus Jyväskylän kristilliselle opistolle ja yhteiskunnallinen hyöty

Opistolle oppilaitoksena hankkeen vaikuttavuus on näkynyt lisääntyneinä tuntiläsnäoloina hakkeeseen osallistuneilla opiskelijoilla. Tätä kautta todennäköisesti myös opinnoista pois putoamiset ja keskeyttämiset ovat vähentyneet. Myös mielekäs oppiminen on lisääntynyt, kun nuori on voinut enemmän keskittyä tuntisisältöihin. Hankkeen työntekijöinä työskentelevät ammattilaiset ovat myös rohkaistuneet haastamaan vanhoja käytänteitä opistossa ja kannustaneet rakentamaan uusia toimintamalleja.

Pelkästään peruskouluopintojen varaan jäävät nuoret aiheuttavat elinaikanaan riskitekijöistä riippuen keskimäärin 230 000 – 370 000 euron menetyksen julkishallinnolle (nettomenetys vuoden 2017 veroasteikolla) verrattuna toisen asteen koulutuksen saaviin. Esitetty summa on keskimääräinen, sillä kaikki peruskoulun varaan jäävät eivät syrjäydy tai ajaudu pois työmarkkinoilta. Toisaalta osa aiheuttaa selvästi enemmän kustannuksia. Esitetty summa on minimiarvo, sillä osa olennaisista kustannuksista puuttuu, esimerkiksi rikollisuus, kulutusverot ja rahan kierron vaikutukset, työttömien aktivointitoimenpiteet, erikoissairaanhoidon ja vanhustenhuollon kustannukset. (Hilli, Ståhl, Merikukka, Ristikari 2017.)

Yhteiskunnallisesta näkökulmasta hyöty on selvä. Jos hankkeen kahden tai kolmen ammattilaisen palkkakustannuksilla voidaan ehkäistä yhden-

kin opiskelijan poisputoaminen opinnoista ja siitä mahdollisesti seuraava syrjäytyminen, on säästö huomattava. Tässä on myös selvä hyöty oppilaitoksille, jos opintojen keskeytykset vähenevät.

Hankkeessa on myös sellaisia tuen muotoja, jotka ovat samoja kuin ammatillisessa tukihenkilötyössä. Tähän kuuluu nuoren kokonaisvaltainen tilannekartoitus, asioiden hoito yhdessä, nuoren mukaan lähteminen esimerkiksi virastoihin tai työhaastatteluihin tarvittaessa, yhteys vanhempiin, huoltajiin, terveydenhuoltoon, harrastepaikkoihin yms.

Hanketyössä nähdään tärkeänä elastisuus ja kyky tehdä nopeitakin päätöksiä nuorten hyväksi. Työssä on törmätty toisinaan tilanteeseen, jossa nuori on tarvinnut nopeasti apua tai tukea. Olemassa olevat tuen muodot oppilaitoksessa tai arjessa eivät ole olleet tarpeeksi nopeasti muokkaantuvia nuoren näkökulmasta. Esimerkiksi nuoren psyykkisen voimien jaksamisen vahvistamiseksi hankkeen kautta on voinut varata tukipalveluna yksityiseltä lääkärikeskukselta lääkäriajan. Tämä on koettu erittäin hyödylliseksi nuorelle, joka muutoin joutuisi odottamaan viikkoja tai kuukausia lääkekonsultaatioissa tai psyykkisen avun tarpeen kanssa.

Ammatillisen koulutuksen reformin hyödyt

Opetus- ja kulttuuriministeriöllä on juuri toteutettu ns. ammatillisen koulutuksen reformi. ”Siinä uudistetaan ammatillisen koulutuksen rahoitusta, ohjausta, toimintaprosesseja, tutkintojärjestelmää ja järjestäjä-rakenteita.” Opetus ja- kulttuuriministeriö 2015.

Kyseinen koulutusjärjestelmän muutos mahdollistaa entistä paremmin laatuun panostamisen opiskeluihin liittyvissä asuntolapalveluissa. Oppilaitosten rahoitus on muuttunut opiskelijoiden hyvinvointia lisääväksi, keskeyttämisen vähentämistä tukevaksi, ja kannustaa pitämään huolta jokaisesta opiskelijasta (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2015). Tämä osaltaan viitoittaa tulevaa tietä päättäjille sekä ammattilaisille, jotka työskentelevät koulumaailmassa. Mikäli painopiste siirtyy opiskelijan hyvinvointia lähemmäksi, on hankkeen kaltaisella työllä hyvät perusteet olla olemassa.

Laatu

Hanketyön on oltava suunnitteluvaiheesta loppuraporttiin laadukasta. Tarjottavan palvelun on oltava laadukasta. Tähän voidaan päästä esimerkiksi huolehtimalla työntekijöiden oikeanlaisesta koulutustaustasta

sekä työhistoriasta. Omien havaintojemme mukaan näin ei aina kaikissa asumispalveluja tarjoavissa yksiköissä tapahdu; on keskitytty enemmän määrään kuin laatuun. Tämä on voinut näkyä esimerkiksi budjettien puuttumisena toiminnoissa, työntekijöiden kouluttamattomuutena tai tilojen huonokuntoisuutena.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos on maininnut laadun liittyvän sosiaali- ja terveyshuollon työssä siihen, että asiakas saa tarpeidensa mukaista palvelua ja työssä käytetään parasta käytettävissä olevaa tietoa. ”Hyvä sosiaali- ja terveydenhuollon laatu tarkoittaa sitä, että asiakas saa tarpeensa mukaista palvelua oikeaan aikaan ja oikeassa paikassa. Hyvä laatu on parhaaseen käytettävissä olevaan tietoon tai näyttöön perustuvaa palvelua, joka tuottaa kansalaisille hyvinvointia ja pyrkii terveyden ja hyvinvoinnin maksimointiin ja riskien minimointiin. Laatua on hyvä toiminta sille asetettujen vaatimusten ja siihen kohdistuvien odotusten mukaisesti annettujen taloudellisten voimavarojen asettamissa rajoissa.” (THL 2008).

Pohdintaa

Uskomme että opinnoista syrjäytymisen riski on alennettavissa tehokkaalla ja harkitulla holistisella sosiaali- ja kasvatustyöllä. Kansanopistojen perinteiset kampusympäristöt ovat oivallisia paikkoja luoda ja kehittää tätä työtä. Kasvun maisema -hankkeen aikana olemme huomanneet työn syrjäytymistä ehkäisevän vaikutuksen. Olemme huomanneet, että oikein kohdistettu työ, työn muodot sekä oikeanlaiset motivoituneet ammattilaiset luovat perustan tehtävälle työlle. Työntekijöillä on oltava näkemys ja innokkuus sekä tahto luoda uusia työmenetelmiä. Mahdollisimman monialainen osaaminen tuo tarvittavaa lisärikkautta työhön. Nuorille hyöty tästä on ilmeinen; nuori voi kysellä yhdeltä työntekijältä terveyteen liittyviä asioita, toiselta vaikkapa sosiaaliohjaukseen kuuluvia asioita ja kolmannelta nuorisokulttuuriin liittyviä ilmiöitä.

Työn haasteet ovat samankaltaiset kuin sosiaalialan työssä muutoinkin: työn mitattavuuden haaste, nuorten motivaation sitominen toimintaan ja yhteistyö muiden toimijoiden kanssa. Erytynen haaste Kasvun maisemassa on ollut vapaaehtoisuuden haaste nuoren sijoittamisen suhteen. Toiminnassamme on ollut alusta alkaen vapaaehtoisuus pohjana, ja nuoret ovat useasti kokeneet opiskelun jo niin raskaana, että eivät ole halunneet minkäänlaisia opetustilanteita tai jaksamista vaativia aktiviteetteja enää opiskelupäivän jälkeen. Ongelmaa on pyritty ratkaisemaan sillä, että nuoret ovat itse ideoineet teemat pajakuukausille suunniteltuun toimintaan työntekijöiden

sijaan. Näin työntekijöiden haasteeksi on jäänyt sitoa toteutettaviin toiveisiin ammatillinen pedagogiikka.

Hanketyössä on nähtävissä selkeästi hyöty nuorelle, joka opiskelee ja jolla on erinäisiä haasteita siinä. Hankkeessa mukana olemisen kautta todennäköisyys suorittaa opinnot tai hakeutua tarvittaessa muuhun hallittuun tuen muotoon kasvaa todennäköisemmäksi. Kouluissa tai opistoissa, joissa Kasvun maisema -hankkeen hanketyötä kenties lähdetään hyödyntämään, on haasteena rahoituksen löytyminen eri tuen muotoihin. Toisaalta opetuksen reformi ja myös uusi hallitusohjelma omalta osaltaan kannustaa tämänkaltaisen toiminnan perustamiseen ja toteuttamiseen.

LÄHTEET

PETRI HILLI, TIMO STÄHL, MARKO MERIKUKKA, TIINA RISTIKARI (2017) SYRJÄYTYMISEN HINTA – CASE INVESTOINNIN KANNATTAVUUSLASKELMASTA.

http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/135714/YP1706_Hilliy_m.pdf?sequence=2. Viitattu 27.2.2019.

JYVÄSKYLÄN KRISTILLINEN OPISTO. HISTORIA JA HALLINTO. <https://www.jko.fi/opisto/#historia-ja-hallinto>. Viitattu 27.2.2019.

ESKO JALOVAARA (2012) SUOMESTA IHMISLÄHEINEN, LAPSET JA NUORIA KANNUSTAVA YHTEISKUNTA. MEDIAPINTA 2012.

OPETUS- JA KULTTUURIMINISTERIÖ 2015 AMMATILLISEN KOULUTUKSEN REFORMI. <https://minedu.fi/amisreformi>. Viitattu 13.03.2019.

OPETUS – JA KULTTUURIMINISTERIÖ 2015 AMMATILLISEN KOULUTUKSEN REFORMI. TAULUKKO: MIKÄ MUUTTUU KOULUTUKSEN JÄRJESTÄJÄLLE?

<https://minedu.fi/documents/1410845/4297550/OKM+AKR+mika+muuttuu+jarjestajalle.pdf/43824d21-bf2a-4a57-a872-b3bcd3f01b67/OKM+AKR+mika+muuttuu+jarjestajalle.pdf.pdf>. Viitattu 14.03.2019.

UNTO HÄKKINEN, ANTTI MALMIVAARA (2019) TERVEYDENHUOLLON TUOTTAVUUS JA VAIKUTTAVUUS.

<https://thl.fi/en/web/sote-uudistus/talous-ja-politiikka/kustannukset-ja-vaikuttavuus/terveydenhuollon-tuottavuus-ja-vaikuttavuus>. Viitattu 8.4.2019.

TERVEYDEN JA HYVINVOINNIN LAITOS 2008 TILANNEKATSAUS SOSIAALI- JA TERVEYDENHUOLLON LAATUUN.

<https://thl.fi/en/web/sote-uudistus/palvelujen-tuottaminen/laatu>. Viitattu 23.4.2019.

OSA 5

LOPUKSI

HAVAINTOJA, HYVIÄ KÄYTÄNTÖJÄ JA JATKOKEHITTÄMISKOHTEITA

Marja-Sisko Kataikko

HAVAINTOJA, HYVIÄ KÄYTÄNTÖJÄ JA JATKOKEHITTÄMISKOHTEITA

Tämän hankejulkaisun lopuksi kokoamme vielä keskeisiä havaintoja hankkeen valmistelun ja toteutuksen ajalta sekä hankkeessa syntyneitä hyviä käytäntöjä ja esiin nousseita kehittämiskohteita.

Hankevalmistelu ja sen johtaminen

Kasvun maisema -hankkeen valmistelu aloitettiin noin vuosi ennen kuin hanke lopulta alkoi. Valmistelua oli jo edeltänyt vuosia kestänyt aikaisempi kehittämistyö hankerahoitusten turvin. Näistä oli seurannut kaupungin budjettirahalla ylläpidettäviä vakinaisia toimintoja, eli käytännössä Jyväskylän Nuorten taidetyöpajan vakinaistaminen nykyisessä laajuudessaan. Hanketyöstä oli siis aikaisempaa kokemusta ja osaamista, mikä toi hyvää tuntumaa suunnittelutyön aloittamiseen. Hankekokemusta ja osaamista oli runsaasti myös hankkeen osatoteuttajatahoilla.

Suunnittelutyöhön ryhtyminen edellytti tuen varmistamista ensinnäkin omilta esimiehiltä ja toiseksi – koska rahoittajaksi kaavailtiin Euroopan Sosiaalirahastoa –, Länsi-Suomen ELY:stä. Hankesuunnittelun jatkaminen sai näiden keskustelujen pohjalta tukea sekä sivistyksen toimialan johdolta, että ELY:n rahoitusasiantuntijalta.

Resursointi hankevalmisteluun on ensiarvoisen tärkeää. Kunnollista hankesuunnitelmaa on vaikea saada aikaan vasemmalla kädellä, muiden töiden ohessa. Olikin ilo saada keväällä 2016 Nuorten taidetyöpajalta suunnittelutyöhön resurssia, jonka myötä hankesuunnitelmaa voitiin ryhtyä työstämään. Hankesuunnittelussa tehtävinä olivat erilaisten neuvotteluiden järjestäminen ja dokumentaatio, kustannus- ja rahoituslaskenta sekä hankesuunnitelman kirjoittaminen yhteistyössä osatoteuttajien kanssa.

Hankesuunnittelun tueksi kutsuttiin koolle myös monialainen työryhmä, jonka kanssa pidettiin palavereja säännöllisesti. Ryhmän tehtävänä oli hankkeen ideointi ja tuotetun hankesuunnitelman kommentointi. Näin saatiin – paitsi laaja asiantuntemus hankesuunnittelun tueksi – hankesuunnitelma samalla myös keskeisten toimijoiden tietoon. Tämä työryhmä muuttui käytännössä sitten hankkeen alkaessa hankkeen ohjausryhmäksi, jota vielä täydennettiin tarvittavalla asiantuntemuksella. Tärkeää suunnitteluvaiheessa oli myös päärahoittajalta saatu palaute hankesuunnitelmasta, sekä suunnitelman tarkentaminen rahoittajan kanssa ennen hakemuksen lopullista hyväksymistä.

Asiantuntevalla ja vaikutusvaltaisella ohjausryhmällä on suuri merkitys hankkeen johtamisessa. Kasvun maisema -hankkeessa ohjausryhmä on ollut erittäin toimiva ja sen jäseniltä on monesti saatu tarvittavia evästyksiä ja näkemystä hankkeen johtamiseen. Ohjausryhmän laaja-alainen osaaminen ja näkemys on tuonut tietoa ja tarpeellista perspektiiviä visaistenkin kysymysten pohtimiseen.

Tarvelähtöisyys, tavoitteellisuus ja tulosten mittaaminen

Jos kysytään ammattilaisilta – vaikkapa nuorten kanssa töitä tekeiltä – mitä asioita pitäisi kehittää, tai mikä asia on sellainen, johon ei koskaan tunnu olevan mahdollisuutta paneutua, vaikka sen kehittäminen olisi tärkeää, vastauksia yleensä löytyy. Myös tutkimustieto on usein hyvä osviitta siinä, mihin suuntaan asioita kannattaisi yrittää viedä. Kun näiden ajatusten pohjalta lähdetään rakentamaan hankesuunnitelmaa ja siinä toteutettavia toimenpiteitä, voidaan olla melko varmoja, että hankkeessa vastataan todelliseen tarpeeseen. Kasvun maisema -hankkeen taustalla oli monia kehittämistarpeita, jotka määriteltiin hankesuunnitelmaan. Näitä on käsitelty tämän julkaisun osassa yksi.

Tavoitteiden saavuttaminen täytyy pystyä osoittamaan. Siksi tavoitteiden toteutumisen seuranta on syytä miettiä perinpohjaisesti jo ennen hankkeen aloittamista: Mitkä asiat on tärkeää saada talteen koko hankkeelta? Millä tavalla tiedot kootaan ja kuka ne analysoi ja raportoi? Käytetäänkö jotakin olemassa olevaa, valmista, soveltuvaa järjestelmää vai kehitetäänkö omia tiedon keräämisen tapoja. – Vai molempia?

Rahoittaja antaa toiminnalle omat mittarinsa, mutta ne ovat vain osa toteutumisen seuranta. Hankkeelle asetettujen hankekohtaisten tavoitteiden toteutuminen on tärkeää pystyä osoittamaan jo hankkeen kuluessa tavoitekohtaisilla mittareilla. Kolmen vuoden hankkeessa on mahdollista nähdä jo pidempikestoistakin vaikuttavuutta vuoden seurannoissa.

Sitten kun tulosten toteamiseen tarvittavat datat on mietitty ja tiedetään, niiden kokoaminen hankkeen aikana on myös organisoitava. ESR-hankkeissa maksatuskaudet luovat kehyksen, jonka puitteissa seurantatiedot on hyvä kerätä.

Kasvun maisema -hankkeen pitkäkestoisista pajavalmennusryhmistä perustiedot (mm. hankenuorten demografiset tiedot, lähettävät

tahot, osallistuminen valmennukseen (pajatunnit), valmennuksen tyyppi, sijoittuminen valmennusjakson jälkeen jne.) on koottu maksatuskausittain VAT-järjestelmän avulla. Tämä Valmennuksen arvioinnin tuki -järjestelmä toimii yhteen AVI:n seurantajärjestelmien kanssa, joten tietoa hankkeesta on ollut mahdollista lähettää myös valtakunnalliseen Nuorisotilastoon. VAT-järjestelmän rinnalla on pajatiimejä pyydetty erikseen keräämään tietoa mm. tiimin verkostoista, työelämäyhteistyöstä, tukipalveluiden käytöstä, yms. asioista. Hankehallinto on sitten koonnut, analysoinut ja raportoinut tulokset.

Tavoitteet on hankkeen suunnitteluvaiheessa myös tärkeää miettiä vaikuttavuuden kautta niin pitkälle, että hanketta aloitettaessa voidaan jo hahmotella sitä, miten kehitetyt toiminnot hankkeen päätösvaiheessa voidaan mahdollisesti vakinaistaa. Työskentelytapa on sukua tulevaisuusverstaalle. Asetetaan tavoite tulevaisuuteen. Esimerkiksi: Kolmen vuoden päästä pajavalmennus on osa toisen asteen koulutusten toimintaa. Tai: Perusopetuksen pajaryhmät vakinaistetaan. Tai: Työelämävalmennus toimii kolmen vuoden päästä Ohjaamon osana, yhteistyössä yritysten kanssa nuorten työllistymistä tukien. Tai: Kolmen vuoden päästä Jyväskylän kaupungissa on toimiva asumisvalmennuksen malli. Ja sitten pyritään etenemään vaiheittain asetettua tavoitetta kohti.

Kehittämistyö hankkeessa

Kasvun maisema -hanke on aito kehittämishanke. Hankkeen alkuvaiheessa hankesuunnitelmaan oli kirjattu tavoitteet, toteutusmuodot ja kehys, jossa toimitaan. Konkreettiset, tarkat toteutussuunnitelmat luotiin yhteisen orientaation jälkeen kussakin pajavalmennuksessa työntekijätiimistä nousevan asiantuntemuksen voimin. Tämän jälkeen suunnitelmia alettiin toteuttaa, niitä arvioitiin toteutuksen aikana ja jälkeen, minkä jälkeen luotiin uusi, kehittyneempi toiminnan malli. Suunnitelmat vietiin jälleen käytäntöön, niitä toteutettiin, arvioitiin ja jälleen kehitettiin. Välillä on jouduttu huomaamaan, että jokin kokeiltu toimintatapa ei toimi ja se pitää muuttaa, välillä on koettu onnistumisen hetkiä ja todettu, että nyt syntyi jotakin uutta, hyvää ja toimivaa, ja tämä malli kannattaa hyödyntää. - Toimintatavalla on yhteys oppilaitoksissakin tunnettuun DeMingin laatuympyrään, erilaisiin systeemi- ja kehittämismalleihin, kokemuksellisen oppimisen malliin ja muihin iteroiviin kehittämistyön malleihin.

Aito kehittämistyö vaatii hanketyöntekijöiltä paitsi substanssin osaamista eli hyvää oman alan asiantuntemusta, myös luovuutta, joustavuutta ja keskeneräisyyden sietämisen kykyä. Asiat ovat väistämättä ”vaiheessa” suuren osan ajasta. Välillä edessä on suuria haasteita ja paljon selvitettävii asioita. Hyvät toimintatavat muotoutuvat ja tuloksia saadaan vähitellen. Vasta hankkeen loppupuolella toiminta muotoutuu uomiinsa, kun hankkeen tavoitteiksi asetetut uudet toiminnan mallit alkavat vakiintua. Ja silti on vielä todettava, että on asioita, joita tavoiteltiin, mutta ei saavutettu; että suunnitelmassa oli oletuksia, jotka eivät ehkä pitäneetkään paikkaansa; ja että jotkin asiat eivät vain yksinkertaisesti toimineet, vaikka toisin luulisi. Nämä havainnot ovat yhtä lailla hankkeen tärkeitä tuloksia.

Hankkeen työntekijät ovat hankkeen tärkein resurssi. Kasvun maisema-hankkeen työntekijät ovat koulutettua, osaavaa ja kokenutta väkeä. Ja kaikkein tärkeimpänä heillä on nuoren kohtaamisen taito ja näkemystä työn kehittämiseen. Tämä on ollut ensiarvoisen tärkeää hankkeessa tehdystä kehittämistyöstä, jonka tuloksena on saavutettu paitsi nuorten lisääntynyttä hyvinvointia, ja toimivia toiminnan malleja, myös parempaa yhteistyötä eri toimijoiden välille.

Nuorilähtöisyys

Kasvun maisema-hankkeen päätoteuttaja on Jyväskylän kaupungin nuorisopalvelut. Kesäkuussa 2019 pidetyssä ohjausryhmän kokouksessa ELY:n rahoitusasiantuntija Johanna Latvala totesi, että vaikka työpajatoimintaan liittyvää kehittämistyötä usein tehdään työllisyys- tai sosiaalipalveluissa tai ammatillisen koulutuksen yhteydessä, nuorisopalvelut on organisaatiossa erityisen hyvä paikka toteuttaa tällaista nuoria tukevaa hanketta. Perusteluna tähän on se, että nuorisopalveluissa fokus voidaan pitää luontevasti ja aidosti nuoressa ja hänen hyvinvoinnissaan, eikä esimerkiksi työllisyyslukuissa tai koulutuksen läpäisy tavoitteissa, jotka ovat usein toisten toimialojen ja kouluorganisaatioiden tärkeitä intressejä. Nuorella on näin itseisarvo välinearvon sijaan, ja tämä on hyvä pohja muutosta luovalle kokonaisvaltaiselle kohtaamiselle ja aidolle välittämislle. Kasvun maisema-hankkeessa on ollut onni saada myös työskennellä sellaisten osatoteuttajien ja ammattilaisten kanssa, joille tämä lähestymistapa on ollut yhtä lailla luontevaa ja sille on löytynyt tilaa. Nuorilähtöinen, aidosti välittävä, kokonaisvaltainen ja tavoitteellinen työskentelytapa onkin ollut yksi tämän hankkeen vaikuttavuuden peruspilareista koko hankkeen ajan.

Havaintoja ja nostoja hanketyön pohjalta Kuka ottaa tilanteen haltuun?

Hankkeen pajavalmennuksissa olemme toistuvasti todenneet, että hankkeessa sovellettava toiminnan lähtökohta - kokonaisvaltainen kohtaaminen ja apu niihin asioihin, joihin nuori apua tarvitsee, - tuottaa vähitellen syvällisen tuntemuksen valmennuksessa olevan nuoren tilanteeseen. Tämä tuntemus on hyvä lähtökohta nuoren tukemiseen. Pajoilla tiedetään aika hyvin, missä kunkin nuoren haasteet ovat ja mitä kukin nuori tarvitsee. Valmennuksen pitkäkestoisuus ja intensiteetti luo myös nuorelle luottamusta, joka helpottaa asioiden käsittelyä ohjaajien ja vertaisryhmän kanssa. Näin päästään vähitellen käsiksi nuoren ongelmien juurisyihin.

Jonkinasteiseksi kysymykseksi on muodostunut se, että tämä syvälinen nuoren tunteminen ja ymmärtäminen ei ole helposti siirrettävissä valmennuksesta toisiin palveluihin. Jos toisen palvelun toimintaperiaate on tunnin vastaanotto toimistohuoneessa, kohtaaminen jää väistämättä ohuemmaksi kuin vaikkapa kahdeksan viikon tai kolmen kuukauden yhdessä työskentely pajavalmennuksessa. Kysymys kuuluu: Kuka ottaa haltuun pajuoreen tilanteen valmennuksen jälkeen? Miten nuoren tuki järjestetään valmennusjakson päätyttyä? – Sillä tukea hän usein edelleen tarvitsee, vaikka erilaiset elämisen ja selviytymisen taidot ovat valmennuksessa kehittyneetkin. – Miten muut palvelut pystyisivät hyödyntämään sen tiedon ja nuoren tuntemuksen, joka valmennuksessa saavutetaan? – Vai onko pajavalmennus sittenkin se taho, joka ottaa hoitaakseen näiden nuorten tilanteen vaikkapa koko opintojen ajan. Ja mistä tähän saataisiin resurssit?

Tasa-arvo nuorten tukemisessa

Välillä kuulee kysyttävän, miksi Kasvun maisema -hankkeen toiminnassa palkitaan nuoria huonosta käytöksestä ja heikosta koulumenestyksestä järjestämällä ”haasteellisille” nuorille mukavaa tekemistä ja yhdessäoloa toisten nuorten kanssa. Ja että esimerkiksi samat retket ja tapahtumat pitäisi tasa-arvon nimissä järjestää vaikkapa kaikille koululuokille.

Monet hankkeen toiminnassa olevista nuorista ovat niitä, jotka ovat saaneet elämässään paljon negatiivista palautetta ja arvostelua, kenties myös huonoa kohtelua osakseen. Voidaan kysyä, onko tämä negatiivisiin asioihin keskittyvä toimintamalli tuottanut hyvää tulosta heidän kohdallaan, vai olisiko tosiaan aika hakea toisenlaisia lähestymistapoja ja järjestää näille nuorille lisää mahdollisuuksia positiiviseen kohtaamiseen,

omien vahvuuksien ja mielenkiinnon kohteiden löytämiseen, onnistumisen kokemuksiin ja sitä kautta minäpystyvyyden kasvattamiseen.

Tämän julkaisun toisen osan alkuluvussa kerrotaan, miten nuori lakkasi käyttäytymästä huonosti, kun hän ei sitä kautta enää saanut tarvitsemaansa huomiota, ja vuorovaikutuksessa alettiin keskittyä positiivisiin asioihin. Jos siis jokin lähestymistapa ei tuota toivottua tulosta, sitä on ehkä syytä muuttaa.

Jotkut nuoret ovat tarvitsevampia kuin toiset, heidän elämässään ei ehkä ole ollut paljoa hyviä asioita ja kokemuksia, tai nuoren asenne on joistakin muista syistä vain yksinkertaisesti huono. Asetelmaa voidaan muuttaa toimintatapoja muuttamalla, ja hyviä kokemuksia ja monipuolisia oppimismahdollisuuksia on siksi syytä erikseen järjestää näille nuorille. - Nuorten minäpystyvyyttä voidaan vaikkapa perusopetuksessa kasvattaa myös monipuolistamalla opetusmenetelmiä toiminnallisempaan suuntaan. Tähän nykyinen opetussuunnitelma antaa hyvät mahdollisuudet.

Kasvun maisema -hankkeessa nuorille järjestettyjen positiivisten kokemusten, minäpystyvyyttä kasvattavien työtapojen ja sosiaalisen vuorovaikutuksen kautta voidaan vaikuttaa nuorten asenteeseen ja motivaatioon sekä lisätä heidän mielenkiintoaan myös vaikkapa koulutyötä kohtaan. Aihetta kateuteen ei ole, sillä tasa-arvoa ei tässäkään kohdassa ole se, että kaikilla on saman kokoiset housut. Joku voi saada enemmän, koska tarvitsee.

Nuorten päihde- ja mielenterveysongelmista

Nuorten päihde- ja mielenterveysongelmat ovat usein sekundäärejä, ja johtuvat siitä, että jokin alkuperäinen ongelma nuoren elämässä on ratkaisematta. Usein nämä ratkaisemattomat ongelmat ovat neuropsykiatrisia. Näyttääkin siltä, että varhaiskasvatuksesta ja perusopetuksesta tulee läpi nuoria, joilla on diagnosoimattomia oppimisen, hahmottamisen tarkkaavuuden tms. pulmia, joita ei joko ole koskaan tutkittu, tai selvitykset ovat jääneet kesken. Diagnoosit ovat tärkeitä tukitoimien saamisen kannalta. Ne nuoret, jotka ovat ajoissa saaneet oikean tuen ongelmiinsa näyttävätkin pärjäävän paremmin.

Korjaavien toimenpiteiden kustannuksissa saavutettaisiin huomattavia säästöjä, mikäli painopistettä siirrettäisiin ehkäisevään toimintaan – puhumattakaan inhimillisen kärsimyksen vähentämisestä, joka kunnollisilla tukitoimilla saadaan aikaan. Jokainen päihde- tai mielen-

terveysongelmainen kun tarkoittaa myös inhimillistä tragediää niin nuoren omassa kuin läheistenkin elämässä.

Ostopalvelut ja organisaatioiden välinen yhteistyö

Nuorten ongelmien juurisyiden selvittäminen ja tuki pulmiin on tärkeää. Hankkeessa ostopalveluina tehdyt tutkimukset ja erilaiset tuen muodot ovat, paitsi auttaneet nuoria selvittämään ongelmiansa perimmäisiä syitä ja samaan niihin apua, myös antaneet tietoa niistä palveluista, joita vaille nuoret jäävät. Tätä tietoa Kasvun maisema -hankkeesta on pyritty viemään kaupungin eri toimialoille ja erilaisille palveluita tuottaville organisaatioille ja yhteistyökumppaneille.

Hankkeen yhtenä hankesuunnitelmassa määriteltynä tehtävänä onkin ollut organisaatioiden ja erilaisten palveluiden yhteistyön parantaminen nuorten parhaaksi. Tätä tehtävää Kasvun maisema -hanke on toteuttanut kutsumalla toimintansa aikana koolle lukuisan määrän erilaisia tapaamisia, palavereja ja keskusteluja, joiden avulla hankkeen havaintoja ja tuloksia on pyritty tiedottamaan ja luomaan näin pohjaa yhteiselle kehittämiselle.

Arjen taidoista ja asumisesta

Valtakunnalliset asumisen tilastot kertovat Jyväskylän kohdalla samaa, mikä kaupungin nuorisopalveluissa on jo aiemmin tiedetty: kaupungissa on suuri joukko nuoria vailla omaa kotia. Tämän lisäksi vuosittain noin sata nuorta tarvitsisi paikan, jossa harjoitella itsenäistä asumista, jossa pääsisi pois huonosta kotitilanteesta tai saisi välimatkaa vaikkapa päiheteilevään kaveriporukkaan.

Kasvun maisema -hankkeen Jyväskylän kristillisen opiston osatoteutuksessa on kehitetty tuettua asumista oppilaistosasuntolan yhteyteen myös sellaisille nuorille, jotka opiskelevat tai työskentelevät muualla kuin opistolla. Työskentelyn tuloksena on hahmottunut, että Jyväskylässä on nuorille tarjolla liikkuvaa tukea, joka on suhteellisen kevyttä, sekä toisaalta tuettua asumista mielenterveys- ja päihdekuntoutujille. Tämän johdosta on myös todettu, että Jyväskylään olisi tarpeen luoda monipuolisempi asumisvalmennuksen paletti. Se tarjoaisi erilaisia ratkaisuja nuorten asumiseen, jotta jokaiselle tuen tarpeessa olevalle löytyisi sopiva paikka, jossa harjoitella itsenäistä asumista, ja jossa olisi riittävä tuki, paitsi arjen käytännöllisiin asioihin, tarvittaessa myös laajemmin.

Tätä kehittämistarvetta pyritäänkin mahdollisesti lähitulevaisuudessa hankkeistamaan yhdessä perusturvan kanssa.

Jyväskylän kristillisen opiston Arjen taitojen pajalla maahanmuuttajataustaiset ja kantaväestöön kuuluvat ovat saaneet ohjausta ja tukea oman elämänsä kysymyksissä. Tuki on näyttäytynyt opetuksen puolella tukea antavana ja opiskelun edellytyksiä parantavana toimintana. Yhteistyö opettajien ja opiskeluhuollon kanssa on ollut tiivistä ja tuloksekasta.

Arjen taitojen pajalla on ollut roolinsa myös kansainvälisyyskasvatuksen ja kotoutumisen näkökulmista. Kun nuoret Arjen taitojen pajalla toimivat vapaa-ajallaan yhdessä, he oppivat tuntemaan toisensa, eikä kansallisuudella enää ole merkitystä. On vain nuoria, jotka tuntevat toisensa ja joista parhaassa tapauksessa tulee hyviä kavereita keskenään.

Kuten nämä esimerkit hanketoiminnasta osoittavat, ja kuten myös jo tämän julkaisun johdantotekstissäni totesin, kansanopistojen mahdollisuuksia erilaisissa elämän nivelvaiheissa olevien ihmisten tukemisessa voisikin yhteiskunnassamme käyttää huomattavasti monipuolisemmin hyväksi.

Työllistymisestä

Työelämä on viime vuosikymmeninä muuttunut yhä vaativammaksi, ja esimerkiksi erilaisen apuhenkilöt on karsittu työpaikoilta minimiin tai käytännössä kokonaan pois. Ei ole enää auton apumiehiä, ei juoksupoikia, ei juuri toimistoapulaisia ja aika vähän sihteereitä. Liekö enää keittiö- tai sairaala-apulaisiakaan.

Samalla tämä tarkoittaa sitä, että vaikeammin työllistyville ei tahdo löytyä oikeita töitä, ja toisaalta työpaikoilla ne, joilla on töitä, kuormittuvat usein yhä enemmän. Korkealla kuukausipalkalla tehdään myös ne apulaisen työt, mikä maalaisjärjellä ajatellen tuskin on edes taloudellisesti järkevää.

Julkinen sektori maksaa työttömyydestä ja sen seurauksena kumuloituvista ongelmista yhteiskunnalle koituvat kulut. Olisiko mahdollista, että julkinen sektori alkaisikin sen sijaan tarjota vaikeammin työllistyville taas niitä ”entisvanhaisia” aputyöpaikkoja, jolloin yhä useammalle olisi töitä, työssä olevien kuormitus vähenisi, kun jokainen voisi keskittyä omaan substanssialueeseensa, ja työttömyyden aiheuttama ongelmien kasaantuminen vähenisi. – Kuka tekisi tästä laskelmat, joiden perusteella voitaisiin nähdä, olisiko tällainen toiminta taloudellisesti kannattavaa.

Palkkatuki on Kasvun maisema -hankkeen kokemusten perusteella selkeästi pitkäaikaistyöttömiä varten kehitetty järjestelmä. Nuorille myönnettävät matalat palkkatukiprosentit eivät näytä kiinnostavan yrittäjiä. Kuitenkin, heti valmistumisen jälkeen alkava työttömyys on monelle nuorelle ongelmien kasaantumisen alku, minkä vuoksi nopea työllistymisen valmistumisen jälkeen olisi tärkeää. Tukijärjestelmät tulevat järjestelmässämme usein avuksi vasta, kun tilanne on jo vaikea, eli aivan liian myöhään. Tämän vuoksi palkkatukijärjestelmää olisikin tärkeää tarkastella myös nuorisotyöttömyyden näkökulmasta ja koettaa muuttaa sitä nuorten työntekijöiden työllistymistä tukevaksi.

Hankkeen aikana on monesti puhuttu myös siitä, että nuorille olisi tärkeää olla paikkoja, joihin voisi mennä vaikka vain "hengaamaan", ja joissa olisi myös osaavaa ohjaushenkilöstöä ja tarvittavat yhteydet eri tukijärjestelmiin, jotta nuori voitaisiin tarvittaessa ohjata myös palveluihin ja apua saamaan. Tällainen matalan kynnyksen paikka tarjoaisi nuorille ohjattua tekemistä, sosiaalisia kontakteja ja linkin palvelujärjestelmän piiriin ja vähentäisi näin yksinäisyyttä ja siitä seuraavia mielenterveys-ym. ongelmia sekä vaaraa pudota pois yhteiskunnasta ja sen palveluista.

Kustannukset

Pudonnut nuori maksaa Sitran arvion mukaan yhteiskunnalle vähintään 18 000 euroa vuodessa, joka vuosi. Tämä luku sisältää nuoren saamat tuet ja menetetyt verotulot, mutta ei vielä terveydenhoidosta, mielenterveys- ja päihdeongelmista, lastensuojelusta ja rikollisuudesta aiheutuvia kuluja. Pudonneen nuoren kustannuksista noin puolet maksaa kunta, toisen puolen valtio.

Yhden valmennusjakson hinta on Kasvun maisema -hankkeen kokemusten perusteella muutamista tuhansista (keskimäärin 3 kk:n valmennus) runsaaseen 10 000 euroon (lukuvuoden kestävä valmennus) kertaluontoisesti.

Kustannukset pudonneista nuorista ovat suuria. Samoin ovat suuria säästöt, joita vaikkapa valmennustoiminnan avulla on mahdollista saada. - Näitä lukujakin tärkeämpää lienee kuitenkin tässäkin julkaisussa kuvatun toiminnan mahdollisuus auttaa nuoria ja kehittää palvelujärjestelmää nuorten parhaaksi. Tehdä yhteiskunnasta parempi paikka kaikille nuorille elää ja asua.

EPILOGI

Jorma Nieminen on nykyisin Jyväskylän kaupungin nuorisopalveluiden kehittämisasiantuntija. Hän oli yksi Nuorten taidetyöpajan käynnistäjistä ja toimi sen pitkäaikaisena johtajana. Lisäksi hän on toiminut draamapedagogina ja muiden muassa Keski-Suomen läänintaiteilijana. Kasvun maisema -hanke perustuu Nuorten taidetyöpajassa kouliutuneeseen pajamalliin. Jorman haastattelu toimii käsillä olevan julkaisun epilogina, eli jälkisanoina.

EPILOGI

NIEMISEN JORMAN JÄLKISANAT: KASVUN MAISEMAN SYNTY JA YDIN

TOMMI HOIKKALA

Jorma Nieminen on nykyisin Jyväskylän kaupungin nuorisopalveluiden kehittämisasiantuntija. Hän oli yksi Nuorten taidetyöpajan käynnistäjistä ja toimi sen pitkäaikaisena johtajana. Lisäksi hän on toiminut draama-pedagogina ja muiden muassa Keski-Suomen läänintaiteilijana. Kasvun maisema -hanke perustuu Nuorten taidetyöpajassa kouliutuneeseen pajamalliin. Jorman haastattelu toimii käsillä olevan julkaisun epilogina, eli jälkisanoina.

”Olin palkannut Marja-Sisko Kataikon kirjoittamaan hankehakemuksen, palkkiopohjalta tuntityönä keväällä 2016. Hän oli tehnyt opinto-ohjaajaopintonsa työharjoittelun Nuorten Taidetyöpajassa ja näyttänyt osaamisensa meille jo siinä yhteydessä. Hän on tyyppi, joka osaa yhdistää pedagogisen näkemyksen ja erilaisia teorioita organisointiin. Hän ymmärtää myös hankebyrokratian kiemuroita ja osaa kirjoittaa tehokkaita ESR-hakupapereita. Seisoimme kevättalvella 2016 Taidetyöpajan etuoven kynnyksimatolla ja puhuimme idean ilmoille. Valmistimme ensimmäisen ideapaperin, jonka jälkeen istuttiin monta kertaa hiomaan ideaa ja valmistelun hallinnollisia asetelmia. Meillä oli jo varhaisessa vaiheessa näkymä.

Kasvun maiseman muotti tuli Nuorten Taidetyöpajan pedagogiikasta, niin sanotusta pajamallista ja sinne kerääntyneestä kokemuksesta tehdä työtä nuorten kanssa. Toinen kokemus liittyi palveluiden järjestämiseen ja niiden rakenteellisiin ongelmiin. Puhutaan siiloista – kulunutta ilmaisu käyttäkseni. Heti alusta lähtien oli selvä, että hankkeen yhdeksi ydinkysymykseksi muotoutui, miten eri toimijat voisivat tehdä paremmin yhteistyötä. Hankehakemus tuotettiin tietoisesti tässä hengessä. Järjestimme useita isoja kokouksia, eri toimijat sitoutettiin perinpohjaisissa ja valmistelluissa keskusteluissa. Kutsuimme koolle ison katraan: Jyväskylän työllisyyspalvelut, sosiaalipalvelut, Jyväskylän Kristillinen opisto, Gradia, nuorisopalvelut, nuorisotutkimus, Keski-Suomen opisto – joka sitten ainoana jäi pois.

Ensimmäinen hakukokous kutsuttiin koolle keväällä 2016. Hankesuunnittelija kirjoitti jo toiseen kokoukseen hakupaperin, siis hakemuspuhjan

luonnoksen. Silti hattarapäisyys, hankejärki ja tietoinen johtaminen yhdistyivät hämmästyttävällä tavalla noissa keskusteluissa. Erikoislaatuista oli myös, että nuorisotutkimus oli mukana pelissä jo tässä vaiheessa. Ilman hankesuunnittelijan kokoavaa roolia nuo elementit eivät olisi siirtyneet fiksuksi hakemukseksi. Kyse oli hankesuunnittelijan tiedolla johtamisen tyylistä, sen ensimmäinen erä. Toinen erä oli sitten itse hankkeen taitava vetäminen, johtaminen ja sen onnistuneet tulokset. Valmisteluporukan tahot muodostivat myöhemmin Kasvun Maiseman ohjausryhmän rungon. Ohjausryhmän merkitys oli suuri hankkeen myöhemmässä työskentelyssä. Se on ollut merkittävä sisällöistä ja pedagogiikasta keskusteleva ryhmä, ei mikään hallintoväen viineriseura.

Tärkeää oli myös, että hanketta lobattiin väkevästi valmistelupalaverien välillä: Hankkeelle haettiin ennalta kannatusta, vihreää valoa muutamilta tärkeiltä toimijoilta. Rahoittajaa (ELY-keskus) konsultoitiiin niin pitkälle kuin se oli hakuajakojen sisällä mahdollista. Jyväskylän kaupungin EU-asiantuntija, kaupungin työllisyyspalvelut, Eino Leisimo, sivistyksen toimiajohtaja vakuutuivat tuolla kierroksella siitä, että hanke on saatava käyntiin. Opetus on siis se, että ESR-hakemuksen laatiminen ei ole pelkästään osaamisen näyttämistä paperilla.

Hakeminen on myös avaintoimijoiden informointia, suostuttelua ja kuulemistä, voisi sanoa verkostoitumista. Rinnalla kulki myös vaikuttaminen tai vääntö tai pyrkimys saada Jyväskylän kaupungin johto mukaan ajamaan eri hallintokuntien yhteistyötä. Kyllä se liikahti ja toimialajohtaja Leisimo teki paljon. Hän lanseerasi termin liima. Se tarkoitti, että hanke on liima, joka yhdistää ja pitää kiinni toimintoja, jotka ovat jo olemassa, mutta jotka leijuisivat erillään ilman liimaa. Ja tulos on ehkä enemmän kuin osiensa summa: Yhteinen, uusi palvelu, joka hyödyttää nuoria. Lisäksi se säästää varoja. Kyse on tavasta toimia, omista bunkkereista nousemista. Yleistä puhetta hallintokuntien rajojen rikkomisesta, siilodiibadaabaa, sitä on kyllä riittävästi. Liima on se, että ihmiset toimivat paremmin yhdessä.

Siilot puretaan vain tekemällä. Ehkä tämä on meidän hankkeemme tulos – kokemus siitä miten tehdään käytännössä yhteistyötä eri tahojen kanssa. Tätä oppia voisi tarjota kaikille tahoille, jotka ihan oikeasti ja myös käytännössä haluavat tehdä oikeaa monialayhteistyötä. Tietenkään malleja ei voi siirtää mekaanisesti organisaatiokulttuurista toiseen, mutta työtapaa ja organisoinnin piirteitä voisimme taatusti tarjota. Ei mitään skaalautumishöpöä vaan virikkeitä. Kertomuksia omista onnistumisista: me tehtiin näin, miten te siellä Härmälän (keksitty nimi)

kaupungissa tekisitte tämän. Jos tämä on esimerkki, niin minkä elementin tuumaatte soveltuvan teidän toimintakulttuuriinne, minkä taas ei. Mitä sanoja käytätte, miten puhutte, miten ajatteletteko asioista ja toiminnasta nuorten kanssa.

Olisi ihan väitöskirjan paikka. Harmi vaan että hankerahoitukseen emme saaneet varoja tutkimuksen tekemiseksi. Koko prosessi olisi pitänyt dokumentoida siten, että Kasvun maiseman kentillä, eri valmennuksissa olisi koko ajan pyörinyt tutkija mukana tekemässä muistiinpanoja, havainnoinut ja haastatellut sekä laittanut feed backia hankkeen toimijoille. Olisi saatu kirjotetuksi, sanoitetuksi ja dokumentoiduksi se miten yhteistyö syntyy ja tapahtuu käytännön organisaatioprosessina. Olet itse puhunut tutkijana (siis haastattelija Tommi Hoikkala, toim. huom.) käytäntöarkkitehtuureista – hieno sana – Kasvun maisema olisi ollut aivan huima sellaisen arkkitehtuurin maisema.

Osasimme ja tajusimme ennakolta kirjoittaa hankehakemukseen suhteellisen ison ostopalveluiden momentin. Se oli iso potti, jolla ostetaan ja selvitetään vaikkapa nuorten neuropsykiatrisia juttuja, nepsyjä. Se oli jo lähtöasetelmissä, ensimmäisissä ideoissa, 2016, kysymys, miten lähdetään selvittämään nepsyjä. Oli paljon kokemusta ja tietoa siitä, että oppimisvaikeudet määrittävät nuorten polkuja tosi vahvasti. No news tämäkin, mutta meidän pointti on tehdä jotain uutta asian eteen. Ja se uusi oli ja on tärkeää liimata yhteen eri palveluiden ja toimijoiden osaamista. Se poikii suoraa rahaa kassaan. Sadat oppilaat, jotka ovat heittäneet hanskat tiskiin, ovat tulleet takaisin. Tietysti voi ihmetellä, miksi meidän hieno palvelujärjestelmä, siis peruskoulutuksen väylä ei ole osannut reagoida aiemmin noihin ongelmiin.

Haluan korostaa myös, että tämä homma on johdettu hyvin. On ollut idea ja se on johdettu. Ei ollut mitään huuhaata. Tärkeä pointti oli myös se, että haemme rahaa kunnolla, mieluummin kolme millää kuin yksi.

Tietenkään johtaminen ja hyvä organisointi eivät riitä ilman sisältöä. Meillä se oli tämä: miten Nuorten taidetyöpajan pedagogiikkaa, pajamalli siirretään hankekontekstiin ja hanketekemiseen. Voimalaitos -julkaisussa Kauton Tuija on kirjoittanut pajamallista ja sen pedagogiikasta. Pajamallia rakennettiin 15 vuotta. Yhdenvertaisuus, tasavertainen kohtaaminen, hyväksyminen, yhteisöllisyys, toiminnallisuus, myönteinen ajattelu. Ne ovat sanoja tässä, mutta pajakäytännöissä se on olemista ja tekemistä, yhteistä prosessia, jonka pajavalmentajat ja muut ammattitaitoiset työntekijät ovat tehneet todelliseksi tekemiseksi ja toiminnaksi.

Tämä on ydinjuttu. Jos hankesuunnittelija Kataikko olisi sanonut siellä taidetyöpajan ovella kevättalvella 2016, että tämä on hippien hommaa, mistään ei olisi tullut mitään. Hankesuunnittelijan tausta – hän on ollut kansanopistossa ja ammattikorkeakoulussa opettajana. Kansanopisto-tausta on tärkeä. Se on paikka, jonne ihmiset menevät opettelemaan asioita, elämäntaitoja, kokonaistavallista ihmisenä olemista, kasva-maan, siellä ne kasvun maisemat ovat olleet ja ovat. Kasvu on aivan ydintä, ei se ole mitään kapeaa nysväämistä, koodaamisen opettelua, tai muuta digitaalisen osaamisen höpöä. Kansanopistoissa voi ihmetel-lä rauhassa isoja kysymyksiä, etsiä tarkoituksia ja omaa paikkaa, tehdä vääriä kysymyksiä. Mitä elämä on, että osataan olla ihmisiksi, miten löydetään luottamus sille, että uskalletaan toteuttaa omat mahdollisuu-det, jokaisen inhimillinen potentiaali. Nuo paikat ja miljööt ovat valtava alusta, kasvun alusta. Työpajat ja kansanopistojen parhaat perinteet ovat tietysti yhdistettävissä.

Kasvun maiseman yksi valmennus viidestä sijoittuu Jyväskylän kristilli-seen opistoon. Sen meriitit ovat ehdottomat, maahanmuuttajien kotout-taminen, asuntolahomma, ja vapaan sivistystyön monipuolinen tarjonta, esimerkiksi draama ja musiikki.

Jyväskylässähän on tämä valtava Gradia, johon on käytännössä koottu kaikki toisen asteen koulutus samaan koulutuskuntayhtymään, osin myös fyysisesti samoihin tiloihin. Tietoisesti kutsuttiin Gradia mukaan hankkeeseen, koska osa, varsinkin toisen asteen ammatillisella väylällä herpaantuu ja jättää polkunsä kesken. Rakennettiin toisen asteen sisään pajapedagogiikkaan perustuva Vivo-valmennus. Se on tapa tukea opiske-lijoiden elämäntaitojen valmiuksia, opiskelutaitoja, motivaatiota, työ-elämä- sekä jatko-opintovalmiuksia. Vivo on ollut menestys. Pajamalli on tuottanut yli sadan nuoren siirtymisen passiivisesta tilanteesta takaisin kouluun saamaan todistuksen. Se on tosi iso juttu rahallisesti.

Alusta asti myös tajuttiin, että meidän pitää miettiä työllistämistä. Luo-ttiin työelämäpaja, jonka valmentajat ovat koutsanneet kädestä pitäen kymmeniä nuoria työuran alkuun yhteistyössä työnantajien kanssa. Val-tavan hyvää työtä. Ja nyt on neuvottelut kaupungin kanssa tuon pajan vakinaistamisesta Ohjaamon yhteyteen.

Eli kerrankin on hanke, jonka toiminnot voidaan näillä näkymin vakinais-taa. Myös Gradia on vakinaistamassa Vivo-valmennuksen toiminnan. Samat vakinaistamisen sävelet soivat Jyväskylän kaupungin perusope-

tuksen kanssa yhteistyötä tekevän Ysiplus-pajan tienoilla. Ysiplussassa nuoret saavat ysiluokan keskeytyneet opintonsa päätökseen. Myös toiminnallisen perusopetuksen TOPO-pajan kokemuksellisen oppimisen työtavat olisivat vakinaistettavissa yläkouluihin, mitä myös viritellään.

Vakinaistaminen on poikkeuksellista hankehelveteissä, joissa useimpien projektit elävät vain rahoitus kautensa. Niitä ei vakinaisteta koska ei kuulemma ole taloudellisia edellytyksiä, vaikka hankkeet tekisivät hyvää työtä. Mietitäänkö koskaan mitä se tarkoittaa hankkeiden nuorille, joilta viedään kenties taas kerran hyvä lupaava elämän puite.

Tietysti on hankala asia ratkaistavaksi kauanko nuorta pitää auttaa ja tietää koska siivet kantavat. Mehän opetetaan niitä lentämään. En syytä ketään. Ei ole helppoa etsivän työn tekijälle. Ei voida osoitella sormilla ketään – ”toi tarvii jeesiä, mut toi ei tarvii”. Pitää olla herkkyyttä tajuta asiakkuuden rajat. Joku tarvitsee vuoden, joku kaksi vuotta, mutta jollakin riittää kuukausi. Minulle tulee kadulla vastaan nuoria, jotka pysäytävät, halaavat ja sanovat, ”Kiitos. Mä olin sen yhden starttipajan, neljä viikkoo, ja nyt mä olen tässä. Palasin opiskelemaan, valmistuin ja sain duunin vaikka en omalta alalta, mut olen ollut siinä pitkään”. Klassinen tapahtuma ja tyypillinen tarina: koulut eivät oikein suju, ei ole pysynyt opinnoissa. On aloittanut, ei mitään isompaa, päihde- tai vastaavia ongelmia. Saattaa olla kiusaamisia takana. Kun hän pääsee yhteisöön, jossa tulee nähdyksi, kuulluksi, hyväksytyksi, hän saa onnistumisia, hän saa ystäviä. Nämä ovat asioita, joita me jokainen tarvitsemme. Joku tarvitsee enemmän, joku vähemmän, mutta ilman kaikkea tuota ei ole oikein onnistu, keneltäkään.

Toinen tyypillinen tarina: ihminen, joka on ollut puolitoista vuotta työttömänä, on paljon epäonnistumisia. Hän hakee itse työpajalle, hänet haastatellaan, hänet valitaan. Hän saa jo siinä onnistumisen, positiivinen kierre käynnistyy, silmät aukeavat: ”Enhän mä mikään huono olekaan, olen yhtä hyvä kuin kaikki muutkin ja kaikkihan riippuu siitä, paljonko mä teen itse duunia. Alanko tekemään duunia nyt, onko mulla kuntoa, kykyä ja jaksamista. Jos on, niin tästä mennään eteenpäin.”

Työpajat ja Kasvun maisema muodostavat ympäristöjä tyyppien omalle kasvulle. Ei ole viskaalia, joka tulee sanomaan, että ”hoidan sun asiat, mä autan”. Ihminen tekee itse oman juttunsa. Tämä on myös ammattitaitoa ja työntekijöiden huippuosaamista. On siis kaksi puolta, on kiinnipitävä yhteisö, ryhmäjuttu joka kutsuu ihmisen omaan kasvuunsa. Ammattitaito on siinä, miten nämä kaksi ulottuvuutta osataan pitää pedagogiikassa

taitavasti yllä yhtä aikaa ja toisiaan ruokkien. Ei yhteisö ole automaattisesti hyvä ja kiinnipitävä, ammattilaisella on oltava hyvä ryhmätaju ja silmät näille asioille. Sen pitää olla osaavan aikuisen ja ammattilaisen vetämä prosessi. Vastakohtana tälle on virkamiestyylä. Kopissa väkerrettään jotain kaavaketta tai 189 kohdan seurantaraportin kysymyspatteristoa. Ja oletetaan että 10 minuutin asiakastapaaminen, ”suorite” kuittaa kaiken. Sitten ihmetellään, että nuoret eivät tule paikalle. Se on nuoria aliarvioivaa ja halveksivaa luukuttamista. Nuorten kunnioittaminen pitäisi olla kaiken tällaisen työn lähtökohta. Tämä on Kasvun maiseman ydin.”

Euroopan Sosiaalirahaston rahoittamassa laajassa Kasvun maisema -hankkeessa (2017 - 2020) luodaan toimintamalleja nuoren yksilöllisen polun vahvistamiseen yhteistyössä eri hallinnonalojen, organisaatioiden, oppilaitosten, työelämän sekä kolmannen sektorin kanssa.

Toiminnassa hyödynnetään Jyväskylän nuorisopalveluiden nuorten taidetyöpajassa kehitettyä toiminnallista kokonaisvaltaiseen kohtaamiseen perustuvaa pajamallia.

Hankkeen päätoteuttaja on Jyväskylän kaupunki ja osatoteuttajat Gradia Jyväskylän koulutus kuntayhtymä sekä Jyväskylän kristillinen opisto.

Tämä julkaisu kertoo hankkeen toiminnasta ja tuloksista sekä nostaa esille hankkeessa tehtyjä havaintoja nuorten hyvinvointiin liittyvistä rakenteellisista ja organisaatioiden toimintaan liittyvistä kysymyksistä.

www.jyvaskyla.fi/nuoriso/kasvun_maisema

ISBN 978-952-5847-39-0

JYVÄSKYLÄ

GRADIA

ILOA
ELOA
ÄLYÄ
www.ilo.fi

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

